చందా సం. 3. విడిసంచిక. అ. ౮.

1926

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్త్రిక.

రెండునెలల కొకసారి ప్రకటింపఁబడును.

(Journal of the Telugu Academy.)

సంపుటము ౧౫. { క్షయనామసంవత్సరము. జ్యేష్ఠాషాఢమాసములు } సంచిక ౨.

ప్రధానవ్యాసములు.

1. కావ్యదర్శివిజ్ఞప్తి-ద. వేం. శివరామరావు.
2. అజ్ఞాతము-పండిత వెనుమొచ్చ సత్యనారాయణరాజు.
3. సెలవు-కొత్తపల్లి సూర్యరావు.
4. ఆఱవమునందలి ఴ అను వింతయక్షరము తెనుఁగునఁ గలదా-కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి.
5. [illegible]-తత్ఫలము-జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.
6. [illegible]పురాణము-విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.
7. శ్రీకృ[illegible]పతి తారావళీ ప్రశంస-అడిదము రామారావు.
8. [illegible]ములు-వఝల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి.
9. [illegible]బలగటి-జయంతి రామయ్య పంతులు బి. ఏ., బి. ఎల్.

విషయసూచిక.

విషయములు. — పుటలు.

౧. కార్యదర్శివిజ్ఞప్తి — — ౩-౫

ద. వేం. శివరామరావుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.

౨. అక్షరతము — — ౬-౮

పండిత పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజుగారు.

౩ సెలవు — — ౮

క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు.

౪. అజినమునందలిఋఅనువింతయక్షరము తెనుఁగునఁగలదా ౯-౪౦

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.

౫. భాషాసేవ—తత్ఫలము — — ౪౧-౪౮

ఏనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు.

౬. శ్రీస్కాందపురాణము — — ౪౯-౫౫

విద్వాన్ కత్తి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు.

౭. శ్రీకృష్ణభూపతితారావళీప్రశంస. — ౫౬-౫౯

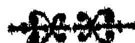
అడిదము రామారావుగారు.

౮. కావ్యగుణములు — — ౬౦-౬౭

వఝుల చిన సీతారామస్వామి శాస్త్రులుగారు.

౯. అహోబలపతి — — ౬౮-౮౦

జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.,

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు.

(1911 సం॥ స్థాపింపఁబడినది)

ప్రతిష్ఠాపకులు.

౧. శ్రీపిఠాపురము రాజావారగు శ్రీమహారాజా శ్రీరావు వేంకటకుమార మహీపతి సూర్యారావు బహద్దరు సి. బి. ఇ., గారు.

౨. కీ. శే. శ్రీ వేంకటగిరిరాజావారగు శ్రీ మహారాజా సర్ వెలుగోటి రాజగోపాలకృష్ణ యాచేంద్రబహద్దరు జి. సి., ఐ. ఇ. పంచహజారి మనసబ్దారువారు.

యావజ్జీవాధ్యక్షులు.

శ్రీపిఠాపురము రాజావారగు శ్రీమహారాజా శ్రీరావు వేంకటకుమారమహీపతి సూర్యారావు బహద్దరు సి. బి. ఇ., గారు.

కార్యనిర్వాహకసభాధ్యక్షుఁడు.

జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.

కార్యదర్శి.

౧. దర్భా వేంకటశివరామదాసుగారు. బి.ఏ., బి.ఎల్., వకీలు.

కోశాధ్యక్షులు.

౧. న్యాయమూర్తులగు దివాన్ బహద్దర్ వేపా రామేశము పంతులుగారు.

౨. దివాన్‌బహద్దరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తినాయఁడుగారు.

పరిషదుద్దేశములు.— తెలుఁగుభాషను, వాఙ్మయమును, అభివృద్ధిపొందించుటయు, ఆవిషయమునఁ బరిశ్రమ చేయువారలకుఁ బ్రోత్సాహ మొసంగుటయు నీపరిషత్తునొక్క ప్రయోజనము. ఈ పనిని నెఱవేర్చుటకై యవలంబింపఁదగు మార్గములలోఁ గొన్ని యీ క్రిందఁ బొందుపఱుపఁబడుచున్నవి:—

i తెలుఁగుభాషలోని పదములను వ్యుత్పత్తి మొదలగువానిని నిరూపించుచు లక్ష్యసహితముగ నర్థమును వివరించు సర్వాంకషమగు నిఘంటువొకటి రచించి ప్రచురించుట;

ii తెలుఁగుభాషకును జాతీయేతరభాషలతోఁ గలసాదృశ్యములను సాకల్యముగ నిరూపించుచు నొకవ్యాకరణమును రచించి ప్రచురించుట;

iii ఆధునికశాస్త్రగ్రంథరచనయందుఁ బ్రయోగించుటకై పారిభాషికపదములను నిర్ణయించి వివరించు నొకశబ్దకోశమును సిద్ధముచేయుట;

iv ఆంధ్రదేశప్రాచీనచరిత్రాంశపరిశీలనకుఁ బ్రోత్సాహ మొసంగుటయు, లభ్యములయినవానిలో మిక్కిలివిశ్వసనీయములైన యాధారములసాహాయ్యమున సవిస్తరముగాఁ దెలుఁగుదేశముయొక్కయుఁ బ్రజలయొక్కయుఁ జరిత్రమొకటి రచించి ప్రచురించుటయు;

v సర్వవిషయములనుగుఱించి చేయఁదగు గ్రంథరచనకుఁ బ్రోత్సాహ మొసంగుట;

vi ఆంధ్రభాషలోని మంచిగ్రంథములఁ బండితపరిష్కారము చేయించి నిర్దుష్టముగఁ బ్రచురించుట;

vii తెనుఁగుభాషకును వాఙ్మయమునకును సంబంధించినవిషయములనుజర్చించు నొక పత్రికను బ్రకటించుట;

viii తెలుఁగువాఙ్మయమునకు సంబంధించినవిషయములనుగుఱించిచర్చించుటకుఁగాను సాంవత్సరికసభల నేర్పాటుచేయుట;

ix తెలుఁగు సాహిత్యవిషయమునఁ బరీక్షలఁగావించి పారితోషికములను, సాహిత్యపట్టములను, యోగ్యతాపత్రికలను, నొసంగుట;

x ఒకపుస్తకభాండాగారమును స్థాపించి సాగించుట. ఇందుఁ బ్రధానముగాఁ దెలుఁగు గ్రంథము లుండవలయును; వ్రాఁతప్రతులుఁగూడ నుండవలయును;

xi తెలుఁగుభాషయొక్కయు వాఙ్మయముయొక్కయు నభివృద్ధికినుపకరించునన్ని కార్యములను జేయుట;

విశేషము.—ద్రవ్యసంపత్తిని స్థితిగతులననుసరించి పైఁజెప్పినమార్గములను గాలక్రమమున నవలంబించి కొనసాగింపవచ్చును.

చందాలవివరము.

(1) రు 5,000 లకుఁ దక్కువకాని మొత్తము నిచ్చువారు ఉద్ధారకులు.

(2) రు 1,000 లకుఁ దక్కువకాని మొత్తమునిచ్చువారు పోషకులు.

(3) రు 100 లకుఁ దక్కువకాని మొత్తము నిచ్చువారు యావజ్జీవసభ్యులు.

(4) రు 6 లకుఁ దక్కువకాని సంవత్సరపుఁజందా నిచ్చువారు సాధారణసభ్యులు.

ఆంధ్రసాహిత్య

పరిషత్పత్రిక.

సంపుటము ౧౫. | క్షయనామసంవత్సరము. జ్యేష్ఠాషాఢమాసములు. | సంచిక ౨.

కార్యదర్శి విజ్ఞప్తి.

ఈసంచిక జ్యేష్ఠ శు ౧ నాఁటికే వెలువడి యుండవలసినది. కొన్ని కారణములచేత సకాలమునఁ బ్రచురింపఁ బడనందుకుఁ బాఠకులు క్షమింప వేఁడెదను. గతవార్షికసభయందుఁ బరిషత్కార్యస్థానమును జెన్నపట్టనమునుండి కాకినాడకు మార్చుటకుఁ దీర్మానింపఁబడినది. ఈసంవత్సరము మెయినెల ది 1-వ తేదినాఁటికి సంపూర్ణముగఁ గార్యస్థానము కాకినాడలోఁ బెట్టఁబడినది. పట్టనమునుండి 6000 గ్రంథములును యావత్సామగ్రియుఁ గాకినాడకుఁ జేరునప్పటికి సుమారు 700 రూపాయలు వ్యయమైనది. ఈ మార్పునకు యావజ్జీవాధ్యక్షులగు శ్రీపిఠాపురముమహారాజావారిసహాయము లేకుండినచో సాగియే యుండకపోయెడిది. ఆధనమంతయు శ్రీవారొక్కరే సమకూర్చిరి.

కార్యస్థానముకొఱకు శ్రీ పిఠాపురముమహారాజావారు తమకాకినాడఠాణాకు సంబంధించిన విశాలమైన యింటిని బ్రస్తుతము దయచేసినారు. ఇట్టివిశాలస్థల మిచ్చినందుకు శ్రీవారియెడలఁ గృతజ్ఞులము. వారియుదారత యెంతయుఁ గొనియాడఁ దగినది.

పరిషత్పత్రిక యింతవఱకుఁ జెన్నపురిలో నచ్చుపడుచుండెడిది. కార్యస్థానము కాకినాడకు మాఱినపిదప నచ్చు కాకినాడలోనె వేయించుట యగత్యమైనందున ముద్రాపకులను మార్చి కాకినాడలో నొకరిని వెదకుకొనవలసివచ్చినది. జిల్లాకలెక్టరుగారియొద్ద డిక్లరేషను మొదలైనవి ముద్రాయంత్రముల చట్టముప్రకారము చేయవలసివచ్చుటచేత నీసారి పత్రిక కొంచె మాలస్య మగుటకు మఱియొకకారణము కలిగినది.

పరిషత్తునకు సొమ్ము నిలువ యేమియును లేదు. విరాళములక్రింద వాగ్దానముచేసియున్న మహాశయు లిప్పటిసందర్భమును యోజించి ముందు విశేషవృద్ధి పరిషత్తునకు రాఁగల దని నమ్మి వెంటనే తమతమ విరాళములను బంపఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. ఈవిషయమై వేర్వేఱుగాఁ గొదివఱకు వ్రాసికొనియే యున్నాఁడను. సొమ్ములేనప్పు డెంతయుత్సాహ మున్నను నేమిచేయుటకు మే మసమర్థులమై యున్నారము.

పత్రికచందాదారులసంఖ్య చాలఁ దక్కువగా నున్నది. పత్రికలోఁ జేయవలసిన మార్పులనుగుఱించి తమతమ యభిప్రాయములను దెలియఁ జేయుఁ డని పాఠకులను బ్రథమసంచికలోఁ గోరియుంటిమి. కొందఱు తమ యభిప్రాయములను దెలియఁ జేసిరి. వానినిగూడ ననుసరించియే యీసంచిక ప్రచురింపఁబడినది. కాని, మాకింకను సంతుష్టి లేదు. పత్రిక లన్నింటిలో నాంధ్రభాషకు సంబంధించినంతవఱకుఁ బ్రధానమైన పత్రికగా మార్పులు చేయవలయు నని దృఢాభిలాష కలదు. ఆవిషయమై తమయభిప్రాయములను దెలుపుటయే కాక తమశక్తివంచన లేకుండ సాధ్యమైనంతవఱకుఁ జందాదారులసంఖ్య వృద్ధిపఱుపఁ గల రని కోరుచున్నారము. మాపక్షమున నొకప్రతినిధిని గ్రామములకుఁ బంపుచున్నారము. వారికిఁ దగిన సహాయము తమరు చేయించి పత్రికను వృద్ధికిఁ దేఁ గోరుచున్నారము.

కార్యస్థానము కాకినాడకు వచ్చిన వెంటనే పరిషత్పక్షమున నాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయసభలో నొకసభ్యుని జేర్పవలసిన దని కోరి యున్నారము. వెంటనే యట్లు చేయుట కవకాశము గలుగ శే దని సూచించుచు విశ్వవిద్యాలయాధికారులు ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి. సకాలములోఁ దిరుగఁ బ్రయత్నము చేయఁబడును.

ఆంధ్రభాషకు సంబంధించినంతవఱకుఁ బరిషత్తువారియొక్క యభిప్రాయములు ప్రమాణముగా నందఱు నంగీకరింపవలసినట్లు పాటుపడవలసి యున్నది. పాశ్చాత్యదేశములపరిషత్తులతో సమానముగ నీయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు కూడ నౌన్నత్యముం బొందవలసి యున్నది. పండితమండలి తోడ్పడనియెడల నాపని కొనసాగ నేరదు. కావున వా రనుగ్రహింతురుగాక! మఱియుఁ బండితోత్తములు స్వవిరచితవ్యాసములు గాని గ్రంథములుగాని పంపినచో మాసామర్థ్యానుసారము సమయమునుబట్టి గౌరవించి యవసర

ము వెంబడి సహాయము లొసరించి పత్రికలోఁ బ్రచురపఱుపవలయునని కుతూహలము గలదు.

అక్టోబరు నెలలో వచ్చునవరాత్రములపండుగదినములలోఁ గ్రోధన సంవత్సరవార్షికసభ కాకినాడలో జరుపవలయు నని యున్నది. అప్పటికి సభ్యులసంఖ్య వృద్ధిగా నుండఁగల దనియు సభ్యు లెల్లరును సమావేశ మగుట కవకాశ ముండుననియు వార్షికసభ జయప్రదముగ జరుపఁబడుననియు నమ్ముచున్నారము. ఈసంవత్సరము జరుపఁబడు వార్షికసభవలనఁ బరిషత్తునకు సరియైన యౌన్నత్యము తనవలనఁ గలుగఁగల దని నమ్ముచున్నారము. వార్షికసభలో వ్యాసములను జదువఁ దలఁచినవారు వ్యాసవిషయమును సెప్టెంబరు 15 తేదీలోపున మాకుఁ దెలియఁజేయఁ గోరుచున్నారము. వ్యాసములు ముప్పదినిముసములకాలములోఁ జదివి ముగింపఁదగినంత సంక్షేపముగా నుండవలయును.

ద. వేం. శివరామరాసు.

అజ్ఞాతము.

— పండిత పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజుగారు —

చ. కలమును గాగితంబుఁ గొని కావ్యము వ్రాయఁగ మున్నమోస్తు తే
కులపతి నన్నపార్య యని గ్రుడ్డుకుఁ గుంచెఁడు నీళ్ళు గాన్చు చా
కలమును బాఱవైచి యల కాగితము న్నలివట్టి చించి హా
విలవిల యేల బేల విలపించెద విట్లు దురంతచింతలన్.

క. హరిహరి యేమీ పాపము, వరకావ్యారంభమూని ప్రతిభాశక్తిం
బురిటిఁట సంధిమాడ్కిని, గలముసు గాగితము నవలఁగా వైచితయో.

సీ. కూలంకషామలగోస్తనీజలసంగతాయాతవాతపోతములువీవ
సహకారపల్లవజాలఖాదనకషాయితకంఠకలకంఠరుతములొలయ
మందారమకరందమాధుర్యరసపాన మత్తబంభరగాన మొత్తుచుండ
ఘనవారనిష్యందవనకణకందళితలతాంతవాసన లలముకొనఁగ
గనులఁ బైకెత్తి కనుఁగొని కయిత చెప్ప, తాకసంబున వైపున కట్టు సాఁచి
పృథుచరిత్రముపత్రముల్విప్పివిప్పి, యేలవిభ్రాంతిఁ జెందెదో బాలసుకవి.

గీతమాలిక.

శబ్దశాసనుకావ్యంపు శయ్యరాదు, అంచుఁదలఁచి కావ్యారంభమాఁగినావొ
యంతమాత్రానవ్యవసాయమాఁగనగునె, యాఁగితివిపోయి కేటికినడలుచుంటి
మాటలాడవెయిదియేమిమాయయయ్య, తొలుతశ్లోకంబువ్రాయఁగాఁదలఁ
(చినావొ
హరిహరహిరణ్యగర్భులననెడిచోట, వ్యస్తమా లేకనుసమస్తమాయనుచెదఁ
దోఁపబ్రక్కృతమునుమఱచితూలినావు, హరిహరాజసమాసంబుతిరిగివ్రాసి
యేల క్రమభంగమొదవించెబాలునన్నుఁ కట్టయేమిదియంచునుగుట్టుచెడితొ
నూటయొనుబది యా లేకనూఱునెనుబదియయటంచులో నెఱుఁగఁగాదివిరినావొ
పదిదినములైదుప్రొద్దులుఁబడపడియును, పద్యమునర్థము తెలిసికోభ్రాంతిపడితొ
'కొండుక'కుఁ 'గొండిక' కుఁగలరెండుతెఱఁగు, లైనరూపంబు లెఱుఁగఁగాఁ
(బూనినావొ
తెలివుతనివులరూపము లెలిసికోఁగఁ, దలఁగుతోపాటు భ్రమచెందికలఁగినావొ
తెలుఁగుసమాస్తపునరాప్తములకు నేమి, కారణమ్మంచుఁ దలపోయఁగడఁగి
(నావొ

కాంక్షతో ‘దధ’ప్రాసములఁ గావ్యమందు వేయఁగా నెంచి యత్నించి విసిగినావొ
‘నెసము’ ‘నెవము’ల నేయవి నిజమటంచుఁ దర్కమును జేసి దారి దప్పినావొ
‘పన్నిదము సర’ మనుచోటఁ బన్న రేమి, గతియనుచు దిద్ది ‘పరవ’ నియతుఁ దలఁచి
యేటికీ బాధ యంచును నెంచినావొ, క్షత్రమాంధాతృ పదముల మైత్రి యెట్లు
ప్రాసములు యామఁ గలవని గాసిపడితొ, యేని నేని కిఁ గల భేదమెఱిఁగి కొనఁగ
విసిగి వేసారి కడకిట్లు ససిని జెడితొ.

ద్వి. అలఁ జిఘత్సాపేక్షనను తలమందుఁ, బునరుక్తి దోషంబు పొడముట కేమి
హేతువై యుండునో యెఱుఁగంగ రాదు, అంచును యోజించి యాశ్చర్యపడితొ
‘నీతదర్థము’ గా నెంజలి పడెడి, చెలి కాంచ్రఁ గాంచుము శిరము పైకెత్తి
చూడకుంటివ యేని చూచువారెల్ల, ‘దుర్ణయుఁ డవని నిన్ దూఱెదర్ చుమ్మ
అన్నిష్టసఖ యోఁదియను చోటఁ బదము, విడఁదీసి చెవుమంచుఁ బృచ్ఛ చేసెదవొ
యొందేని నుండి నీ కైవ్యని యొక్కఁ, డరుదెంచి చెప్పఁగా నడరంగరాదొ
యేలయీ పిచ్చి నీ కిఁక, బూనుమయ్య, కావ్యమును లిఖింపఁగా వేగ నిపుడ
యయ్యయో యిదియేమి కొయ్యపడితివి.

గీ. అనుచు నోసూరి యాకవి యండ కేగి, నడునడ నడంకఁ గారణ మడుగఁ దలఁచి
యతని హస్తానఁ గల పొత్తమట్టె విప్పి, వెలువెలను బాఱి యేమేమొ తలఁచి తలఁచి
బాలకవిచంద్రుని విచారభావ మెఱిఁగి, యొన్నడున్నెని యెఱుఁగని యిట్టి వింత
కిదియె కారణ మంచును జదివె నిటు.

ఉ. నన్నయభట్టుగారు యజనమ్ము సరించిన చోట జమ్మిచె
ట్టున్నది తెన్కతూర్పున నహో యిదియా కవిశేఖరానినున్
ఖిన్నమనస్కుఁ జేసినది ఖేద మదేటికి లెమ్ము లెమ్మికన్
నిన్నునుఁ బోలువాఁ డిల మనీషి యొకండు కలండె ధన్యుఁడా
ప్రకన్నఁ గావ్యరాజమును గల్పన చేయుము మేలుగా సుఖం
బున్నది నన్నపార్యు నెవమూంచియ [illegible] మొక్క కవీంద్రచంద్రమా
యున్నది శ్రోత్రమార్గమున యందుఁ బడ స్నదమంది లేచియా
క్రొన్నన లెత్తి జొంపముగు కోమలమౌ నొక జమ్మిఁ గాంచి లో
నెన్నుచు నన్నపార్యువల నేత్తుఁ దిర్గుచు నేటికోళ్ళల
సన్నసతోడఁ జేసి యతిమాత్రపు భక్తిఁ ప్రబంధరాజమున్

'నన్నియ' కంకితం బిడి యనంతరమందును దక్కుతూర్పునం
దున్నకుటీరరాజమున నుత్సుకుండై యతండుండు నేంటికిన్.

క. ....
స్థలమాహాత్మ్య మదెంతటి, వెలకలదో వేనికెఱుక పృథ్వీస్థలిలోన్.

సెలవు.

(కొత్తపల్లి సూర్యరావు)

శా. తల్లీ! చెన్నపురమ్మ! నన్నుపు వాత్సల్యంబునన్ హాయిగాఁ
జెల్లె న్నీయొడిలోఁ ద్రయోదశసమల్ చేర్కొంటి నీమేళ్ళ ను
ద్యల్లేఖం దలఁ పేమియో తెలియ నేతాదృక్తటస్థత్వమే
పల్లెం ద్రోయుము నీకుబిడ్డఁ డను సుప్రఖ్యాతి వర్తించవన్.

మ. నను రప్పించితి కృష్ణభూపుసభనుండం దెచ్చి శ్రీరామర
క్షను స్థాపించితి వుత్తరోత్తరనుభిక్షుంబొందవ నీయింతలో
నను నే మెచ్చి యథాప్రకారగతికి న్మన్నించితో చెప్పు త
ప్పును వే నీకెట నెన్నినాళ్ళుఋణమో పోయంచు నూహించవన్.

గీ. ఏగడియకేమివచ్చునో యెఱుఁగ రాదు, రమ్మనినవచ్చితిని మఱిపొమ్మనంగఁ
బోవుచుంటినిసర్వంబు దైవవశము, మనుజుఁడేమెఱుఁగు నదనమునికి నునికి.

గీ. ఆంధ్ర మాంధ్రమటంచుఁ బోరాడువారి
యాలివులకునులిక్కిలి వె గాక యుక్తియుక్త
ముగనె చేసితొ యాంధ్రంపుముచ్చటలను
దలఁగఁ ద్రోసితి విఁకనీకుఁ దమిళపేచ్చ.

గీ నిన్నుఁబరిషత్తునంటినేనిన్నినాళ్ళు, లుండఁగాఁ బూలతో నారకొదవినట్టు
లలరువాసన వుడమెనాకది యోచాలు, నిలువఁబెట్టుఁడుమీరలీయిలనుదాని.
ఎఱుఁగు బ్రజయెల్లనను గ్రొత్తయింత లేదు, పోయివచ్చెద సెలవిమ్ము పురమతల్లి
చెప్పుమారాకె నాపతో నొప్పగించి, నోరుమంచిదయినఁగా దెయ్యూహుమంచి.

"అఱవమునఁ జలి" అను వింతయక్కరము తెలుఁగునఁ గలదా?

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.

ఈవింతయక్కరము ప్రాచీనకాలమున నాంధ్రమునఁ గూడ నుండెడి దని నూతనముగఁ గనిపెట్టితి మని కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావు పంతులవారొకవ్యాసమును వ్రాసి పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రచురించిరి. వారి వాదము సరియైనదిగా నాకుఁ గాన్పింపకుండుటచే వారి యూహల విమర్శించుచు నొకవ్యాసమును వ్రాసి నేనును బరిషత్పత్రికలోనే దానిని బ్రచురించితిని. ఆవ్యాస మఱవమునఁ జలి వింతయక్కరము తెలుఁగున నెన్నఁడును లేదని తెలుపునదిగా నున్నది. నావ్యాసముం గని మ. రా. రా. కానూరి వీరభద్రేశ్వరరావుపంతులవారొకప్రతివిమర్శనము దానిపై వ్రాసి మరలఁ బరిషత్పత్రికయందే ప్రచురించిరి. వీరియెడ నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుండవలసి యున్నది. ఏమన నావిమర్శనముం గని లక్ష్మణరావుగారు ప్రతివిమర్శనయోగ్యము కాదని త్రోసివేసి రనియు నైనను దాము ప్రతివిమర్శన మొనరించుచుంటి మనియు వీరు వ్రాసియున్నారు. అంతియే కాక తమ ప్రతివిమర్శనము పదునాఱుపుటలు కలదియే యైయుండినను బదునెనిమిదిపుటల నావ్యాసమును వీరు పెద్దచేసి దీర్ఘవ్యాస మని వర్ణించిరి. అపూర్వప్రేమ యున్నచో సామాన్యవిషయములే పెద్దవి యగును గాఁబోలు! నావ్యాసము పెద్దచేసి వర్ణించుటలో వీరెంత నైపుణ్యమును జూపినను దత్ఖండన మొనర్చుటలో బేలుతనమునే చూపిరి. మఱియును యుద్ధమల్లశాసనప్రశంసను దమచమత్కృతిచే మల్లయుద్ధశాసనవిమర్శగా మార్చి యాకుస్తీపట్లులో నేనే చిత్తైనట్లు వ్రాసిరి. ఇంకను యుద్ధమల్లశాసనముం గూర్చిన మల్లయుద్ధము పూర్తికాలేదు. లక్ష్మణరావుగారు వింతయక్కరముంగూర్చి నాతోఁ బట్టుపట్టుట మానుకొనినను శాసనముం గూర్చిన మల్లయుద్ధము విడువక యాంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచికలలోను చిత్రాడసభాధ్యక్షోపన్యాసమునను నాపైకి డీకొనిరి. నేను వారిధాటిని బ్రతిఘటించితిని. ఇంతలో వారు స్వర్గస్థులైరి. కాని వారిపక్షమున మఱికొందఱు నన్నెదుర్కొనుచున్నారు వారికి నేను బదు లిడుచున్నాను. ఇట్లుండ

నీవిద్యావిషయకవాగ్యుద్ధములో నేను చిత్తైనట్లు రావుగారు వ్రాయుట వింత! ఇంతమాత్రముచేఁ బ్రతివాదు లప్పుడే యచిత్తైనట్లు నే నెన్నుకొనను. మూలవ్యాసమును వ్రాసిన లక్ష్మణరావుగారు స్వర్గస్థులైరి గదా యిఁక నీవిషయమై వ్రాయుట యెందు కని కొందఱకు సంశయము పుట్టవచ్చును. అట్టిసంశయముతోఁ బనిలేదు. వారిమూలవ్యాసమును నావిమర్శనమును లోకము నిమిత్తమై వ్రాయఁబడినవి గాని పరస్పరవైరము ప్రధానముగాఁ జేసికొని యొకరి కొఱ కొకరు వ్రాసికొనినవి కావు. "మరణాంతాని వైరాణి" అనున్యాయముచే వైరము లోకులు గతించిన నాఁగిపోఁదగినవి. విద్యావాదము లట్టివి గావు. ఇవి ధర్మనిర్ణయమున కగునవి కావునను వైరజనితములు కావు కాఁబట్టియును నెప్పుడును సరసమార్గము తప్పకుండ సాగఁదగినవే. అదిగాక నాయూహలపై విమర్శనము వ్రాసిన శ్రీవీరభద్రేశ్వరరావుగారు నావ్యాసమును మరల విమర్శింప నవకాశ ముండిన విమర్శింపనేవచ్చును. సత్యనిర్ధారణార్థమై నే నీవిమర్శన మిప్పుడు వ్రాయుట యనుచితము కాదు.

రావుగారివ్యాసము సత్యేతరోక్తులతోడను ననుచితవాక్యములతోడను నిండి నిస్సారమై యుండుటచే వారివాగ్ధాటికి సమాధాన మీయ నవసరము లే దని మొదట నెంచి వదలివేసితిని. ఇంతలో నీనడుమ విద్వద్వరు లగు మాన్యశ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుపంతులవారు మరల నీవిలక్షణాక్షరప్రశంస గావించుటచే లోకమున కీవిషయమై మఱియొక పరి తెలుపుట యవసర మని యెంచి యీవ్యాసమును వ్రాయుచున్నాను. సత్యరతులు గుణాగుణగ్రహణ మొనరింతురుగాక !

శ్రీరావుగారు ద్రావిడవిలక్షణాక్షరము మనభాషయం దున్నదా లేదా యను విద్యావిషయమును బ్రధానముగాఁ జేసికొని తమవాదము సాగించుట లే దనియు నేను నావ్యాసమున ననేకమమోసపువ్రాఁతల వ్రాసియుంటి ననియు వానిని లోకమునకుఁ జూపుటకై తా మీప్రతివిమర్శనమును వ్రాయుట తటస్థించిన దనియుఁ బ్రథమమున లిఖించిరి. నావ్రాసినదంతయు మోసపువ్రాఁత యని తేల్చుటయే వీరిప్రధానపాండిత్యమై యున్నది. ప్రధానవిషయవిమర్శన మంతగా లేదు. ఎత్తిపొడుపులు, నిందలు, పరిహాసములు హెచ్చుగాఁ గలవు. వారిదూషణపాండిత్యమును వారికే విడిచిపెట్టి

పూర్వ మాంధ్రాక్షరసమామ్నాయమున నఱవమునందలి వింతయక్కారముండెడిదా లేదా యనునంశమును బ్రధానముగాఁ జేసికొని యీవ్యాసమును వ్రాయుచు మోసపువ్రాఁతల వ్రాసినవా రెవరో దానిని గూడఁ జూపుచుందును. విద్వద్వరు లగుచదువరులు నన్నందుకు మన్నింపవలెను. ఈవాదము మనవాఙ్మయమునకు మూల మగు నక్షరసమామ్నాయవిశేషముంగూర్చి ముచ్చటించునది కాన సరసముగ జరిగిన నీయది వాఙ్మయమునకెంతయో యుపయోగకరమైనది యగును. కాని శ్రీరావుగారు విషయమును విడిచి పెడత్రోవలఁ బట్టుచు వచ్చుటచే ననవసరచర్చలు గూడఁ జేయవలసి వచ్చినందుకు విచారముగా నున్నది. నేను లక్ష్మణరావుగారి వ్యాసముపై దుర్వృత్తిమూలముగ విమర్శనము వ్రాసినట్లు రావుగారు తెల్పిరి. అది ఘోరాసత్యము లక్ష్మణరావుగా రెట్టిభాషాభిమానముతోఁ దమవ్యాసమును లిఖించిరో యట్టిభాషాభిమానముతోడనే నేనును నావిమర్శనము వ్రాసినాను. నాకేవిధమగు దుర్వృత్తియును లేదు. నామొదటి వ్యాసములోఁ బ్రతివిషయమును విపులముగాఁ జర్చించియే యున్నాను. ఐనను దానిని సరిగా గ్రహించుకొనక శ్రీరావుగా 'రవరగొండము' చేసిరి. కావున మొదట నేను వ్రాసినదానిని బాగుగా బలపఱచుచునూతనాంశములఁ బ్రకటించుచు రావుగారివాదనైరస్య మిందుఁ జూపుచున్నాను.

—◆ మన ప్రాచీనలక్షణలక్ష్యగ్రంథము లేమిచెప్పుచున్నవి? ◆—

ఒకధ్వని యొకభాషలో నుండెడిదా లేదా యని విచారము వచ్చినపుడు దానిని దేల్చుటకుఁ బ్రాచీనవిరచిత లక్షణగ్రంథములును లక్ష్యగ్రంథములును మూలాధారములై యుండును. కాన నా రెండుమార్గములఁ బరిశీలించి చూచుకొందము. ప్రతివాదు లీయక్షరము ప్రాచీనకాలమున నాంధ్రమున నుండెడి దని వ్రాసిరి. ఆకాలమున నియ్యది నిజముగ మన తెలుంగున నుండియున్నయెడల మనప్రాచీనాంధ్రలక్షణకారులు దీనింగూర్చి ముచ్చటించి యుండవలెను గదా! వా రెవరను నట్లు చేయలేదు. ఎవరును నీయక్కారముం గూర్చి ప్రశంసింపలేదు. సత్యముగఁ బూర్వము మనభాషలో నీయక్కారముండియుండినచో వా రేల దీనిని విడుతురు? వారు భాషావ్యుత్పత్తిజ్ఞానశూన్యులు గారు. శబ్దశాస్త్రమందపార మగు ప్రజ్ఞకలవారు. మనభాషలలో నున్నయక్షరముల స్థానాభ్యంతరాదులఁ జక్కగ నిశ్చయించి వర్గముల నేర్పా

టుచేసి సరియగు వరుసను దెల్పియున్నారు. సంస్కృతాక్షరము లెవ్వియో యాంధ్రాక్షరము లెవ్వియో వివరించియున్నారు. ఆంధ్రమున లేని సంస్కృతాక్షరము లేవియో సంస్కృతమున లేని యాంధ్రాక్షరము లేవియో విభజించి చూపియున్నారు. ఇంతశబ్దశాస్త్రపరిజ్ఞానము గలమనపూర్వలాక్షణికులు మనభాషయందు ఱ అను వింతయక్కరము కలదని చెప్పియుండలేదు నిజముగా నావింతయక్కరము మనభాషయందప్పు డుండినచో వారేల చెప్పక విడుతురు? వారు చూపిన ప్రత్యేకాంధ్రాక్షరముల తొడిపాటుగ దీనినిగూడ వారుగ్గడించియే యుందురు గదా! అట్లు వారు తెల్పియుండ లేదు గావునఁ బ్రాచీనకాలమునందును నీవింతయక్కరము మనబాసలో లే దనుకొనుట యుచిత మని నే నిదివఱకు వ్రాసియుంటిని. నావాదము నంతను ఖండింపఁ గంకణముకట్టుకొనిన వీరభద్రేశ్వరరావుగారీవిషయమున మాత్రము నావాదము నొకింత బాగుగఁ గాన్పించుచున్నదని యంగీకరించుచు మరల నిట్లధిక్షేపించిరి. “నాల్గవది మొదట హేతుప్రగఁ గాన్పించును గాని కొంచెము విచారించినయెడల నది హేత్వాభాస మని తెలియఁగలదు. లక్షణవేత్తలు దీనిఁ జేర్కొనలేదఁట. ఏలక్షణవేత్తలు? 13 వ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వపువారా? తరువాతివారా? తరువాత నీయక్కరమే భాషనుండి లోపించినపుడు తరువాతిలాక్షణికులు చెప్పకపోవుట సహజము కదా?”

పూర్వలాక్షణికు లెవ్వరో నేఁ జెప్పనప్పుడుగదా పంతులవారు పైప్రశ్నముల వేయవలసి యుండును? ఆపూర్వలాక్షణికు లెవ్వరో నేనే నావ్యాసమున విస్పష్టముగ 24 వ పుటయం దిట్లు పేర్కొనియున్నాను. “ అట్లే తెలుంగునందును నుండినఁ బూర్వలాక్షణికులు నన్నపాథర్వణాదులు దానింగూర్చి ముచ్చటించి దానిని భద్రము చేయువిధుల నేర్పాటు చేసియే యుందురు.” ఇట్లు నేను నన్నపాథర్వణులఁ బేర్కొని యుండఁగా వారెవ రని శంకించుట యనుచితము నసంబద్ధమునై యున్నది. నేను జెప్పిన వారిలో మొదటివాఁ డగునన్నపార్యుని ‘ ఆంధ్రశబ్దచింతామణి ’ మాటను గూడ మఱియొకవిషయముఁ దెల్పుసందర్భములో వీరెత్తుకొని యయ్యది నన్నపవిరచితము కాదని వీరేశలింగముపంతులవారు వ్రాసిరనియు దాని నెవ్వరు నేఁటివఱకు ఖండించి యుండలే దనియుఁ బ్రతివాదు లొప్పని గ్రంథమునుఁ బ్రమాణముగా నిచ్చుట ధర్మము గాదనియు నేమేమో వ్రాసిరి. వీరేశలిం

గముపంతులవారు నన్నయభట్టారకుఁడు వ్యాకరణము విరచింపలే దనియు భారతవిరచనము చేతనే యాతనికి శబ్దశాసనబిరుదము వచ్చిన దనియు వ్రాసినమాట నిజము. ఆప్రవాహములోనే కొంతకాలమువఱకు నస్మదాదులమును బడినారము. కాని యిటీవల నయ్యది పూర్తిగ ఖండించివేయఁబడినది. దాని నెవరును సప్రమాణముగ ఖండించి యుండలే దని వీరభద్రేశ్వరరావుగారు వ్రాసినది పెద్దకల్ల. వీరేశలింగముగారు వ్రాసినదానినిబూర్తిగ ఖండించుచు " నన్నయభట్టీయము, బాలసరస్వతీయభాష్యము " అనుశీర్షికతో నొకవ్యాసమును పండితవరు లగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రులవారును, శ్రీమాన్ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణశర్మగారును వ్రాసి నళసంవత్సర శ్రావణమాసపుఁ బరిషత్పత్రికలోఁ బ్రచురించియుండిరి. ఇట్టి విపులమైన ఖండన ముండినను గూడ వీరేశలింగముగారు వ్రాసిన దాని నెవ్వరును ఖండింపలేదని రౌద్రి సం॥రములో వీరభద్రేశ్వరరావుగారు వ్రాయుట పెద్దమృష గాకుండునా? మఱియును వీరేశలింగముగారి వాదమునే యందఱును శిరసావహించుచున్నారని వీరభద్రేశ్వరరావుగారు వ్రాసిరి. ఇదియును బొంకే. వీరేశలింగముగారి వ్రాఁతను శిరసావహించువారు లేకపోలేదు గాని బహుపండితు లావాదము నంగీకరించుట లేదు. వారివాదమును స్వబంధువులును పండితవరులు నగు మ. రా. రా. వెన్నేటి రామచంద్రరావుపంతులవారే యంగీకరింపక 'చింతామణి' నన్నయవిరచితమే యని తాము విరచించిన మనువసుచరిత్రరచనావిమర్శన మను గ్రంథమున లిఖించిరి. ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రాదులును నన్నయభట్టీయము నన్నయభట్టు వ్రాసినదే యని నుడువుచున్నవి. బహువిమర్శకు లట్లు వ్రాసిరి, యింకను వ్రాయుచున్నారు. అది యటు లుండనిండు. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి నన్నపార్యుఁడు వ్రాయలేదని వీరేశలింగముగారు గదా వ్రాసిరి. ఈవిషయమున నాప్రతివాదులట్లు వ్రాయలేదే? ఇందు నాప్రతివాదులు కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు కాని వీరేశలింగముగారు కారు. "ప్రతివాదు లొప్పని దానిని నీవెట్లు ప్రమాణముగాఁ దీసికొందు వని రావుగారు న న్నడుగుట యనుచితము. లక్ష్మణరావుగారు వీరేశలింగముగారితో బహువిషయములలో నేకీభవించువారే యైనను నన్నయభట్టు వ్యాకరణము వ్రాయలే దనియు భారతరచనముచేతనే యాతనికి శబ్దశాసనబిరుదము వచ్చినదనియుఁ దలంచుటలో వీరే

శలింగముగారితోఁ గలియలేదు. ఆవాదమును తమ హిందూదేశకథాసంగ్రహాములో నిట్లు ఖండించివేసిరి. "ఈనన్నయభట్టు ఆంధ్రభారతములోని మొదటి రెండుపర్వములు పూర్తిగను మూఁడవపర్వము కొంతవఱకును రచించెను. ఇదియుఁగాక ఆంధ్రవ్యాకరణ మొకటి రచించి శబ్దశాసనుఁ డన్న బిరుదు వహించెను. నన్నయభట్టు వ్యాకరణము రచింపలే దనియు భారతము రచించినందున నాతనికి ఈపేరు వచ్చె ననియు రావుబహాదరు కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారి యభిప్రాయ మై యున్నది. కాని తెలుఁగు భాసలోని మొదటి సీసపద్య మనఁదగు భారతములోని ప్రథమ సీసపద్యములోనే నన్నయభట్టు తనకు శబ్దశాసనుఁ డన్నబిరు దున్నటుల వ్రాసికొనుటచే నాతనికి శబ్దశాసనుఁ డనుబిరుదు భారతరచనము వల్ల వచ్చె నని చెప్పుట పొసఁగదు. అతఁడు భారతరచనకుఁ బూర్వమే వ్యాకరణము రచించె నని స్పష్టపడుచున్నది. సంస్కృతములో శబ్దశాసన మనఁగా వ్యాకరణ మని యర్థము. వ్యాకరణమహాభాష్యము 'అథశబ్దానుశాసనమ్' అను సూత్రములోఁ బ్రారంభ మగుచున్నది." నన్నయభట్టారకుని గూర్చి తాము వ్రాసిన పుస్తకమునఁగూడ వీరిట్లే లిఖించిరి.

ఇట్లు నాప్రతిపక్షు లగులక్ష్మణరావుగారే వీరేశలింగముగారి వ్రాఁతను ఖండించివేసియుండఁగా నట్టి ఖండితవాదము నాధారముగాఁ జేసికొని వీరభద్రేశ్వరరావుగారు 'చింతామణి' నధిక్షేపింపఁబోవుట వింతను బుట్టించుచున్నది. వీరేశలింగముపంతులువారిటీవలఁ దమ నూత్నసంపుటములోఁ దమప్రాఁతవాదమును నిలుపుకొనఁ గొంత ప్రయత్నించిరి గాని యది యంత సహేతుకముగ లే దని పలువుర తాత్పర్యము. బహుపండితులిప్పటికిని నన్నయభట్టీయము నన్నయభట్టవిరచితమే యని యంగీకరించుచున్నారు. పత్రికలలో నిప్పటివ్రాఁతలఁ జూచువారలకిది విశదమే. ఈనన్నయభట్టీయ మఱవము నందలి వింతయక్కరముంగూర్చి యేమియును ముచ్చటించుట లేదు. నన్నయభట్టారకుని నాఁటి కాయక్కరము తెలుంగు బాసలో నుండిన నావిపులశబ్దానుశాసనుఁ డాయక్కరముం గూర్చి తన శబ్దానుశాసనమున ముచ్చటించియే యుండును.

ఇ. క రెండవలాక్షణికుఁ డగు నథర్వణునిఁ గూర్చి ముచ్చటించుకొందము. ద్వితీయాచార్యుఁ డనఁబడు నీయథర్వణుఁడు వ్రాసినయాంధ్ర

వ్యాకరణములందుఁ గూడ నక్షరంబులఁగూర్చిన వివరము విపులముగఁ గలదు. ఈయవి శకటరేఫాములం గూర్చి ముచ్చటించుచున్నవి. కాని య అఱవమునందలి యీవింతయక్కరముం గూర్చి యేమియును ముచ్చటించుటలేదు. వీరభద్రేశ్వరరావుగా రెందుమూలము చేతనో వీనిమాటనే తలపెట్టరైరి. సత్యమగు భాషాభిమాను లట్లుచేయవలసినది కాదు. అథర్వణుని వీరేశలింగముగారు తిక్కనకంటె నర్వాచీనునిం జేయ నొకసందర్భమునఁ బ్రయత్నించినను మొత్తముమీఁద నన్నప, తిక్కనల నడిమివాఁడని తెలిపియుండిరి. కొందఱు నన్నపార్యునికంటెఁ బ్రాచీనుఁ డనికూడఁ దలంచుచున్నారు. ఇట్టి లాక్షణికాగ్రణిం గూర్చి యేల వీరభద్రేశ్వరరావుగారు మౌనముద్ర వహించిరో తెలియవచ్చుటలేదు. అఱవమునందలి వింతయక్కరము 13 వ శతాబ్దము తరువాత మన తెలుంగున లోపించిన దని ప్రతివాదులు వాదించుచున్నారు గావునఁ బైలాక్షణికుల లక్షణగ్రంథములలో నీవింతయక్కరము లేకుండుట వారికి బాధకము కాకపోలేదు. 'చింతామణి' నన్నయవిరచితము కాదను దుర్బలవాదమును తెచ్చిపెట్టుటచేతను నథర్వణుని గూర్చి మౌనముద్రను వహించుటచేతను దమ వాదమునకు బలము కలుగునని ప్రతివాదులు తలంచుట వింతగనున్నది.

—♦ ఆంధ్రభాషాభూషణముంగూర్చి ♦—

కేతనకృతాంధ్రభాషాభూషణమును బైరెండు లక్షణగ్రంథముల తర్వాతఁ బ్రాచీనముగా మనము తీసికొనవలసినదే. ఈలక్షణగ్రంథరాజము కూడ మన ప్రతివాదుల వాదమునకుఁ బ్రతికూల మగుసాక్ష్యము నిచ్చుచున్నది. ఇందు సంస్కృతాక్షరముల ప్రశంసయే కాని యాంధ్రాక్షరప్రశంస లేదను తలం పుండుటచే మనవీరభద్రేశ్వరరావుగారు తమఖండనములో దీనింగూర్చి యిట్లు ముచ్చటించి యుండిరి. "అంతకుఁ బూర్వపు లాక్షణికులు చెప్పలే దందురా ? వా రెవరు ! కేతన యొక్కఁడే. అతఁడు తన 'ఆంధ్రభాషాభూషణము' నందు ఆంధ్రాక్షరముల వివరము వేఱుగఁ జెప్పనేలేదు. సంస్కృతవర్ణములే చెప్పెను గాన ఱ ను గుఱించి మాత్రము చెప్ప లేదనుటకు వీలులేదు" ఇది సత్యమగు వ్రాఁతకాదు. కేతనసంస్కృతాక్షరములనుగూర్చి మాత్రమే ముచ్చటించుచున్నా నని యెచ్చటను వ్రాయలేదు. సంస్కృతాక్షరముల నాతఁడు పూర్తిగ నెచ్చటను వివరించియుండ లేదు.

క. ఆమలు స్వరములు నచ్చులు, కాదు లోగిన వ్యంజనములు హల్లులునఁగా
మేదిని నెల్లెడఁ జెల్లును గాదుల నైదైదు కూర్పనగు వర్గంబుల్"

అనిమాత్రమె యతఁడు వ్రాసినాఁడు ఎ, ఒ, అరసున్నలు అచ్చుల లోఁ బడును. శకటరేఫము రేఫముతోఁ జేరి హల్లులలోఁ బడును. రేఫము లఘ్వలఘుభేదముచే రెండురూపము లందిన దని గదా పూర్వలాక్షణికులు తెలిపిరి చ, జ, లే దంత్యతాలవ్యభేదముచే రెండువిధము లైన వని గదా యాచార్యులు వక్కాణించిరి. కాన 'ఆమలు' 'కాదులు' అనినప్పుడు నాంధ్రమున వాడుకలోనున్న యక్షరము లన్నియు ననియే కేతనతలంపు. కావుననే యవసరము వచ్చినచోటుల నెల్లఁ గేవలాంధ్రాక్షరములం గూర్చి యాతఁడు తనవ్యాకరణములో ముచ్చటించియే యున్నాఁడు ఎట్లన:—

అఱసున్నంగూర్చి:— ఈ కేవలాంధ్రాక్షరముం గూర్చి కేతన తన వ్యాకరణములో నిట్లు వ్రాసినాఁడు.

క. కుఱుచలపై యరబిందులు, నెఱయుఁగ నూఁదినను జెల్లు నిడుపులమీఁదన్
నెఱయవు పద్యంబులలో, నెఱబిందువులందు గద్యనికరములోనన్.

క. ననుఁగను నన్నుంగను దా, ఘనుఁడు ఘనుండనఁగఁ జెల్లుఁ గవ్యనుమతిచేఁ
దనుబోఁటి బోఁటి వాఁడితఁ, డన నిడుపులమీఁదిబిందు లరబిందులగున్.

ఎత్వముంగూర్చి:— ఈయచ్చాంధ్రాక్షరముం గూర్చి తనశబ్దానుశాసనములో నిట్లు వ్రాసినాఁడు.

క. ముదమున నాయీయేలను, పదములతుద నూష్మలుడుగఁ బైవర్ణముతో
నదుకు నెడఁ గుదియ సాగును, గుదియు నెడన్ జడ్డవ్రాలగు నైహల్లుల్.

క. ఆకామిని యక్కామిని, యీకాఁడు కిక్కాఁడుకునాఁగ నీయాఱియ్యా
రేకార్యం బెక్కార్యం, బాకథ యక్కథ యనఁగ నుదాహరణంబుల్."

ఒత్వముంగూర్చి:— ఈయచ్చ తెనుఁగక్షరముంగూర్చి యిట్లు వ్రాసెను.

గీ. ప్రార్థనార్థంబుచోటను బ్రశ్నచోట, సంశయంబుండుచోట నిశ్చయము
చోటఁ, దెగడుచోటను నేత్వంబు తెనుఁగుఫందు, నోయొలందును సం
శయంబొందుచోట.

క. పోవే వానలుగలవే, నీవే ననుఁ బిలిచి తిపుడు నియతుం డతఁడే,
నీవుపాలియ వేయమృతమొ, త్రావుచు విషమో యనఁగ నుదాహరణంబుల్

శకటరేఫముంగూర్చి :—లాక్షణికాగ్రగణ్యు లగుపాణిన్యాచార్యాదులు తకారము నిద్వర్ణముగా గ్రహించినరీతిగా నీతఁడు శకటరేఫద్వయము నిత్యసంజ్ఞగాఁ దీసికొని తనవ్యాకృతియందిట్లు దెల్పియున్నాఁడు.

క. వృఱ్ఱగు నుఱ్ఱాంతముపై, ముఱ్ఱగు నఱ్ఱంతశబ్దములపై రెంటన్
దుఱ్ఱగుఁ బురుషాఖ్యలపై, నట్టఱ్ఱగు నట్టియెడల నభినవదండీ.

ఇట్లు రేఫమునకుఁ ద్విత్వ మీలక్షణకారునిచేతనే తెలుపఁబడియున్నది. లఘురేఫమున కెన్నఁటికిని ద్విత్వములేదు కదా. కావున శకటరేఫ మీతనిచే వేఱుగఁ దెల్పఁబడినట్లు తేలుచున్నది.

ఈవిధముగా సందర్భము వచ్చినచోటుల నెల్లఁ గేవలాంధ్రాక్షరములం గూర్చి తనవ్యాకరణములో కేతన ముచ్చటించుచునే వచ్చినాఁడు. కాన నాతఁడు మొదట 'ఆదులు' 'కాదులు' అని నంతమాత్రమున నచ్చతెనుఁగచ్చరము లాతనిదృష్టిలో లేవనఁ జనదు. పాణిన్యాచార్యులవా రక్షరసమామ్నాయము నిచ్చుసందర్భములో అ, ఇ, ఉ, ణిత్యాదిసూత్రములఁ దీసికొనిరి. అంతమాత్రముచే వారివ్యాకరణములో ఆ, ఈ, ఊ లోనగు దీర్ఘములప్రశంస లేదనవచ్చునా ? సందర్భానుసారముగ వారు వానింగూర్చి యుగ్గడించియే యున్నారు. అట్లే యిందుఁగూడ గ్రహించునది.

వింతయక్కరముంగూర్చి :—అఱవమునందలి వింతయక్కరము కేతననాఁటికి మనతెనుఁగున నుండియున్నచో దానింగూర్చి యాతఁ డవసరమగుచోట ముచ్చటించియే యుండును. తనవ్యాకరణములో నాయక్కరముం గూర్చి పేర్కొనవలసినచోటు వచ్చినది. ఐనను నాతఁడు తదక్షరముంగూర్చి యొంతమాత్రమును వక్కాణించియుండ లేదు. ఆసందర్భమే దన.

'డ' కారము 'ళ' కారమగుట:-ఇందునుగూర్చి కేతనయిట్లు వ్రాసె.

క. రులుడుడి లంత్యములైనన్, లులనడఁచి తదంత్యములకుళుఱ్ఱగుబహుత్వం
బలుగోళ్లని కొనవ్రేళ్లని, కలగూళ్లన లేళ్లనాఁగఁ గ్రమమైయునికిన్

ఈ సూత్రములో బహువచనబోధకముగా 'ళ్లు' యేయేశబ్దాంత్యాక్షరములకు వచ్చునో తెలుపఁబడియున్నది. అవి యేవి యన.—

'రు' (గోరు-గోళ్లు) 'లు' (వ్రేలు-వ్రేళ్లు) 'డు' (గూఁడు-గూళ్లు) 'డి' (లేడి-లేళ్లు) అనువవియై యున్నవి. ఈతనికాలమునాఁటికి 'కోడి' మున్నగుశబ్దము

లు డాంతములుగాక మనవింతయక్కరముతోఁ గూడినవే యగునెడల నా వింతయక్కరముంగూడ నీతఁ డీసూత్రమున నిచ్చియే యుండును. మనరా ష్ట్రగాయ మున్నగువారు తెలుఁగున నా వింతయక్కరము గలపదములకు బహువచనము పరంబగునపుడు తుది వింతయక్కరము 'ళ్లు' అగునని తెల్పిరి. వా రట్టిపదము లని తెలిపినవానికి బహువచనములో ‹ళ్లు› వచ్చుట మనము చూచుచునే యున్నాము. ‹కోటి› కోళ్లగుటకుఁగాని, ‹వేలు› వేళ్లగుటకుఁగాని యభినవదండి వేఱుసూత్ర మిచ్చియుండలేదు. రు, లు, డు, డి, ల లో నీవింతయక్కరమును జేర్పలేదు. ఇఁక నాంధ్రభాషాభూషణముం బట్టి ‹కోటి› కోళ్లగుట యెట్లు? ఈవింతయక్కర మంతమందుఁ గలశబ్దములు తెలుఁగులో నుండియుండినయెడలఁ దనసూత్రములో రు, లు, డు, డి, ల తోడిపాటుగా టి ,ఱు లఁ జేర్చియే యుండును. అతనినాఁటి కున్నయాంధ్ర సారస్వతమునంగాని, లోకవ్యవహారమునం గాని మన వింతయక్కర ముండిన యెడల దాని నాతఁడు సూత్రములోఁ జేర్చియే యుండును. లేదు కావున నే బహువచనమున ‹ళ్లు› వచ్చునంత్యములపట్టికలో నీయక్కర మాతఁ డిచ్చియుండలేదు. తనసూత్రముచేతనే ‹కోటి› మున్నగుశబ్దములు కోళ్లులోనగు బహువచనరూపముల నందునని యాతనిభావమని స్పష్టమగుచున్నది. మన మిప్పుడు మువ్వురులాక్షణికులంగూర్చి ముచ్చటించుకొనినారము. వారే నాయుదాహరించినప్రాచీనులు. వా రెవరన, 1 నన్నపాచార్యుఁడు, 2 అథర్వణాచార్యుఁడు, 3 అభినవదండి. వీరలు సందర్భమువచ్చినను మనవింతయక్కరము తెలుఁగునఁ గలదని తెలిపియుండలేదు. వీరు ప్రాచీనులని మన ప్రతిపక్షులును నంగీకరించియున్నారు. శబ్దతత్త్వవేత్తలగు నీలాక్షణికులు తమలక్షణగ్రంథములలో నీ యక్కరముంగూర్చి ముచ్చటింపలేదు గావున నియ్యది ప్రాచీనకాలమునందునను మనతెలుఁగున లేదని మనము నిశ్చయించుకొనుట ధర్మము.

మనలక్షణకారు లీయక్షరముమాటఁ దలపెట్టకపోవుటకుం గలకారణ మేమి? అది యుండిన వారేల దానిపేరు నెత్తరు? తెనుఁగునందు వలెనే యీయక్కరము కన్నడమునందును గలదనియు నయ్యది తరువాత నుభయ భాషలనుండియు నశించిన దనియు మనప్రతివాదులు వాదించుచున్నారు. కన్నడమునఁ బూర్వ మిదియుండెడి దనుటకుఁ దల్లక్షణకారుఁడగు కేశిరాజు

ను, తద్విరచితశబ్దమణిదర్పణమును మనలక్ష్మణరావుగారీక్రిందిరీతి నుదాహరించియుండిరి. "కేశిరాజు అనువాఁడు 13వశతాబ్దమున శబ్దమణిదర్పణమను లక్షణగ్రంథ మొకటి కర్ణాటకభాషకు వ్రాసియున్నాఁడు. అప్పకవి శకటరేఫము కలశబ్దములకు జాబితా వ్రాసినట్లీతఁడును 'ఱ'కారముగల శబ్దముల పట్టిక యొకటి యిచ్చినాఁడు. శబ్దమణిదర్పణమందలి ౧వఅధ్యాయములోని ౨౩వ సూత్రము చూడనగును. కర్ణాటకవ్యాకరణములందుఁ గలమనవింతయక్కారముం గూర్చిన పెద్దపట్టికలవంటి పట్టికల శకటరేఫముంగూర్చి యొసంగ శ్రమదీసికొనిన మనపూర్వలాక్షణికులావింతయక్కారముంగూర్చి యేమియు వ్రాయక విడుచుటకుఁ గత మేమి? కేశిరాజువలెనే మనకేతనయు 13వ శతాబ్దమున నున్నాఁడు. తనతోడి కాలపువాఁడగు కేశిరాజు తన కర్ణాటవ్యాకరణములో మనవింతయక్కారము గలశబ్దముల పట్టికనిచ్చియుండఁగా మనకేతన యీయక్కారముంగూర్చియే ముచ్చటింపకుండుట యెట్లు సంభవించును? మనవారీయక్కారముంగూర్చి ముచ్చటింపకుండుటకుఁ గల కారణ మయ్యది మనసారస్వతమున నెప్పుడు లేకుండుట యని మనము గ్రహించుకొనవలసియున్నది. అంతకు మించిన హేతు వేదియును గానరాదు.

లక్ష్యగ్రంథములంగూర్చి:—మన ప్రాచీనలక్షణగ్రంథములం బరిశీలించిచూడ నీయక్కారపుజాడ మనవాఙ్మయమునఁ గాన్పింపకుండుటయేగాక ప్రాచీనలక్ష్యగ్రంథములఁ బరికించిచూచినను నీవింతయక్కారము మనయాంధ్రమయప్రపంచమున లేదనుటకుఁ దగిన ఋజువులే కాన్పించుచున్నవి కాని కలదనుటకు నాధారము లేవియుఁ గాన్పించుటలేదు. మనలక్ష్మణరావుపంతులవారు మొదలగువారీవింతయక్కారముతోఁ గూడినశబ్దము లని వేని నుదాహరించిరో యయ్యవి 'డ'కారముతోఁ గూడినవో మనవింతయక్కారముతోఁ గూడినవో తెలిసికొనుటకు నొకయాధారము కలదు. మనభాషయందుఁ గలప్రాసనియమ మీవిషయమున మనకుఁ దగు సాహాయ్య మిచ్చుచున్నది. కనుఁడు.

ఏడుశబ్దముంగూర్చి:—సప్తసంఖ్యం దెలుపు నేడుశబ్దమునందలి తుది యక్కారము మనవింతయక్కార మని ప్రతిపక్షులు తెలుపుచున్నారు. మన ప్రాచీనమహాకవు లగునన్నప, తిక్కనాదులకృతులం గన నీయది యట్టిదిగాఁ గాన్పించుటలేదు. (1) నన్నపాచార్యుఁ డాదిపర్వమున,

శా. ఏడక్షౌహిణు లెన్నఁ బాండవబలం బేకాదశాక్షౌహిణుల్
రూడిం గౌరవసైన్య మీయుభయమున్ గోపాహతాన్యోన్యమై
యాడంబోవక వీఁకమైఁ బొడువఁగా నేపారుఘోరాజి న
ల్లాడెన్ ధాత్రి శమంతపంచకమునం దష్టాదశాహంబులున్.

సకలభాషావాగనుశాసనుం డగుమనయాదికవి 'ఏడు' శబ్దమునందలి తుదియక్కరమును 'డ'కారప్రాసమునఁ బెట్టియున్నాఁడు. కావున నీశబ్దము పూర్వకాలమందు 'డ'కారధ్వనితోఁ గూడియున్నది కాని మఱివింతయక్కరపుధ్వనితోఁ గూడియున్నది కాదు.

(2) ఇంకనుఁ గవిబ్రహ్మ యగుతిక్కనసోమయాజి తనశాంతిపర్వమున "ఏడుదీవులయందు క్రీడాగతులఁ దనరథము చలింప నరాతులనఁగ" నని 'ఏడు'శబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరమునకును, క్రీడాశబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరమునకుఁ బ్రాసమైత్రిఁ గూర్చె. కాన నీశబ్దము మనప్రాచీనవాఙ్మయమునఁ గూడ 'డ'కారయుతమే కాని విలక్షణద్రావిడాక్షరయుతము కాదు.

కోడిశబ్దముంగూర్చి—ఇదియును మనప్రాచీనవాఙ్మయమున 'డ'కారముతోఁగూడినదిగాఁ గాన్పించుచున్నది కాని వింతయక్కరముతోఁ గూడినదిగాఁ గాన్పించుటలేదు. ఏమన, తిక్కనమహాకవిశిష్యుఁ డగు మారనమహాకవి యిట్లు వ్రాసె.

గీ. కోడి నూరఁబందిఁ బేడిఁ జండాలుని నక్కఁ గుక్కఁ గృతకనారిఁ బలితు
ననఘు పిల్లి నెలుక నాశౌచి సూతిక, నంటినతఁడు నీళు లాడవలయు."

ఇందును కోడిశబ్దము నందలి ద్వితీయాక్షరము 'డ'కారప్రాసమునఁ బడినది కావున నీశబ్దము 'డ' కారముతోఁ గూడినది కాని వింతయక్కరముతోఁగూడినది కాదు. కర్ణాటాదిభాష లందు నీవింతయక్కరమునకును 'డ' కారమునకును నెన్నఁడునుఁ బ్రాసమైత్రి లేదు. కావున నిజముగ మనభాస యందును నీయది యుండిన నయ్యది 'డ'కారముతోఁ బ్రాసమైత్రి లేక యుండవలెను. మనభాషయం దట్లు గాక 'ఏడు' 'కోడి' లోనగుపదముల తుదియచ్చరములు మనప్రాచీనవాఙ్మయమున 'డ'కారముతోఁ బ్రాసమైత్రి కల్గియున్నవి. కావున నయ్యవి మనవాఙ్మయమున నాదినుండియు 'డ'కారయుతములే యని తేలుచున్నది. కోడిశబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరోచ్చారణ మెట్టిదియో భంగ్యంతరములచేఁ గూడ గనుఁగొందము.

కోడిశబ్దవ్యుత్పత్తి—కోడిశబ్దవ్యుత్పత్తిం గన నిది మొదట డకార యుతమే యని యుఁ దరువాత కోఁటి కోళి, అనురూపముల నందినదనియుఁ దెలియకపోదు. మనశబ్దశాస్త్రజ్ఞులు సంస్కృతమందలి కుక్కుట శబ్దము నుండి కోడి శబ్దము పుట్టినదని వ్రాసియున్నారు. ఈకుక్కుట శబ్దమే మహారాష్ట్రములో 'కోమ్డ' అను రూపమునందినది. ఇట్టి ప్రాకృతరూపములనుండి కోడి శబ్దము పుట్టియుండును. ఏకవర్గమునందలి టకారము డకార మగుట వింతకాదు. ఈయంశమును నేనిదివఱకే వ్యక్తీకరించియుండ నందుకు శ్రీ రావుగారు నన్ని ట్లధిక్షేపించిరి.

"అయినను దమవిషయముకాని యిట్టి వ్యుత్పత్తిశాస్త్రమునందు దిగి బ్రహ్మయ్యగా రెట్లు హాస్యాస్పదులైరో చూతము. 'కుక్కుట' శబ్దములో నుండి 'కోడి' పుట్టినదఁట! ఇంకను బ్రహ్మయ్యగారు కృతయుగమునాఁటి వ్యుత్పత్తులనే పట్టుకొని పెనఁగులాడుచున్నారు. ఈ రెండుశబ్దములకును నొక్క 'క్'కారము పోల్కి దప్ప వే ఱేమియు సమానము లేదు. 'కుక్కుటము' నందు మూఁడక్షరములు, 'కోడి'యందు రెండు. సంస్కృతపదము అకారాంతము, తెలుఁగుపదము ఇకారాంతము. కుక్కుటశబ్దము కోడి యగుటకుఁ బూర్వము 'కుటు' 'కుడ', 'కుడి' ఇత్యాదివికారములను నానాకాలములందుఁ జెంది యుండవలెనుగదా! వానిని వీరెచ్చటనయినఁ జూపఁగలరా! అట్లుచేయక యందొకపొల్లు, ఇందొకపొల్లు కలిసినంత మాత్రమున నందుండి యిది పుట్టినది యని యన్నయెడల నెందుండి యేమిపుట్టనేరదు? కోడినుండియే 'కుక్కుట' మేల పుట్టియుండఁగూడదు. సమానప్రతికక్షు గల యిట్టియుక్తులవలన నేమి ప్రయోజనము?"

ప్రతివాదు లిట్టినిరంకుశవాదమునుఁ జేయుచున్నా రేమిచెప్పవలయును? మనశబ్దశాస్త్రకారులు వ్రాసినదానినిఁ బ్రమాణముగాఁ దీసికొని నందులకే నేను హాస్యాస్పదుఁడ నగుదునేని మనపెద్దలెంతహాస్యాస్పదులు కావలసి యుందురు? తప్పువ్రాఁతలు వ్రాసిన నెవ్వరైనను హాస్యాస్పదులు కావలసినదే యందురా, అవు నది సత్యమే కాని పైవ్యుత్పత్తి నిచ్చుటలో మనవారి తప్పేమున్నది? 'కోడి' శబ్దమునకు వీరు మూలముగా నీయఁబోయిన 'కోళి' శబ్దము 'కుక్కుట' శబ్దభవమని కర్ణాటభాషాలక్షణకారులు వ్రాసియున్నారు. కేశిరాజకృతశబ్దమణిదర్పణములోఁ దద్భవములఁ జెప్పుచోట—

“ఉకారస్యౌత్వం — కుక్కుట — కోటి
కురంట — గోరింటి
సువాసిని — సోవాసిణి
అత్వస్యౌత్వం — ఆషాఢ — ఆసడి, అసడి
కంబల — కంబళి
కుక్కుట — కోటి

అనియున్నది. ఇట్లుండ నాయాభాషల సాంప్రదాయము బాగుగ నెఱుఁగని మనరావుగారయ్యది ‘కుక్కుట’ శబ్దమునుండి పుట్టలేదనుట మహాసాహసము కాదా? ‘చోడ’ శబ్దముంగూర్చి యఱవవా రేమందురో యది మనకు ముఖ్యమనువాదమునకు దిగురావుగారు తమ ‘కోళి’ శబ్దముంగూర్చి కర్ణాటకులు నఱవలు నేమిచెప్పుచున్నారో యదిప్రధానమని భావించుకొనవలెను గాని తద్వ్యతిరిక్తముగా స్వీయాభిప్రాయములఁ బ్రకటించి వింతప్రసిద్ధినందుట యుక్తమా? ‘కోడి’ శబ్దమునుండియే కుక్కుటశబ్దము పుట్టినదనరాదా యని వీరడిగిరి! “ముఖమస్తీతి వక్తవ్య” మ్మను న్యాయమునను సరించిన నేదియడిగినను నడుగవచ్చును. కృతయుగమునాఁటి వ్యుత్పత్తులఁ బట్టుకొని పెనఁగులాడక, దమ నవమేధచేఁ గలికాలపు టపూర్వవ్యుత్పత్తులఁ బుట్టించు నీయపూర్వపండితుని యభినవవ్యుత్పత్తిశాస్త్రగమనికం గనుఁడు. అఱవమున ‘గాప్పియ’ శబ్దమొకటి గలదు. ఈయది సంస్కృత ‘కావ్య’ శబ్దభవమని లక్ష్మణరావుపంతులవారే వ్రాసియున్నారు. ‘కావ్య’ శబ్దము రెండక్షరములు గలది. ‘గాప్పియ’ శబ్దము మూఁడక్షరములుగలది మొదటిది ‘క’ కార మాదిని గలది. రెండవది ‘గ’ కార మాదిని గలది. మొదటిది యిద్రహితము. రెండవది యికారసహితము. మొదటిది వకారయుతము. రెండవది పకారద్వయయుతము, ‘కావ్య’ శబ్దము ‘గాప్పియ’ మగుటకు ముందు ‘కావియ’ ‘గావియ’ ‘గాపియ’ దిరూపము లంది యుండవలయును గదా. వానిని వీరు చూపకయే ‘కావ్య’ శబ్దమునుండి ‘గాప్పియ’ శబ్దము పుట్టినదనుట నేమనవలెనో చదువరులే యూహించుకొనవలెను గాక. ‘కావ్య’ శబ్దమునుండి ‘గాప్పియ’ శబ్దము పుట్టిన దననేల? దీనినుండి యది పుట్టిన దనరాదా? ఇట్టి భేదము లుండఁగా అందాకపాల్లు ఇందాకపాల్లు కలిసినంతమాత్రమున నందుండి యిది పుట్టినది యని యన్న మొదల నెందుండి యేమి పుట్టనేరదు,

అనిన నీనవమేధాపు లేమనెదరో! 'కుక్కుట' శబ్దము 'కోడ్డా' ది రూపముల ద్వారముగా కోడి యెట్లయినదో ప్రాకృతవ్యాకరణసూత్రోదాహరణపూర్వకముగా నేను నాతొలివ్యాసములో విస్పష్టముగ వ్రాసియే యున్నాను. కావున నీవిషయమై యింక పెంచి వ్రాయవలసిన యవసరము లేదు. కర్ణాటకులును నాంధ్రులును గూడ కుక్కుటశబ్దమునుండియే తమతమపదములు పుట్టిన వనుకొనుచున్నారు. అది యట్లుండ నజంతమునందలి 'కోఱి' నుండి తెలుఁగు 'కోడి' పుట్టిన దనుకొనన నేల? దీనినుండి యది పుట్టిన దనుకొనరాదా! అవరూపమే మూలమనుటకు వీరు చూపిన కారణము నిలుచునది కాదు కావున, 'కోడి' శబ్దము ప్రాచీనాంధ్రమునను 'డ' కారయుతమనుకొనుట యే సర్వవిధముల సమంజసమైయున్న దని యాంధ్రలోకమునకు విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను.

— లక్ష్మణరావుగారివాదము సరిక్రొత్తవాదముకాదా —

నేఁటివఱకెవ్వరును నీయక్షరము తెలుఁగున నున్నదని వాదింప మొదలిడలేదు. ఈయంశమును నే నిదివఱకుఁ దెలిపియుండఁగా రావుగారు నన్నిట్లధిక్షేపించిరి. '"ఱ" అను నక్షరమును నిదివఱ కన్నిశాసనములలోను బూర్వలిపిజ్ఞులందఱును "డ" అని చదువుచువచ్చిరనియు, దానిని శ్రీలక్ష్మణరావుగారు మాత్రము ఱ అని చదివిరనియు వ్యాసమునందంతటను బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు మరలమరల వ్రాసియున్నారు............ఇది నిజము కాదు. కేవలము రామయ్యగారు, వేణుగోపాలచెట్టిగారు తప్ప మఱియందఱు పూర్వలిపిజ్ఞులును, ఈయక్షరమును పూర్వపశ్చిమచాళుక్యరాజుల శాసనములలో నన్నిటిలోను ఱ అనియే చదివిరి గాని "డ" అనియెవరును చదివియుండలేదు."

ఇట్లు రావుగారు వ్రాసినదానిం బట్టి లక్ష్మణరావుగారి వాద మసత్యమైపోవుచున్నది. ఏమన తెలుఁగున నీవింతయక్కారము కలదని కనుఁగొనుటలో తామే యుపద్రష్టల మనియు నింతకుఁ బూర్వ మెవ్వరు దీనిని మనవాఙ్మయమున నున్నట్లు కనుఁగొని యుండలేదనియు లక్ష్మణరావుగారు తమవ్యాసములోఁ బ్రప్రథమముననే యిట్లు వ్రాసిరి. "కాని యీధ్వనియు నక్షరంబును తెనుఁగున నెన్నఁడైన నుండెనని యెవరు ననుకొనలేదు. ఈశాసనమువలన నాసంగతి క్రొత్తగ మనకుఁ దెల్లమగుచున్నది.. కావున...నీశాస

వయోగ్యత హెచ్చైనదని యెంచవలెను."

ఇట్లు లక్ష్మణరావుగారు తెనుఁగున నీయక్కర మున్నదని యెవరు నిదివఱకు కనుకొనలేదని యును గ్రొత్తగ యుద్ధమల్లశాసనపరీక్షాసందర్భమునఁ దాము గ్రహించితి మనియుఁ జాటుకొని యుండుటచే వీరే యీ వింత యక్కరమును గ్రొత్తగఁ గనిపెట్టిన వారనియు నిదివఱ కెవరును దీనిని గనుఁగొని యుండలేదనియు నేను వ్రాసితిని. లక్ష్మణరావుగారిని నమ్మి నేనట్లు వ్రాసినాను. ఇప్పుడు వీరభద్రేశ్వరరావుగారి వ్రాఁతలవలన సుప్రసిద్ధ పూర్వలిపిజ్ఞులగు హుల్ ష్, కీల్ హార్న్, వెంకయ్యగారు, కృష్ణశాస్త్రిగారు, రైస్ మొదలైనవారు తమకంటె మున్నె తాము నాహరించిన పదములలో మనవింతయక్కర మున్నట్లు కనుగొని యుండఁగా వారి పరిశోధనములనే యాధారముగాఁ జేసికొని యిందుల కుదాహరణముల నిచ్చిన లక్ష్మణరావుగారు దానిని కనుఁగొనినవారి నామములు దాఁచిపెట్టి ప్రకటింపక విడిచి పైఁగా నీయక్కర మాంధ్రమున నున్నదనియు నిదివఱ కెవరును కనుఁగొనలేదనియు ను వ్రాయుట ఘోరాసత్యము కాదా! ఈసందర్భమున మోసమే యున్నదను నెడల నయ్యది లక్ష్మణరావుగారియం దున్న దనవలసి వచ్చుచున్నది. పైవ్రాఁతలు లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసియుండఁగా వానిని నమ్మి లక్ష్మణరావుగారే యిందుల కుపద్రష్టలని యెంచి నేను వ్రాసినవ్రాఁత మోసపువ్రాఁత యనుట యనుచితము. తప్పంతయు లక్ష్మణరావుగారి దగుచున్నది. ఇందు నాతప్పేదియు ను లేదు. అదియట్లుండ నిందు. రావుగారుదహరించిన హుల్ ష మున్నగు లిపిశాస్త్రజ్ఞు లెల్లరును నిప్పటివారే. ప్రాచీనులు కారు. ప్రాచీను లెవ్వరు నీయక్కర మాంధ్రమున నున్నదని యనలేదు. ఇప్పటివారు పూర్వకాలపు స్థితులను బూర్వులకంటె నెక్కుడు పరిగఁ దెల్పఁగలవారు కారు.

—ఈసందర్భములో రావుగారి సాహసోక్తి—

మనప్రాచీను లగు నన్నపాచార్యాదులు లక్ష్మణరావుగారి వింతయక్కరము తెనుఁగునఁ గలదని తమలక్షణగ్రంథములలోఁ జెప్పలేదు గావునను దమలక్ష్యగ్రంథములలో వింతయక్కరమునకు మాఱుగాఁ డ,కారమునే వ్రాసి యుచ్చరించిరి కావునను నీయది ప్రాచీనాంధ్రములో లేదని తెలిపినవాఁడను నేను ఇక్కాలపువారు ప్రాచీనాంధ్రములో వింతయక్కర ము

న్నదనిరి కావున నయ్యది ప్రాచీనాంధ్రములో నుండెనిదని వాదించువారు ప్రతివాదులు. సత్యమిట్లుండఁగా నవీనులవ్రాఁతను బట్టి ప్రాచీనకాలమున నింతఴకారము లేదను కువాదమునకు నేను దిగినట్లుగ మనరావుగా రీక్రిం దిరీతిని వ్రాసిరి. "ఇప్పుడు లేదు గనుక నెప్పుడును లేదఁట. ఈభావము బ్రహ్మయ్యగారి వ్యాసమునం దంతటను నిండియున్నది. ఈవింతవిపరీతవాదమే నిజమైనయెడల నేఁటికన్నడమునందు ఱకారము లేదు. ఴ లేదు. కావునఁ బూర్వమెన్నఁడును లేవు అని చెప్పవలసియుండును. ఇది యనుభవమునకును శాస్త్రమునకును విరుద్ధముగదా! నేఁటి సీతారామాచార్యులవారు నేఁటి తెలుఁగున ఴ ఉచ్చారణగల గుర్తు లేనందున, దానిని సూచించుటకు నఱవమందలి ఴకారమునె వ్రాసినంతమాత్రమున ౧౨వ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వము కూడఁ దెలుఁగులో నీయుచ్చారణ కావలసివచ్చినప్పుడు, అఱవఴకారమునే వాడుచుండిరి. వేఱుగుర్తు లేకయుండెను, అని వాదించుట యేతర్కశాస్త్రమో మీమాంసయో మే మెఱుఁగము."

ఇప్పుడు లేదు గనుక నప్పుడును లేదనియు సీతారామాచార్యులవా రఱవమునందలి ఴగుర్తునే వాడినందునఁ బూర్వమిందుల కేగుర్తును లేదనియు నే నెచ్చటను వ్రాసియుండలేదు. ఇయ్యది చదువరులఁ బెడత్రోవలఁ బెట్టుటకై రావుగారు వ్రాసిన మోసపువ్రాఁత. నే నప్పుడును ఇప్పుడును కూడ లేదని ఋజువు చేసినాను. సీతారామాచార్యులవారి ప్రశంస లక్ష్మణరావుగారి వాద మభినవ మనుటకై తీసికొనివచ్చితినే గాని వా రఱవాక్షరము, వాడియుండిరి కావున నయ్యదియే గాని పూర్వమందుఁ గూడ మఱియొకటి లేదనుటకుఁ గాదు. ఆచార్యులవారు గొప్పపరిశోధకులు. ద్రావిడాదిభాషల నెఱింగియున్నవారు. గొప్పనిఘంటుకారులు. ప్రౌఢవ్యాకరణము రచించినవారు. అర్ధానుస్వార శకట రేఫాదులఁ దెలుపు గ్రంథముల వ్రాసినవారు. వైకృతదీపిక నొనరించినవారు. ఇట్టిపరిశోధకులు గూడ నాంధ్రమున మన నింతధ్వని యున్నట్లు చెప్పలేదు. ఆధ్వని వచ్చినప్పు డఱవాక్షరమునే వాడిరి. 'ఆంధ్రశబ్దచింతామణి' కర్త మొదలు ప్రౌఢవ్యాకరణకర్తవఱకు ననఁగా నాఁటినుండి నేఁటివఱకు నీఴఱ మాంధ్రమునఁ గలదనువాదము లేదనియు లక్ష్మణరాయప్రభృతు లభినవముగాఁ దెచ్చినవాద మనియు నేను లోకమునకుఁ దెలిపితిని. నావ్రాసినదానికి విపరీతార్థమును చేసి లోకవంచనము

చేయు రావుగారు కడఁగిరి. నా మొదటివ్యాసము చూచిన చదువరులకు సత్యము తెలియఁగలదు.

ఇప్పటిలిపిశాస్త్రజ్ఞు లందఱు దీని నంగీకరించిరా :—మనప్రాచీనపరిశోధకులును, వారిపద్ధతి ననుసరించిన నవీనపరిశోధకులును నీవింతయక్కరము మనభాషలో నున్న దని చెప్పకపోవుటయే గాక లక్ష్మణరావుగారివంటి నవీనపరిశోధకులు గూడ మొదట నీయక్కరము మనభాషలో లేదనియే వ్రాసిరి. ఈవిషయమై కాల్డువెల్ దొరవా రిట్లు లిఖించిరి :—

"This sound does not now exist in Telugu, and it cannot clearly be proved that it ever had it"

ఇప్పు డీయక్కరము తెలుఁగున లే దనియుఁ బూర్వమున నున్న దనుటకుఁ గూడ నేబుజువును కాన్పించుట లే దనియు దీనితాత్పర్యము.

కాల్డువెల్ దొరవారు లక్ష్మణరాయప్రభృతులవలెనే ప్రాచీనశాసనపరిశోధన గావించి తమసిద్ధాంతముఁ దెల్పినవారు. కాన వీరి నుదాహరణముగా నిచ్చుటకుఁ గారణమైనది. దీనింబట్టి నవీనపరిశోధనముం జేయు నవీనరీతిని ద్రావిడభాష లన్నిటిని బరిశోధించువారుఁగూడ మొదటఁ బ్రతివాదుల వాదమునకు వ్యతిరేకవాదము చేసిరనియే తేలుచున్నది.

—• పరదేశపండితనింద •—

శిలాశాసన ప్రాచీనగ్రంథాది పరిశీలనపూర్వకముగ దక్షిణదేశము నందలి భాష లన్నిటిని బాగుగఁ బరిశోధించి శబ్దవ్యుత్పత్తిశాస్త్రప్రశంస గావించుచువచ్చిన పండితవరులగు కాల్డువెల్, బర్నెల్ మున్నగువారి వాక్యములఁ గూడ నే నుదాహరించుచు రాఁగా నాపండితులా వీరికిఁ బ్రమాణ మని వారినిఁ గూడ మన నిష్కళంకపండితశిరోమణి తల్లజ లగు రావుగారు పరిపరివిధములఁ బరిహసించి తృణీకారభావముఁ జూపుచువచ్చిరి. ఇది యుచితముకాదు. పాశ్చాత్యపండితులు మన వాఙ్మయపరిశోధనవిషయమునఁ జాల శ్లాఘ్యమగుపని చేసి మనకన్నుల *దెఱచియుండిరి. వారు వ్రాసిన దెల్లను నన్నితావులఁ బరమప్రమాణము కాకపోవచ్చును. ఎచ్చట నైనఁ

* శబ్దవ్యుత్పత్తిశాస్త్రమునకు కాల్డువెల్ గ్రంథము మూలాధారముగా నున్నది. విద్యాశాఖవారు దీనినిఁ బట్టపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నియమించుచున్నారు. ప్రాజ్ఞులెల్లరు దీనిని గౌరవించుచున్నారు. కన్నడభాషాచరిత్రము వ్రాసిన రైస్‌గారును దీని మెచ్చుకొనిరి.

గొన్ని ప్రమాదము లుండి యుండవచ్చును. అట్టిదోషములను మనము సప్రమాణముగా నవసర మగుచోట్ల ఖండించి సత్యము వెల్లడి చేయవలసినదే కాని యాపండితులా మనకుఁ బ్రమాణమని స్థూలదృష్టితోఁ గట్టకట్టి త్రోసి వేయఁ దగినదికాదు. లక్ష్మణరావుగారి విజ్ఞానసర్వస్వములో నక్షరములం గూర్చిన వ్యాసములో బుహ్లర్‌దొరవారు పురాతనలిపిశాస్త్రజ్ఞశిరోమణి యని శ్లాఘింపఁబడియుండిరి. చి॥ తాడ సభాధ్యక్షకోపన్యాసములో మనవాఙ్మయమునకు మహోపకారమొనర్చిన ప్రథమగణ్యులలో బ్రౌను దొరవారొక్కరుగ లక్ష్మణరావుగారిచే నెన్నఁబడిరి. రైసు మున్నగువారిని మన రావుగారే స్తుతించిరి. కావున నకారణముగ కాల్డువెల్ మున్నగువారిని వీరునిందించుట యనుచితము. తమ కనుకూలురఁ బరమప్రామాణికులుగ భూషించి వ్యతిరేకముగాఁ జెప్పినవారిని దూషించినంతనఁ దమవాదమునకు బలము కలుగ నేర దని ప్రతివాదులు గ్రహించుకొనవలెను. నవీనపరిశోధకు లగు శ్రీరామయ్యగారు ను, వేణుగోపాల చెట్టిగారు ను కూడ మన ప్రతివాదులకుఁ బ్రతికూలురేగదా!

—♦ అభినవవాదదౌర్బల్యము ♦—

ఇయ్యది లక్ష్మణరావుగారు తీసికొనివచ్చినదైనను హుల్‌ష్ మున్నగు లిపిశాస్త్రజ్ఞులు తెచ్చిపెట్టినదైనను గూడ నభినవవాదమే యగును. ఇది ప్రాచీనుల యూహలకు విరుద్ధముగా నున్నది. ఐనను నిందేమైన బల ముండినయెడల నంగీకరింతు మనినను నదియును గానరాదు. పొరపడి ప్రాచీనులు విడిచిన యంశములను నవీనులు నూతనముగాఁ దెలుపవచ్చును. వానియందు యాథార్థ్యమున్నయెడఁ వానిని మనము గ్రహింపవచ్చును. అట్టియాథార్థ్య మేదియు నిందుఁ గాన్పించుటలేదు. ప్రతివాదులు తెచ్చిన ఋజువు లన్నియు మిక్కిలి దుర్బలములు. ఇఁక వారివాదదౌర్బల్య మీ క్రిందఁ జూపుచున్నాను.

—♦ లిపివిషయములో ♦—

మన ప్రాచీనాంధ్రలిపిలో 'ఱ' కారమున కొకసంజ్ఞ వేఱుగ నుండగఁ గర్ణాటాదిభాషల సాదృశ్యముంబట్టి చూడ నీవింతయక్కారమే కలదనఁదగు నాంధ్రపదము లేవో వానినిఁ దెల్పునప్పుడే మఱియొక సంజ్ఞ వాడఁబడి యున్నది. కావున మేమీవింతయక్కారము మన ప్రాచీనాంధ్రమున నుండెని

దని తెల్పితిమని మనప్రతిపక్షులు వాదించుచున్నారు. ఏపదములను మేము వింతయక్కరముతోఁ గూడిన వనినామో అవియెప్పుడును నావింతయక్కరముతోనే ప్రాచీనశాసనములందుఁ గాన్పించుటకుఁ గారణ మేమని వీరభద్రేశ్వరరావుగా రడుగుచున్నారు. నిజముగా వీరు చెప్పు విలక్షణాక్షరయుతము లనుపదములు ప్రాచీనశాసనములం దెప్పుడును నావిలక్షణాక్షరముతోనే వ్రాయఁబడుటయు సుప్రసిద్ధ 'డ'కార మని ప్రతివాదు లొప్పుకొనిన 'డ'కారరూపముతో వ్రాయఁబడకుండుటయుఁ దటస్థించుచో వారి వాదమునందుఁ గొంతసార మున్న దనవచ్చును. కాని వీరు విలక్షణాక్షరోపేతము లని చెప్పినపదములు కొన్నికొన్నితావుల విలక్షణాక్షరము లనఁబడు రూపములతోడను మఱికొన్నితావులఁ బ్రతిపక్షాంగీకృత 'డ' కార రూపములతోడను గాన్పించుచున్నవి. ఉదాహరణముల నిచ్చుచున్నాఁడ.

—♦ చోడశబ్దముంగూర్చి ♦—

చోడశబ్దము వింతయక్కరముతోఁ గూడిన దని మనప్రతివాదులు వాదించుచున్నారు. కాని యీపదము మనప్రాచీనశాసనములలోఁ గొన్నితావులఁ బ్రతిపక్షాంగీకృత 'డ'కారరూపముతోఁ గాన్పించుచున్నది. శక్తివర్మ పభుబ్రోలుశాసనము ప్రాచీనలిపియం దున్నదని శ్రీరామయ్యపంతులవారు వ్రాసిరి. ఇట్టిశాసనమున 41వపంక్తియందు 'ప్రేషితంచోడభీమేన' అనుపదములలో 'చో'తరువాతను 'డ'కారరూపమే కాన్పించుచున్నది. అట్లే 'జటాచోడ' (44పంక్తి) శబ్దమునందలి యక్కరమును 'డ'కారసంజ్ఞాయుతముగనే యున్నది. నిజముగ నీ'చోడ'శబ్దము వింతయక్కరముతోఁ గూడిన దగుచో నీప్రాచీనలిపిలో 'డ'కారము వ్రాయఁబడుటకుఁ గారణ మేమి? ఈశబ్దము వింతయక్కరము గలదియే యగుచో ప్రాచీనశాసనము లన్నిఁటియందును విలక్షణాక్షరోపేత మయియే యుండవలెఁగదా. అట్లు లేదు. ఇది యట్లులే దని శ్రీవీరభద్రేశ్వరరావుగారును నెఱుఁగుదురు. కావుననే దీనింగూర్చి తమవ్యాసములో నిట్లువ్రాసిరి. "పెక్కుశాసనములలో 'చోఱ'శబ్దము 'ఱ'కారయుతము." పెక్కుశాసనములలో ననినేల? కొన్నిటిలో మాత్రము మఱియొక యక్షర మెట్లు వచ్చును. ఈశబ్దవిషయమునఁ బ్రాచీనశాసనములన్నియు నొక్కవిధముగ లేవనియుఁ గొన్ని వింతయక్కరముతోఁ గూడియున్న వనియు మఱికొన్ని 'డ'కారముతోఁ గూడియున్న

వనియు వీ రెఱుంగుదురు. అయినను జదువరుల మోసము చేయుటకై సత్యము గప్పిపెట్టి 'పెక్కు' శబ్దమును శరణముగాఁ గొని పెక్కుశాసనములలో 'చోఴ' శబ్దము ఴకారయుత మని వ్రాసిరి. ఎన్నిటిలో 'డ' కారయుతమో యెన్నిటిలో విలక్షణాక్షరయుతమో మనము లెక్కింపఁ బనిలేదు. కొన్నిటియందైన 'చోడ' శబ్దము 'డ'కారయుత మగుచో ప్రతివాదుల వాదము పడిపోవునుగదా! అదియటులుండ, మనరావుగారు మాత్రమే యిది పెక్కుచోట్ల 'ఴ' కారయుత మనిరి, కాని, లక్ష్మణరావుగా రట్లనలేదు. "తెలుఁగుశాసనములలోఁ గూడఁ గొన్నిచోట్ల 'ఴ' అను నక్షరముతోఁ గూడ వ్రాయఁబడియున్నది." అని 'కొన్ని' శబ్దమునే లక్ష్మణరావుగారు వాడిరి. లక్ష్మణరావుగారిని మించి 'పెక్కు' శబ్దమును వాడి యీరావుగారు చదువరుల మోసముచేయుచున్నారు.

—◆ తాడపశబ్దముంగూర్చి ◆—

ఈశబ్దము ప్రాచీనలిపులలో నెట్లువ్రాయఁబడుచున్నదో శ్రీలక్ష్మణరావుగారే ఆఱంబాకతామ్రశాసనముంగూర్చి వ్రాయుసందర్భమున నిట్లు లిఖించిరి. "ఈశబ్దము శాసనములలో తాఴప, తాలప, తాడప, తాళప అనురూపములతోఁ గానవచ్చుచున్నది. పెక్కుశాసనములలో 'తాఴప' రూపము కనఁబడుచున్నది." ఇట్లు తాడపశబ్దము కొన్నిప్రాచీనశాసనములందైన వింతయక్కరముతోఁ గూడియుండక 'డ' కారముతోఁ గూడియుండుటకుఁ గారణమేమి? ఈచోడ, తాడపాది శబ్దములు వింతధ్వనికలవియే యగుచో నావింతధ్వనిని తెలుపునక్కరము వేఱుగనుండఁగ దానితో లేఖకులు వ్రాయక 'డ'కారముతో నేల వ్రాయుదురు? ఇది 'డ'కారధ్వనియుతము గాకుండినచోఁ బిచ్చివారైన నట్లు వ్రాయరు కదా! కావున లక్ష్మణరావుగారు వింతధ్వనిఁ దెలుపుదానినిగా నెంచు 'ఴ'యును, 'డ'కారరూపమును గా నెంచు 'డ'యును 'డ'కారధ్వనిని దెలుపు సంజ్ఞలనుకొనుటధర్మము. శ్రీలక్ష్మణరావుగారు తాడప, తాఴప అను రెండురూపము లున్న వని తెలుపుటతోఁ దృప్తినొందక తాలప, తాళప, అనురూపములు కూడ నున్నవని లిఖించిరి. తుది రెండురూపములును నెంచఁ బనిలేదు. ఏమన, సాధారణముగా 'డ'కారమే లకారళకారము లగుచుండును. మఱియును లళలు 'డ' యగుచుండును. ఴిపిశబ్దమునుండి పారసీభాషలోని 'డిపి' పుట్టిన

చందురు. ఇది వేదమునాఁటినుండియుఁ గలదు. ‘అగ్ని మీడే పురోహితం,’ ‘అగ్నిమీళే పురోహితం,’ ‘అగ్నిమీలే పురోహితం’ అని చెప్పవచ్చును. తెలుఁగున ‘త్రాడులు, త్రాళులు’ లేడులు, లేళులు మున్నగు నుదాహరణములఁ జూచుకొనునది. కావున ‘తాడప’ ‘తాళప’ ‘తాలప’లగుటలోఁగాని ‘చోడ’ ‘చోళ,’ ‘చోల’లగుటలోఁగాని వింత యేదియును లేదు. కావునఁ ప్రాచీనశాసనములందలి లిపులను బట్టి చూచినను నస్మద్వాదమునకు భంగము లేదు. విశేషించి జయము కలుఁగుచున్నది.

—♦ ‘ఱ’యొక్క ధ్వని యేది ♦—

ఈయక్షరముతోఁ గూడిన ఏఱు, కోడి మున్నగుశబ్దములు ‘డ’కారధ్వని గలవానినిగా నన్నపాదిప్రాచీనకవు లుచ్చరించుటను గనుఁగొనినాము. మఱియును చోడ, తాడపాది శబ్దములను ప్రాచీనలేఖకులు ‘డ’కారయుతములుగా వ్రాయుటఁ గనుఁగొనినాము. కాబట్టి యీవిలక్షణాక్షరము ప్రాచీనకాలమున ‘డ’ కారధ్వనిని దెలుపుటకే యుపయోగింపఁబడిన ట్లూహించుటయే ధర్మము. ఇట్లుండ రావుగారు “ఇచ్చట ప్రస్తుతవిషయ మేమన మొదట ౧౨వ శతాబ్దమునకు ‘అఱవు’ ‘చోళ,’ ‘ఏఱు’ మొదలైన శబ్దంబులు అఱవకన్నడదేశంబులలో నెట్లుచ్చరింపఁబడుచుండె? ఎట్లు లిఖింపఁబడుచుండె? అట్లే తెనుఁగులిపి (అనగా నప్పుడు తెలుఁగుదేశమునకు గన్నడదేశమునకు సామాన్యమైన తెనుఁగుకన్నడలిపిని) వ్రాయఁబడుచుండెనేని తెలుఁగుదేశమందున నాశబ్దము లట్టియాకాలమం దుచ్చరింపఁబడుచుండె నని నిశ్చయింపవలెను.” అని వ్రాయుట వింతకాదా? అసత్యపు వ్రాఁతలు వ్రాసి ప్రతిపక్షులు లోకప్రతారణ మెంతకాలము చేయఁగలరో! ఆంధ్రదేశస్థ విబుధమండలి ‘డ’కారధ్వనితోఁ జోడ,కోడ్యాదిశబ్దముల వాడుచుండుట నెఱిఁగియున్న మనము కర్ణాటవిబుధు లాయాపదముల నెట్లుచ్చరించిరో దానింబట్టి యాయాపదముల యుచ్చారణ నిర్ణయము చేయవలయునఁట. ప్రతివాదుల వాదమిట్లు హాస్యాస్పద మగుచున్నది.

‘డ’ యనకుండిన నర్థమునకై యన్యభాషకుఁ బరుగులిడవలసివచ్చుట.

ప్రాచీనాంధ్రమున నీవింతయక్షరము లేదనుటకే యవకాశములు కానిపించుచున్నవి గాని యున్నదనుటకు నాధారములు కనఁబడుటలేవని పై నుదాహరింపఁబడిన యంశములవలనఁ దెలిసికొనియున్నాము. అంతటితోఁ

బోలేను. ఆవింతయక్కారము మనతెలుఁగునఁ గలదనినఁ జెక్కులగు ననర్థములుఁ గూడ వాటిల్లుచున్నవి. కనుఁడు :—

యుద్ధమల్లశాసనమున 'లింగం బడిపిన పాపంబు' అని కలదు. దీనికర్థము చేయుటకై లక్ష్మణరావుగా రఱవములోనికిఁ జనవలసివచ్చినది. ఆభాషయందు 'అఱ్ఱు' యను ధాతువు కలదనియు నదియే కన్నడమందు నుండెననియు గాన నిట్టిది యున్న తెలుఁగునం దుండియుండు నని యూహింతు మనియు వారు వ్రాసిరి. ఈ 'అఱ్ఱు' ధాతువు తెనుఁగునం దెచ్చటను గాన్పించుటలేదు. తెనుఁగు భాషయందున్న యీశాసనమునందలి 'అడిపుట' అను శబ్దమునకుఁ దెలుఁగు భాషంగల ధాతువులఁ బట్టి యర్థము చేయక యది విలక్షణాక్షరోపేత మగుటకై తెనుఁగున లేని కేవలద్రావిడధాతువులం బట్టి యర్థమును సాధింతురఁట. అఱవమునందలి ధాతువులం గని మన ముబ్బితబ్బిబ్బగుటవలన లాభ మేమి? అఱవమునను గన్నడమునను నీధాతు వున్నది కాన నిందును నుండి తీరవలయు ననుట యేటిధర్మము? "మూలమాతృభాషలోని పురాతనరూపములు కొన్ని యఱవములోను గొన్ని తెనుఁగులోను నుండిపోయినవి' అని గదా మనరావుగారు వ్రాసిరి! కావున నా ధాతువు మన తెనుఁగులో గాన్పింపనప్పు డయ్యది యఱవమున నిలిచియున్న దనియు తెనుఁగులో నిలువలేదనియు తలంచుటే ధర్మముగదా.

మనలో నా ధాతు వున్న దనుట కవకాశ మే మయిన నున్నదా? ఎచ్చటను గాన్పించుటలేదు కదా! వింత యక్కారముతోఁ గూడిన ధాతువు మనలో లేదు కాని మనభాషయందు 'అడుచు' ధాతువొకటి 'డ' కారయుతమైనది కలదు. దానికిని ననేకార్థములు కలవు. కిటెల్ దొరవారు 'అఱ్ఱు' శబ్దమునకు బహ్వర్థములఁ దెలిపిన రీతిగా బ్రౌనుదొరవారు తమనిఘంటువులో మనయడుచు ధాతువునకు నీక్రిందిరీతిని ననేకార్థముల నిచ్చియుండిరి. "అడుచుట or అడంచుట V. a. To beat, Strike, break, to destroy. కొట్టుట, నశింపచేసుట." వినాశము చేయుట లోనగునర్థముల నిచ్చు నీయడుచు ధాతువునన్నయభట్టారకాది ప్రాచీనులకాలమునఁ గూడ 'డ' కారయుతముగనే యున్నది. ఈధాతువును శబ్దశాసనుఁడు 'డ' కారయుతముగనే తనభారతములో నిట్లు వాడినాఁడు.

"చ. అడిచినఁ దిట్టినన్ మఱిమహాపరుషంబులు పల్కియుల్కలోఁ
బొడిచిన నుత్తమద్విజులు పూజ్యులు వారల కెగ్గుసేసినం
జెడు నిహముం బరంబు నిది సిద్ధము గావు నెఱింగి భక్తినె
ప్పుడు ధరణీసురోత్తములఁ బూజలు సల్పుడు నల్గనోడుడున్."

ఇట్లు వినాశ మనునర్థమును గూడ నిచ్చు 'అడుచు' ధాతువు మన భాషయందుండఁగా దానిని విడనాడి యఱవమునందలి యీ ధాతువునకై పరువులిడ నేల? మనభాషయందది యుండెడిది దని నిరాధారవు టూహలఁ జేయ నేల? 'అడుచు' ధాతు వగుచో 'అడిచిన' అని యుండవలెను గాని 'అడిసిన' యని యుండవచ్చునా యందురా యీశాసనమం దొకయక్కరమునకు మఱియొకయక్కరము వాడుట సర్వసామాన్యమై యున్న దని లక్ష్మణరావుగారే వ్రాసిరి. లోకమున సామాన్యముగా చూచెనా? యనుటకు చూసెనా? యనియు కాచిన యనుటకు కాసిన యనియు పూచిన యనుటకు పూసిన యనియు ననుట వాడుకయైయున్నది. 'డచ్చి' యనురూపమునకే 'డస్సి' యున్నదనియు మనవీరభద్రేశ్వరరావుగారే వ్రాసిరి. కాన శాసనలేఖకులు 'అడిచిన' యనుటకు అడిసిన యనుట వింతకాదు. డప్పియడిపుట అని మూలమున నుండఁగా దాని యర్థమునకై మనప్రతివాదు లఱవములోనికిఁ బరువు లిడుచున్నారు. అట్లు చేయనేల? 'డప్పియడుచుట' యనిన 'దప్పిదీర్చుట' యనునర్థము మనభాషయందు లేదా? మనభాషయందలి 'అడుచు' ధాతురూప మనినను సరియగునర్థము వచ్చుచున్నది కావున నట్లెంచుటయే ధర్మము.

—• 'డ'ను 'ట' చేసిన నున్నయర్థము కూడ నూడును •—

యుద్ధమల్లశాసనములో 'ఒట్టుడస్సి' యను ప్రయోగము కలదు ఈ 'డస్సి'ని గూర్చి రామయ్యపంతులవారిక్రిందిరీతిని వ్రాసిరి.

"డస్సి—(పం౧౮) డయ్యుధాతువు క్త్వార్థకరూపము: ఇచ్చటసకర్మకముగాఁ బ్రయోగింపఁబడినది. ఇయ్యొట్టుడస్సి యనఁగా నీయొట్టును క్షీణంపఁజేసి పాటింపక యని యర్థము. ఒట్టుతప్పియనియుఁ జెప్పవచ్చును." ఈ రీతిగ నర్థవంత మయియున్న 'డస్సి'శబ్దమును మన లక్ష్మణరావుపంతులవారు తమవాదసౌకర్యార్థమై 'టస్సి' చేసిరి. ఇట్లు చేసిన నర్థమేమి? అర్థము వ్యర్థము. ఏమన, 'టస్సి' యనువింత యక్కరముతోఁ గూడిన ధాతువు మనభాషలోఁ

గాన్పించుటలేదు. ఇఁక దానికి మనభాషయం దర్థముండుట యెట్లు? లేదు; ఉం డనేరదు; పోనిండు 'డ'ను'ట' చేసి యర్థమునకై యఱవమునకు బరువులిడుచు న్నాము. కావున నీశబ్దవిషయమునఁ గూడ దానియండం జేరుదు మనినను లాభము లేకున్నది. ఏమన, మనలక్ష్మణరావుగారే దీనికి మూలము అఱవ ముసందుఁ గాని, కన్నడమునందు గాని కానరాలే దని వ్రాసిరి. వారివాక్య మునే యీక్రింద నిచ్చుచున్నాను. «ఇందలి మొదటిశబ్దమునకు మూలము అఱవమునందుగాని, కన్నడమునందుగాని కానరాలేదు» అని. కొండనాలు కకు మందువేయఁగా నున్ననాలుకయూడిన దన్నట్లు నూతనాక్షరసంపాదన మునకై పెనఁగులాడ నున్నయర్థముకూడ నూడినది.

—♦ పర్యాశ్రయముపాలు గావలసివచ్చుట ♦—

యుద్ధమల్లశాసనమున తమతాత మల్లపరాజు వేరడు అనియుండఁగా దానింగూర్చి మనలక్ష్మణరావుగా రిట్లువ్రాసిరి.

"యుద్ధమల్లునిశాసనమున ౩౯, ౪౦ పంక్తులను రామయ్యపంతులు గారు 'నమతాత మల్లపరాజు వేరడు దానుం గట్టించె' అని చదివియున్నా రు. 'వేరడు' అనుశబ్దము సందేహముగ నున్న దనియు వ్రాసినారు. ఈ 'వే రడు' అనుదానిని 'పేరఱు' అని చదువవలయు నని నాతాత్పర్యము. రామ య్యగారు 'డు' అని చదివిన అక్షరము 'డు' కాదు. 'టు' కాదు. అక్షరమిటు స్పష్టముగ గానవచ్చుచున్నది. కాన నది 'ఱు' అనుట స్పష్టము. కావున నీ శబ్దము 'వేరఱు' అననేమి ? మూలశబ్దము 'పేరఱు.' ఇందలి పకారము వ కారముగ మారిన దని నాతాత్పర్యము. ౨౬వ పంక్తిలో 'ప్రత్యక్ష' శబ్దము 'వ్రత్యక్షము' అని వ్రాయఁబడినది. అట్లె యిదియు నని యెఱుఁగునది. ఇఁక 'పేరఱు' అన నేమి యని విచారింతుము. ఇందు పెర్ + అఱు అను రెండు శబ్దములు కలవు. పెర్ అనగా పెద్ద, అఱు అనగా ధర్మము. పేర్ శబ్దమునకు పెద్ద అను అర్థము. అఱవము, కన్నడము, తెలుగు అను మూఁడు భాషలయందును కలదు. అఱు అను శబ్దము తెనుఁగున గానరాదు. మిగి లిన రెండుభాషలలోను కలదు. కన్నడమున 'అఱు' అనురూపముననే కల దు. అఱవమున 'అఱ' అనురూపమున నున్నది. ఈమాటలకు నాయాభాషల లో ధర్మము, దానము అని అర్థము. కావున 'పేరఱు' అనగా గొప్పధర్మ ము అని యర్థము చేయవలెను."

లక్ష్మణరావుగారు ధర్మమను నర్థముగల 'అఱు' శబ్దమఱవము నందు ను కన్నడమునందును గాన్పించుచున్నది గాని తెనుఁగున గాన్పించుటలే దని యంగీకరించియును గూడఁ దెనుఁగుభాషయందున్న 'పేరఱు' శబ్దమున కర్థము చేయుటయందు నఱవభాషను శరణముగాఁ గొని పెద్దధర్మ మని యర్థము చెప్పిరి! ఇంతకంటె వింత యుండఁగలదా! అఱవబాసను బట్టి యీ యాంధ్రశాసనమున కర్థముచేయుట !! అది యనుచితము. మఱియును 'తమతాత మల్లపరాజు పెద్దధర్మము తాను గట్టించె' అనిన సమన్వయమే కాన్పించుటలేదు. కాన నయ్యది 'పేరఱు' కాదు. శ్రీరామయ్యగారు చదివినట్లుగా 'పేరడు' (పే రిడి) అనునదియే. ఈశాసనమున సాధారణముగా నొకస్వరమునకు నింకనొకస్వరము పడుటకలదు. (పైవారలనుటకు పవూర్వరలు, తాత యనుటకు తత, ప్రత్యక్షమైయున్న యనుటకు ప్రత్యక్షబయున్న, దానికి కలశబిడ్డ ట్లనుటకు దానికి కలశబిడ్డ ట్లు, మున్నగునవి యుదాహరణములు కావున 'వేరడు' అని మూలములో నున్నదానిని 'పేరిడి' అని మనము చదువుకొనవలెను. 'ప'కు 'వ' వచ్చిన దని లక్ష్మణరావుగారే వ్రాసిరి. కావున మూలమునందున్న వాక్యమును 'తమతాత' మల్లపరాజు పేరిడి తాను గట్టించె అని చదువుకొనవలెను. ఈ 'పేరడు' శబ్దమునందున్న తుదియక్కరము 'డ'కారమే. కాని లేఖకునిలేఖిని క్రొంచెము వెనుకకుఁ దగులుటచే నడ్డుగీటు పడిన ట్లున్నది. అంతియకాని యడ్డుగీటు కాదు.

ఇట్లు సమస్తభాషాసాంకర్యము తెచ్చిపెట్టి యర్థము వ్యర్థమైనను లక్ష్మణరావుగారఱవమునందలి వింతయక్కరమును దెనుఁగులోఁ బలవంతముగాఁ జొప్పింపఁ బ్రయత్నించిరి. మూలభాషలోని శబ్దములుకొన్ని యొకభాషలోను, మఱికొన్ని మఱియొకభాషలోను నిలుచుచు వచ్చిన వని చెప్పు ప్రతివాదులు ద్రావిడభాషలోని 'అఱు' శబ్దము తెనుఁగునం గూడ నుండి తీరవలె నని యెట్లు తెల్పఁగలరో తెలియవచ్చుటలేదు.

—♦ వింతయక్కరము గలపదముల కన్నిటికి నఱవమునుండి యు మూలములు లభించెనా? ♦—

లక్ష్మణరావుగారు తెనుఁగునఁ గనిపెట్టిన మనవింతయక్కరములోఁ గూడినపదముల కన్నిటికి నఱవమునందును గన్నడమునందును మూలము లున్నవని వీరభద్రేశ్వరరావుగారొకయసత్యప్రకటనము చేసి లోకప్రతా

రణము సల్ప సాహసించిరి. ఇది మహాసాహసము. ఈ క్రిందిపదములలో వింతయక్కరము కల దని లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసిరి. ౧ఱస్సి, ౨ అఱపిన, ౩ అఱిపుట, ౪బోఱిమ, ౫చోఱు, ౬ఏఱు, ౭వేఱాంబా, ౮ ఱచ్చిన, ౯ఱాళు కొఱకు ౧౦పఱకి ౧౧కోఱచుమకొన్ను. ఈపదునొకండుపదములలోను నేడు పదములకు (౧,౪,౭,౮,౯,౧౦,౧౧) లక్ష్మణరావుగారు కాని వీరభద్రేశ్వర రావుగారుకాని యఱవమునుండియుఁ గన్నడమునుండియు మూలముల నిచ్చి యుండలేదు. విశేషించి మొదటిదగు ‘ఱస్సి’ శబ్దమునకు మూలము లభింపలేదని లక్ష్మణరావుగారే వ్రాసిరిగదా. “‘ఱస్సి’ అనుశబ్దము యుద్ధమల్లుని శాసనములోఁ గలదు. దానిమూలము మన కింకను నితరద్రావిడభాషలలో దొరకలేదు” అని వీరభద్రేశ్వరరావుగారును వ్రాసిరి. ఈశబ్దమునకు మూలము వీరు కానరాలేదనిరి కావున దీనితోడిదే యని వీరొప్పుకొనిన ౮ ఱచ్చిన, శబ్దమునకును వీరికి మూలము కాన రాలే దనుటయే యగుచున్నది. ఇంక మిగిలిన నాల్గుశబ్దములకు మాత్రము వీరు కన్నడమునుండియును నఱవము నుండియును మూలము లనెడివానిని జూపఁగలిగిరి. అవి ౨-౩-౫-౬ లయి యున్నవి వీనిలో ౨, ౩ లు ఏకధాతురూపములే యని లక్ష్మణరావుగారే వ్రాసిరి. కాన వీరుమూలము లని పేరుతో ద్రావిడపదములఁ జూపినవి మూఁడుశబ్దములకు మాత్రమే. ఇట్లుండఁగా “ఏశబ్దములలో నీయక్షరము వచ్చెనో యవి పూర్వము ఇప్పటికి నఱవమునందును, పూర్వము కన్నడమునందును ఴ కారయుతములు కావున నాకాలపు తెనుఁగునను గూడ నీయక్షరమునకు ఴ ఉచ్చారణ ముండెనని యెంచవలెను” అని వ్రాయుట ఘోరాసత్యముకాదా?

పైకారణములంబట్టి చూడ నడ్డుగీటు లేనిశకటరేఫాకృతి ‘ఴ’ కారధ్వనిఁ దెల్పుటకై మనపూర్వశాసనములందు వాడఁబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతయేల? యుద్ధమల్లశాసనముంబట్టి చూచిననే యీయక్కరము ‘ఴ’కారధ్వనిని దెలుపుటకయియే వినియోగించునది యైనట్లు సూఛి యగుచున్నది.

— • వింతయక్కరమే ‘ఴ’కార మగుట • —

వింతయక్కరముతోఁ గూడిన వని మనప్రతివాదు లెంచుపదములే కొన్ని కేవల ‘ఴ’కారయుతము లగుటను కనుఁగొనినారము. అంతే గాక

మన ప్రతివాదులు వింతధ్వని గలయక్కర మని దేనిని పేర్కొనిరో యయ్యదియే (అడ్డగీటు లేని శకటరేఫ రూపమే) ప్రాచీనశాసనములందే ‹ఱ›కారధ్వని దెలుపుసంజ్ఞగా నంగీకరించి తీరవలసిన తావులు తటస్థమైనవి. యుద్ధమల్లశాసనమునందే యీవిశేష ముత్పన్నమైనది. ఈశాసనమునందు ‹బెఱఁగు›ను పద మొకటి కలదు. దానిని ‹ఱ›కారయుతముగనే శ్రీరామయ్యపంతులవారు చదివియున్నారు. కాని మనలక్ష్మణరావుపంతులవారీపదముంగూర్చి యేమియు ముచ్చటింపక మౌనముద్ర వహించిరి. యుద్ధమల్లశాసనములో శ్రీరామయ్యగారు 33 ఱకారములను జూపిరి. అవి యన్నియు ‹ఱ›కారములైనదియుఁ గానిదియుఁ బరీక్షింపఁబూని లక్ష్మణరావుగారు పరిశీలనము మీఁద 28 ఱకారములే యని యంగీకరించిరి. మిగిలిన వలోను 3 (ఱస్సి, అఱిపిన, అఱుపుట) విలక్షణాక్షరయుతము లనిరి. 4వది (వేఱడు) శకటరేఫయుత మనిరి. ఏనదియగు ‹బెఱగు› శబ్దముంగూర్చి మౌనముద్ర వహించిరి. ఇంతపరీక్షచేసిన వీరు శ్రీరామయ్యగారు ‹ఱ›కారయుతముగాఁ జదివిన బెఱగుశబ్దము మాట నెత్తక విడుచుటకుఁ గారణమే మని నేను నాతొలివ్యాసములోఁ బ్రశ్నించితిని. ఐనను దానికి లక్ష్మణరావుగారు గాని మనరావుగారు గాని సమాధాన మీయక చల్లగఁ జాఱవిడిచిరి. ఈమెలఁకువ వారు కలిగి యుండుటకుఁ గూడఁ గారణము లేకపోలేదు. వీ రెట్లు చెప్పినను తమపక్షమునకు హానికలుగక మానదు. ఇందలి ద్వితీయాక్షరము ‹ఱ›కారసంజ్ఞ యని వీ రంగీకరించిన రూపమును బోలియుండక వీరు విలక్షణాక్షర మని చెప్పిన యాకృతిని బోలియుండుట తటస్థించుచున్నది. కావున అడ్డుగీటు లేని శకటరేఫమువంటి యక్షరములు ‹ఱ›లు కా వనుట కిది యభ్యంతరము కలిగించుచున్నది. పోనిం డిది ‹ఱ›కారము కాదు మనవింతయక్కర మని యనుకొందు మనినను హాని వాటిల్లుచున్నది. ఏమన నీ‹బెఱగు›శబ్ద మఱవమునందును కన్నడమునందును గూడ ‹ఱ›కారధ్వనితో నొప్పుచున్నది కాని మనవింతయక్కరపు ధ్వనితో నొప్పుటలేదు. కావున దీనింగూర్చి యేమి చెప్పుటకును వలను లేక యుద్ధమల్లశాసనమం దున్న మిగిలిన ‹ఱ›కారములం గూర్చి విపులముగాఁ జర్చించియును గూడ నీబెఱగు శబ్దమందలి ‹ఱ›కారము మాట దలపెట్టక ప్రతివాదులు మూకీభావము వహించిరి. బెఱగుశబ్ద మఱవమునందును, గన్నడమందును నాంధ్రమునందును గూడ ‹ఱ›కారయుతమే కావు

నను నీయది లక్ష్మణరావుగారు చెప్పుఁ ఱ'కారాకృతిలో లేక వారు చెప్పు విలక్షణాకృతిఁ గలిగియున్నది కావునను నీయక్కరము ‘ఱ’కారధ్వనిఁ గలదియే యని మనము గ్రహింపవలసియున్నది.

—ప్రతివాదుల పరస్పరవైరుధ్యము—

యుద్ధమల్లశాసనమందలి ‘ఱ’కారమును దెలుపుటలో లక్ష్మణరావుగారును, మనరావుగారును భేదాభిప్రాయముల పాలైరి. ఈ శాసనములో 28 ‘ఱ’లు మాత్రమే కల వని లక్ష్మణరావుగారు తెలిపియుండఁగా 30 ‘ఱ’లు కల వని మనరావుగా రనుచున్నారు. శ్రీరామయ్యపంతులుగారి 33 ‘ఱ’కారములలోను లక్ష్మణరావుగారు వింతయక్కరము లనిన మూఁటిని మనరావుగారును వింతయక్కరములే యని తక్కినముప్పదింటిని ‘ఱ’కారము లనిరి. దీనిచే లక్ష్మణరావుగారు శకటరేఫయుత మనిన ‘వేరదు’శబ్దమును, ఉభయులు నేయక్షరయుతమో చెప్పక యుదాసీనభావము వహించి విడిచిన ‘బెడగు’ శబ్దమును ‘ఱ’కారయుతములే యగుచున్నవి. ‘వేరదు’ శబ్దములో అడ్డుగీటుగల శకటరేఫము లక్ష్మణరావుగారికిఁ గాన్పింపఁగ నడ్డుగీటులేని ‘ఱ’కారము మనరావుగారికిఁ గాన్పించినది. ‘వేరదు’శబ్దమునందలి తుదియక్కరము శకటరేఫాకృతి నుండుటనే గదా విచక్షణు లగులక్ష్మణరావుగారు దానిని శకటరేఫ మనిరి. దానికిఁ గుడిప్రక్కను ఎడమప్రక్కను గూడ మనరావుగారికిఁ గావలసిన ‘సున్న’ లున్నవి. అనఁగా విలక్షణాక్షరాకృతి కల దన్నమాట. దీనినే గదా మనరావుగారు తుదకు ‘ఱ’కారధ్వనిఁ దెలుపు నక్కరమనిరి. ఇఁక వీరివాదము పూజ్యమైన దనుటకు సందియ మేమున్నది? ఐనను వీరు నేలవిడిచి సాము చేయుచున్నారు.

—వింతయక్కరముం గూర్చిన ప్రతివాదుల ‘యదరగొండము’—

ఇఁక నొకవిశేషము. లక్ష్మణరావుగారు వింతయక్కరముతోఁ గూడిన పదముల విశేషముగాఁ జూపునట్టు లభినయించి కొన్నిశాసనముల పేరులమాత్ర మిచ్చి యందున్న విలక్షణాక్షరయుత శబ్దములేవో చెప్పక విడిచిరి. ఉదాహరణము:—

పదునొకండవశతాబ్దమునకుఁ బూర్వపుశాసనము లని లక్ష్మణరావుగా రిచ్చినవానిలో నాలుగులోను నేకులోను గలపదము లేవో వారు తెలిపి యుండలేదు. మనుజునిపేరులో నీయక్షరము కలదని మాత్రము వ్రాసి

రి. వీరుచూపిన మనుష్యనామ గ్రామనామము లైనను సరిగా గాన్పించుట లేదు. ఏమన లక్ష్మణరావుగా రిచ్చినరూపములకును వీరభద్రేశ్వరరావుగా రిచ్చినరూపములకును నీక్రింది భేదము కాన్పించుచున్నది.

శాసనము.	లక్ష్మణరావుగారిపదము.	మనరావుగారిపదము.
Epi. Ind Vol V. P. 134.	వేలాంబా	మేలాంబా.
Do. XI. P. 345. 1. 1	చోలి	బోలి
P. 337.	చోలి	బోలి
నెల్లూరుమండలమందలి నలజపాడుశాసనము P.23	లాళుకొడను.	ళాళుకొడుకు.
V. P. 118.	బోటిమనామా.	బోటిమనాము.

లక్ష్మణరావుగారి వ్యాసములు మరలఁ బుస్తకరూపమున 'లక్ష్మణరాయవ్యాసావళి' అనుపేరుతో ముద్రింపఁబడినవి. అందు వారిచ్చిన మొదటి రూపమునకును ద్వితీయముద్రణమునఁ గలరూపమునకును భేదమిట్లు కాన్పించుచున్నది. మొదటిదానిలోని 'బోటిమనామా' రెండవదానిలో 'బోటియనామా' యైనది. మొదటిదానిలోని 'కాలచుకుడ్లాన్ను' అనునది రెండవదానిలో 'కొట్చుడ్లాన్ను' అయినది. ఇట్టిపట్టున వా రిచ్చురూపములలో నేయొకటి క్రొకటి సందర్భించుట లేదు.

— ఏవి మూలము లేవి తద్భవములు ? —

'ఏడు'శబ్దము 12వశతాబ్దమునకుఁ బూర్వమే 'డ'కారయుక్తముగా నుచ్చరింపఁబడుచున్న దని నన్నయభట్టారకుని భారతముంబట్టి గ్రహించుకొనినారము. ఈశబ్దమే యఱవము లోనగుభాషలలో వింతయక్కరముతోఁ గూడియుండుటను గనుఁగొనినారము. ఇట్లుండఁ దెలుఁగునందలి 'ఏడు' శబ్దమునకు నఱవమునందలి (ఏఴు)శబ్దము మూల మనుకొనవేల? ఆంధ్రమునందలి 'ఏడు'శబ్దమే యఱవమునందలి 'ఏఴు'శబ్దమునకు మూల మనుకొనరాదా? శబ్దశాస్త్రజ్ఞు లగుకాల్డువెల్ దొరవా రట్లే వ్రాసిరే యని నేను లిఖింప శ్రీవీరభద్రేశ్వరరావుగా రీక్రిందిసమాధానరాజ మిచ్చిరి. "ఏఴు (ఏడు)శబ్దమును గురించి యిట్లే యేమేమో వ్రాసి 'ఏడు'(తెనుగులోనున్నట్లు) మొదటిరూపమో ఏళు (కన్నడమునను న్నట్లు) ప్రథమరూపమో ఏఴు (అఱవమునను న్నట్లు) ఆద్యరూపమో యెవరు చెప్పగలరు?' అనిసంశయమూ త్తులైరి. ముప్పది నలువది సంవత్సరములకుఁ బూర్వముగల ద్రావిడభాషా

జ్ఞానముఁ బట్టి వ్రాసినకాల్లువెల్లే శరణముగ గలవారికి నిట్టికింకర్తవ్యతా విమూఢత సహజమే గాని, స్వయముగ నాలోచింపఁగలవారికి నీప్రశ్నల జవాబు కనుగొనుట కఠినము గాదు. 'ఏడు'శబ్దమునకు బహువచనమేమి? 'ఏడేళ్లు నలభై తొమ్మిది' అని బ్రహ్మయ్యగారెప్పుడైన నెక్కములు నేర్చిరా? బహువచనము 'ఏళ్లు' అని కనఁబడుచున్నప్పుడు 'ఏళు,'ఏడు'కంటెఁబురాతన మనుట స్పష్టము. కన్నడశాసనములందు 'ఏళు' కంటె 'ఏలు' పురాతనము. ఇఁక సంశయ మెక్కడ నున్నది?"

ఇది చాల వింతను బుట్టించుచున్నది. నా'విమూఢత' నటుంచి వీరభద్రేశ్వరరావుగారి విజ్ఞతను గూర్చి యించుక ముచ్చటించుకొందము. 'కోడి' శబ్దబహువచనము కోళ్లు గావునను 'ఏడు'శబ్దబహువచనము 'ఏళ్లు'కావునను నీశబ్దములు వింతయక్కరముతోఁ గూడినవే యని పండితశిరోమణులగురావుగారు వ్రాసిరి. 'ళ్లు' బహువచనవర్ణకమైన కారణమున నాశబ్దములు విలక్షణాక్షరయుక్తము లఁట! లెక్కలలో మిక్కుటమగు లెక్కను గాంచిన మనవీరభద్రేశ్వరరావు గారు 'మూఁడుమూళ్లు తొమ్మిది'అని పలుసారులు లెక్కించియుందురుగదా. 'మూఁడు' శబ్దమునకు బహువచనము 'మూళ్లై'న కారణమున దాని ప్రథమరూపము 'మూఁళు'అయి యుండు నని యెన్నఁడైన నెన్నుదురా? 'పదిదినము లైదుప్రొద్దులు పనపడి రెన్నాళ్లు'అని వీరభద్రేశ్వరరావుగారు చదివియే యుందురు. కాన 'నాడు' శబ్దముయొక్క ప్రథమ రూపము 'నాళు' (లు) అందురా? త్రాడు, లేడి అను శబ్దములు బహువచనమున 'త్రాళ్లు','లేళ్లు' అగును. కాన త్రాళు(లు)లేళి(ళి)ప్రథమరూపము లగునా? 'లేడి'శబ్దమునకు బహువచనము 'లేడులు' కూడ నగును. 'లేడు' లను ప్రయోగము లక్ష్మణరావుగారి 'విజ్ఞానసర్వస్వము' నందే కలదు. మన యాంధ్రప్రాచీనలక్షణగ్రంథములఁ గన 'ఏడు' శబ్దబహువచనము 'ఏడులు' కూడఁ గావచ్చును. కావునఁ దెలుఁగునందలి సప్తసంఖ్యాబోధక మగు'ఏడు' శబ్దము మనరావుగారి వ్రాఁతలను బట్టియే 'డ'కారయుతము గాని విలక్షణాక్షరోపేతము కా దని ఋజువుపడుచున్నది. "'కోడి' శబ్దముయొక్క బహువచనము 'కోళ్లు', కోడులు కాదు. కావున నీబహువచనమునకు మూలమైన యేకవచనము 'కోళి' లేక కోఁళి అయియుండవలెను" అని యీరావుగారు వ్రాసిరి. 'ఏడు' శబ్దబహువచనము 'ఏడులు' కూడఁ గానచ్చును కావునను

"ఏఱు" అని "ఱ" యుతముగ నన్నపాదు లుచ్చరించిరి కావునను నాంధ్రమున నున్న "ఏఱు" శబ్దమెప్పటికిని "డ"కారముతోఁ గూడినదే కాని వింతయక్కరముతోఁ గూడినది కాదని తెలుచున్నది.

—◆ శాసనములో నొకధ్వనికే రెండుసంజ్ఞ లేల? ◆—

మనము టవర్గములోని తృతీయాక్షరమగు "డ"కారధ్వనికే ప్రాచీన శాసనములందే రెండురూపము లున్నట్లు కనుఁగొనినాము. ఒకటి సర్వసాధారణ "డ"కారరూపమున నుండునది(డ.) రెండవది అడ్డుగీటులేని శకటరేఫము వలె నుండునది(ఱ.) ఒకధ్వనికే రెండుసంజ్ఞలుండుట యసంభవ మనియు దాన ననవస్థాదోషము వాటిల్లు నని యు వీరభద్రేశ్వరరావుగారు వ్రాసిరి. ఇది వింతవ్రాత. రెండుధ్వనుల కొకయక్కరముండిన ననవస్థాదోషము పట్టునేమో కాని యొకధ్వనికి రెండుసంజ్ఞ లుండినఁ బట్టదు. ఇట్టివి సర్వసాధారణముగా నన్ని లిపులయందును గలవు. ఒకధ్వనికి బహ్వక్షరము లుండుట భాషాలోపమును సూచించునని రావుగారు సాహసించి వ్రాసిరి. అది యసంగతము ఒకయుచ్చారణమునకు బహ్వక్షరము లుండుట భాషావైభవమును దెలుపునని ప్రాజ్ఞులు తలంచుచున్నారు. కాని మనరావుగారెంచినట్లుగా 'వర్ణసమామ్నాయము లోపముకలదిగా' భావించుటలేదు. "ఒకే యక్షరమునకు వేఱురూపములు శాసనములలోఁ గానవచ్చిన యెడల నాలిపి పురాతనమైనదనుటకును, జనులలో వాడుకలో నున్నదనుటకును వేఱురూపములు దానికిఁ బుట్టిన వని చెప్పవలెను" అని లక్ష్మణరావుగారి "విజ్ఞానసర్వస్వ"మునందే వ్రాయఁబడినది. కాన నొకధ్వనికి రెండుసంజ్ఞ లుండరా దను సిద్ధాంత మపసిద్ధాంతము. యుద్ధమల్లశాసనలిపిలో నొకధ్వని కనేకసంజ్ఞలు పనిఁబూని వాడఁబడియున్నవి.—

(౧) "ఏ"త్వమునకు నాలుగయిదు రూపము లున్నవి. (౨) "ఆ"కారమునకు రెండుసంజ్ఞలు కలవు. (3) ఒత్వమునకు రెండుసంజ్ఞలు కలవు. (౪) [కారకు రెండుసంజ్ఞలు కలవు.

రేఫపు టొత్తును దెల్పుటకై యక్షరములయడుగున శకటరేఫము కొన్నితావుల వాడఁబడియున్నది. ఇది పెద్దవింత. చేబ్రోలను నొకపదమును దెల్పుటకయి శాసనలేఖకుఁడు చేబ్రోలని కొన్నితావులను చేఱ్బోలని మఱికొన్నితావులను పనిఁబూని వ్రాసియున్నాఁడు. (సశేషము.)

భాషాసేవ—తత్ఫలము.

జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు.

భాషాభిమానులారా!

శారదాదేవి భాషాస్వరూపిణి. భాషాదేవి యనియే ప్రఖ్యాతిం గాంచినది. తొలుతటి భాష యేది? అనుప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పుటయే కష్టము. సంస్కృతము తొలుతటిభాష కా దని యాశబ్దమే చెప్పక చెప్పుచున్నది. ఇటు లేవో కొన్నిపేరు లుచ్చరించుచు రాఁగా రాఁగా గీర్వాణభాష యనునది కడపటిసమాధానము. దానిపైఁ బ్రశ్నము చేయరా దని పెద్దల యాజ్ఞ. అద్దానినుండి యెన్నియోభాషలు పుట్టినవి. వానినుండి మఱికొన్ని భాషలు పుట్టినవి. ఇట్లెంతయో కాలమునుండి యెన్నియో భాషలు పుట్టినవి, గిట్టినవి. వానికాలము లివి యని నిర్ణయింప నవకాశమే లేదు. కాని ప్రశ్నించువారు లేక యేమిచెప్పినను దలయూఁచువా రున్నచోట నిది యీకాలమునఁ బుట్టి యీకాలమున నశించిన దని చెప్పవచ్చును.

దేశభాష లేకాలమునఁ బుట్టినవి? ఎట్లు పుట్టినవి? ఏభాషలోనుండి పుట్టినవి? అనుప్రశ్నము కూడ నట్టిదే. ఏభాషలోనైన నాలుగుమాటలకు వ్యుత్పత్తులు చెప్పవచ్చును. దాని మాతృభాష యిది యని నిర్ధారణము చేయవచ్చును. కాని యాపద్ధతి భాషాసర్వస్వమునకుఁ బనికి రాదు. కావున నదియు వాస్తవ మని చెప్ప వీలు లేదు. దీనింగూర్చి విచారించుట యసందర్భ మనువారు కలరు. వారే పుణ్యపురుషులు. విచారించితిమిపో లాభ మేమి? ఒక్కసిద్ధాంతము చేసి "ధన్యాస్స్మః" అనుకొందుము. అవి చాలవా యున్నఁ గొలఁదికాలమున కాసిద్ధాంతము తప్పని యేదో యొక్కచోట దోషము కనఁబఱిచి నలుగురిని మెప్పించువా రుందురు. కావున నున్నదానిస్థితి యెట్టి దని వితర్కించిన లాభము గాని దీనికి మూల మేది? దానికో? అనుప్రశ్నసోపానము లెక్కఁబూనిన వానితుదిఁ గాంచుట యసంభవము. కావున దానిజోలి మాన మేలు. మానక యేదో తోఁచినట్లు సిద్ధాంతము చేసినను దానఁ బుణ్యముగాని, పరమపురుషార్థము గాని రానేరదు. వృథాశ్రమ మయ్యెఁగదా యని పరమార్థచింత గలవారికి తోఁపకపోదు.

ఇఁక నీగొడవ వదలుచున్నాఁడను. మనదేశభాషను గూర్చియే ప్రశంసింపఁ బూనెదను. మనభాష యాంధ్రభాషయా తెలుఁగుభాషయా యనునది ప్రశ్నము. త్రిలింగశబ్దభవము తెలుఁగు అనవలయు. త్రిలింగము లేవి? ఇట లింగ మనఁగాఁ జిహ్నమని యర్థము. శ్రీకాళహస్తి శ్రీశైల మహేంద్రపర్వతము లని విఖ్యాతికలదు. ఆమహేంద్రపర్వత మేది? కళింగము చెంత కల దని కొంద అందురు. కిష్కింధయందుఁ గల దని కొంద అందురు. కృష్ణానదికి దక్షిణభాగ మంతయుఁ గిష్కింధవఱకుఁ దెలుఁగు దేశ మని తేలుచున్నది. ఈసిద్ధాంతము బొంబాయిప్రముఖులలో నొకరు చేయఁబూనియున్నారు. మహారాష్ట్రదేశస్థులకు నీతెలుఁగు వారలకు నాచారములలో నెక్కువపోలిక గలదు. ఇద్దేశమున నాచరింపఁబడువ్రతము లన్నియు మహారాష్ట్రదేశవాసులకుం గలవు. ఇంక నెన్నియో కారణములు గల వని యామహాత్ములు చెప్పఁబూనియున్నారు.

ఆంధ్రదేశము కృష్ణానదికి నించుక యుత్తరము, తూర్పున నున్న దని చెప్పవలయును. అది కాదని యెవ్వ రనఁజాలరు. కాని తెలుఁగుదేశమునకే యాంధ్రదేశ మని పేరు గల దని మాత్ర మందును. ఇం దేది సత్యమో నిర్ణయించుట నావంటివానికిఁ గష్టము గాని పండితులకు సులభముగనే యుండునేమో యని నే నూహించుచున్నవాఁడ. కొన్నియాచారములలో నీయిరువెగలవారికిఁ జాల భేదము గల దని మాత్రము చెప్పక తప్పదు. క్రమక్రమముగా నందఱియాచారములు మార్పు చెందుకాలమున నీచర్చ చేయుటయు వెఱ్ఱితనమే.

ఆంధ్రశబ్దము :— ఇదిమాత్రము నీచార్థబోధకముగ నుండెను.

మేవాంధ్ర చుంచు మద్గూనా మారణ్యపశుహింసనమ్॥ అని మనుస్మృతి పదియవయధ్యాయమున నలువదియెనిమిదవశ్లోకమునఁ గన్పట్టుచున్నది. పూర్వకాలమున జనబాహుళ్యము లేక యడవులుగ నుండి యీ భూభాగము మృగసంవృతమై యుండును. అప్పు డెందో నివసించు వారట్టివా రయియే యుండిరి. ఆంధ్రశబ్ద మువనిషత్తులలోఁ గూడఁ గన్పట్టుచున్న దని సమాధానము చెప్ప వీలున్నది. కాలము జరగఁగా సజ్జనుల కాలవాలమై యిది పరమపవిత్రభూభాగమైన దని చెప్పినఁ గాదని యెవ్వ రనఁగలరు? అనిరిపో యేమిలాభము! ప్రత్యక్షవిరుద్ధమగా నుండునుగదా.

ఈచర్చయు నెక్కువఁగఁ జేయుయోగ్యత నాయందుఁ గన్పట్టదు. కాన వదలి ప్రకృతమునకుఁ గడంగెద.

ఏభాషకైన నొకకాలము చెప్పి యప్పటినుండి చక్కనిసంస్కారములనంది వృద్ధిగాంచిన దని చెప్పక తప్పదు. ఆకాలమున నీపేరు గలవారీసంస్కారములఁ జేసి రనియుఁ జెప్పవలయుఁ గాని యీమాట నంద ఱంగీకరింపరు. ఆచెప్పిన పేరు గలవారికి ముందు గ్రంథములు లేకున్న నిట్లు చక్కఁగ నలరింప శక్య మగునా యని ప్రశ్నింపక పోరు. ఐన మీ రెవ్వరిని జెప్పెద రని యు నడుగవలసివచ్చును. ఎవరో యొక వనమయ్య యని పేరు చెప్పక వారూరకుండఁజనదు. వారికి ముందును గొంద ఱుండక పోరు సుడీ యనుప్రశ్నము రాక తప్పదా. కాఁగా, అనవస్థాదోష మీవాదమునకుఁ దప్పదు. ఎట్లో సమాధానమున కందఱు వచ్చి వనమయ్యగాదు కొండయ్యయే యని సిద్ధాంతము చేసినఁ గాని వ్యవహారము నడువదు.

మనభాషకు నన్నయభట్టు ఆదికవి యందము. దీనిని జాలమంది యంగీకరించి రనియు నమ్మెదము. ఏమూలనుండియో తొలుదొలుత నిట్టి నిర్దుష్టకవిత్వము చెప్పశక్యమా. అంతకుముందును గొంద ఱుందురు. వారి గ్రంథములు దుర్ముఖసంవత్సరపుఁ బ్రవాహములలోఁ గొట్టుకొని పోయి యుండవచ్చును. అందొకటి కనఁబడుచున్నది. ఇదియుఁ గొట్టుకొనిపోవుచుండఁగా పాపయ్యగారు పట్టుకొని వచ్చినారు. మనపూర్వపుణ్యమున నది పాడుకాలేదు. అది యిదిగో నన్నెచోడుని కుమారసంభవము. అను ధ్వని వినఁబడక విడుచునా. దానియందుఁ బెక్కు తప్పులున్నవి. ఆపదములు సంస్కరింపఁబడని కాలములో నున్నవియే కదా. వానినేకదా మనవారు సంస్కరించిరి. కాన నన్నయ్య తొలుతటికవి కాఁడు అనుసిద్ధాంతము వెలువడును. ఈమూలనుండి ఆతనికన్న ముందు మహాకవు లుండరసి మీ రెట్లు చెప్పఁ గలరు? గ్రంథకర్త లుందురు. పాపయ్యగారు పట్టుకొనుటకు ముందు ప్రవాహములోఁ దూర్పుభాగముగా నీటి కెదురెక్కిపోవు తాటియాకులకట్టను పుల్లయ్యగారు చూచినట్లు మాయింటివాడుక కలదు. అది కాదనవచ్చునా. అను కలస్వన మొక్కండు వీతెంచును. ఇట్లు కాఁగా నెవ్వఁడో యొకఁడు తొలుతటికవి యని పిల్వఁబడును.

ద్రవిడదేశమునం దనగా అరవభాష మాటలాడుదేశమున నేఁదో

యొకమూలనున్న యాంధ్రుఁడు, ఇపుడొక్కయుపన్యాస మిచ్చిన నది నన్నయకు ముందున్న భాషయే యగు. నిస్సందేహము. ఆతఁడొక్క శతకము వ్రాసెనా యది నన్నచోడునకు వేయినూటముప్పదిమూఁడుసంవత్సరముల యెనిమిదినెలలకు ముందున్న దని యొక రుపోద్ఘాతము వ్రాయక తప్పదనుటు సిద్ధాంతము. వ్యాకరణదుష్టపదములు వ్రాసినవారెల్ల నన్నయ్యకన్నలే యగుటకు మంచియవకాశము గలదు. ఇట్లనుటచే నన్నయకు ముందు సత్కవులు లేరు. సత్యము. అని నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని చెప్పువారిలో నే నొకఁడను గాను. ఈసిద్ధాంత మేకాలముననో మార్పఁబడు నని మాత్రము చెప్పుచున్నాఁడను.

ఇపుడు నన్నయ రాణ్మహేంద్రపురమున నెలకొని భారతమును వ్రాసె ననియు, ఆమహితాత్ముఁడే తొలుతటి కవితల్లజుఁ డనియు నొక యూహ నెల్కొల్పి వ్రాసెదను. పాప మానన్నయ కగ్రతాంబూలము నీయఁగూడ దనఁబూనకుఁడని ప్రార్థించెదను. రిత్తతాంబూలమునకుం గూడ నంతరాయ మేల కల్గించెదరు? వల దని చేతు లొగ్గి వేఁడువాఁడ.

అమ్మహాకవిశిరోమణికి మనము కాక నాలుగువందలసంవత్సరములకుం బూర్వమే సృష్టికర్త యనుబిరుదము నొకమహాకవియే ప్రసాదించెను. కాన నమ్మహాకవియే యాంధ్రభాషాబ్రహ్మ యని పేరందెను. దానిని మన్నింపఁబూనుట మనకే గౌరవము. అంతకుముం దేరీతిగాఁ దెలుఁగుండినదో వ్యాకరణమే చెప్పుచున్నది. వ్యాకరణ మంతకుముం దాంధ్రమునకు లే దనక తప్పదుగదా. ఆభాష శ్రుతికటువుగఁ దోఁచినందునను, భాషాశుద్ధి లేనిచో దేశగౌరవము చెడు నను భావ మంకురించినందునను వారు భాషను సంస్కరించిరి. ఏభాషకుఁ గాని యేకాలమునఁ గాని యొక నియమము లేనిచో స్వైరిణివలె మర్యాద దానికుండ దనుట నిక్కము. స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించువారు పెక్కుమంది యుండిన నానగర మెట్లుండునో నియమము లేనిభాషచే దేశ మట్లుండును. కాఁబట్టి భాషకు నియమము తప్పక యుండవలెను. కాంతామణికి శీల మెట్టిదో భాషకు నియమ మట్టిది. అది లేకున్న నెట్లో యిది లేకున్న నట్లు. కాఁబట్టి యే యాకాలమున సంస్కరింపఁబడినది. ఆసంస్కారములందు మార్పులు గలుగలేదా యను ప్రశ్నము వచ్చును. కలిగినవి. అనునది సమాధాన మగును. కాని ఆసంస్కారములు ప్రతిక్షణసంజనితములై

నచో నవిభాషావినాశనహేతువు లగు. సంస్కృతవ్యాకరణము వలె వ్యాకరణ ముండియుండిన చో నీతెలుఁగుభాషయు మార్పునొందక యుండెడిది. దీనిపుణ్యా మట్టిదికామి నిన్నిమార్పులు కలిగినవి.

భాష కొకనిలుకడయు మానిని కొకనియమము తప్పక యుండవలయు ననుట సర్వసమ్మతము. కాలానుసారము మార్పవలదా యనుప్రశ్నమునకు ఆమార్పు లెట్టివిషయమునం దని ప్రతిప్రశ్నము వేయవలయును. మానినికి నియమములు కాలానుసారముగా మార్పవలదా యన్న మార్పవలసినదే కాని శాస్త్రవిహితవిషయములందుఁ గా దనునది సమాధానము. కాలము మాఱినది. ధర్మశాస్త్రములు మాఱవలసినదే యని 'అసత్యం బ్రూయాత్' అని సూత్రము వ్రాయరాదు. శీతోదకస్నానము చేయుశక్తి చాలకున్న నుష్ణోదకస్నానము చేయవచ్చు నని మార్చినను ప్రాయశ్చిత్తము లేదు గాని ముఖ్యవిషయముల మార్పు చేయరాదు. దేశకాలాదుల ననుసరించి మాఱఁదగిన విట్టివే. సత్త్రప్రవర్తనాదులు పూర్వశాస్త్రప్రతిపాదితములు, అన్నత్త్రప్రవర్తనాదు లిప్పటిస్మృతులలోఁ జేర్పఁదగు ననరాదు. అట్లే భాషాగౌరవమును బాడుచేయుమార్పులు చేయరా దని దీనిసారము.

దేశభాషలోఁ గొన్నిలోపములు వ్యవహారమం దుండకతప్పదు. ఎల్లరొక్కరీతిగా నుండరు కదా. విద్యవచ్చినవారు రానివారు కలిసి మాటలాడునపుడు కార్యము సాగుటకై వ్యాకరణయుక్తముగ మాటలాడ వీలుండదు. కాని శాశ్వతముగా నిలుచు పుస్తకముల కాభాష పనికివచ్చునా యన్నచోఁ బనికి రాదనియే చెప్పవలయును విద్యాగంధము లేనివారి కాభాషతో గ్రంథములు వ్రాసిన మేలుకాదా యనుప్రశ్నమునకుఁ దొలుదొలుత నేర్పుభాష శుభ్రముగా నుండవలయునే గాని యపభ్రంశముగా నుండరా దనియు, అట్టిభాష నేర్పఁబడకయే యలవడును గాన నది పనికిరా దనియు, సులభశైలిలో మంచిభాషను నేర్పఁదగు ననియు సమాధానము చెప్పక తప్పదు.

ప్రశ్నము:—మేము చెప్పునది గ్రామ్యభాష కావలయు నని కాదు. భారతాదిగ్రంథములయందు మహాకవు లుపయోగించిన భాషయే కాఁబట్టి దానికి వ్యవహారభాష యనిపే రిడితిమి. అది గ్రామ్యభాషగా నున్నను "ప్రయోగశరణా వైయాకరణాః" అన్నట్లు మహాకవులు వాడినది గాన నిం

ద్యగ్రామ్య మనఁదగదు గాన వ్యవహారభాష యంటిమి. కఱకంఠుఁ-దుర్ప్రాణగొడ్డము-ఇత్యాదులు ప్రవాహరూపముగా మహాకవుల నోటినుండి వెలువడినవి. అట్టివి చేర్చి గ్రంథములు వ్రాయవచ్చును.

సమాధానము:—వ్యవహారభాష యనుపేరు దానికిం దగదు. అట్టి పదములం గూర్చి పుస్తకములు వ్రాయుట కాభాష చాలదు. అది యాధారముగాఁ గైకొని యిచ్చానుసారము గ్రామ్యభాషను జొప్పించు నూహయే గాని వేఱుకాదు. ఇంతియగాక మహాకవులయందు మనకున్న పితృభక్తిని బురస్కరించుకొని వాని నాక్షేపించుట మానిరి గాని వైయాకరణులు అవి సుశబ్దము లనివచించు నూహగలవారు కారు. మనకుం గాళిదాసమహాకవిపై నెంతటిగౌరవ ముండినను "త్రియంబకమ్"అని ప్రయోగించునధికారము లేదు. తప్పు అనక ప్రమాద మనుట మర్యాదను దెలుపునే కాని వేఱుగాదు. అవైహీత్యాదిదుష్టసంధులు నిషేధింపఁబడినవి. వారు ప్రయోగించి రని మనము వానినే ప్రయోగింపఁబూనక వారికిం గల కవిత్వశక్తినిం బొందఁగలమా యని ప్రయత్నించుట మేలు. అట్లే నన్నయాదులు ప్రమాదమున నొకానొకచోట గ్రామ్యపదమును బ్రయోగించి యున్నయెడల దాని నాక్షేపింపక శిరసా వహించి మన్నించుచు, దానిని మాత్రము నవీనగ్రంథములలోఁ బ్రయోగింపక వదలుచు భాషనుబోషింపవలయు. ఒకప్పుడు మనము అట్టివానిని మఱికొన్నింటిని గ్రంథములఁ జేర్చినచో వాని నితరు లాక్షేపించినచో నట్టిమహాత్ముల కడఁ జేతు లొగ్గి క్షమింపుఁ డని వేఁడుకొనవలయునే గాని సాధింపఁ బూనరాదు. ఇది దేశభాషను జక్కఁగాఁ బోషించి దానిగౌరవమును గాపాడు పద్ధతియే గాని వేఱుగా దని నమ్మవలయును.

ప్రశ్నము:—అట్లైనచో భాష వృద్ధినొందు టెట్లు? భాష వృద్ధినొందవలయు ననునూహ యుండవలయునే గాని యున్న దున్నట్లున్నఁ జాలు నను హ్రస్వదృష్టి పనికిరాదు. ఇంతియ కాక దేశ్యపదములు విచ్చలవిడి మనభాషలోఁ జొచ్చియున్నవి. వానిని బండితులు కవులు సామాన్యులు నెల్లరు వాడుచున్నవారు. కావున నట్టివాని గ్రహింపకుండుట న్యాయము గాదు. అట్టిభాషయుఁ గ్రమముగా గ్రంథరూపమై తప్పుగాఁ దోఁపక శ్రు

తిహిత మగును. కాఁబట్టి యట్టిప్రయత్న మొనరించుట భాషాగౌరవమును హానిచేయుటకుం గాదు.

సమాధానము:— తేనెపూసిన కత్తివలె మాయూహ బాగుగాను న్నట్లున్నది? వ్యవహారమున నొక్క భాషయే గాక భిన్నభిన్నభాషలుపయోగింపఁబడుచుండును. అవియెల్ల «కలిపికొట్టరా కస్తూరిరంగా» యన్నట్లు చేర్చుట భాషకు మరియాదఁ దెచ్చిపెట్టుటకుం గాదు. నశింపఁజేయుటకే. సంస్కృతసంబంధము లేనిభాషల కామర్గతి పట్టును. మనభాష కామర్గతియేల? అపారసాగరమువలె సంస్కృతభాష యున్నది. ఎన్నియోఁ బదములందుండి చేకొనవచ్చును. భాష నలంకరింపవచ్చును. ఎన్నియో గ్రంథములు వ్రాయింపవచ్చును. వ్రాయవచ్చును. ఈమార్గమును మాని «దేశభాషలందుఁ దెనుఁగు లెస్స» యనుమర్యాదను బోఁగొట్టఁ బ్రయత్నించుట మీకు న్యాయముగాదు. సంస్కృతము తర్వాతి భాష తెనుఁగే. అను ప్రఖ్యాతిని దేఁ బ్రయత్నింపుఁడు. గ్రామ్యవ్యాకరణము వ్రాయఁబూనకుఁడు. దేనినైన బాగుచేయుట కష్టముగాని పాడుచేయుట సులభము. మనకాలములో నా ప్రయత్న మొనరింపకుఁడు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు నిలువెఁడు విత్తము వ్యయపఱిచి యోపినంతవట్టు భాషాదేవిని గాపాడిరి. సదమలాలంకారముల నలరించిరి. మనము గాజుపూసలచే నలంకరింపఁబూనుట న్యాయము గాదు. రసవదలంకారసంశోభితగాఁ జేయఁజాలకున్న నున్నదానిని బాడుచేయఁబూనకుండుటయే మహత్తరకృత్యము, కాఁబట్టి కరుణాసముద్రుల రగు మీవంటిపండితులందఱు మంచిప్రయత్నము చేసి దేశభాషలలో నిది మిన్న యన్నఖ్యాతిని నింకను బెంపొందఁ జేయు ప్రయత్నమున బద్ధకంకణులు గావలయు నని మీపాదారవిందముల కనేకవందనము లాచరించి వేఁడుచున్నాఁడను.

మహోదారు లగునోపండితకవీంద్రులారా! నాలుఁడిమాటలచే నా భావము వ్రాసితిని. ఇది మీకహితముగ నున్న వదలుఁడు. హితమైన గ్రహింపుఁడు. పత్రికలలో ననుఁ దిట్టకుఁడు. బదులు వ్రాయఁజాలను. వ్రాయఁబూనను. మీపాదసేవకుఁడను. నాభావము నట్లు వ్రాయుట కవకాశమీఁబడలేదు. స్థాలీపులాకన్యాయ మనునది శరణముగద్రా. కావున మీవాదమునకుఁ బ్రతివాదము చేయఁజాలను. భాషాసేవయే ముక్తిమార్గ

మని నమ్మినవాఁడను. అంతియ కాని వాదప్రతివాదములఁ జేసునొంద నెంచువాఁడను గాను. మీరెల్ల ననుగ్రహించు మార్గము వేదతుల్య మని శిరసావహింతును. కాని మీరును నాప్రార్థన మంగీకరించి భాషోద్ధారకులు గాన మంచిపట్టుదలతోఁ గార్యమును సాధింపుఁడు. నన్ను మన్నింపుఁడు తప్పులున్నఁ బత్రికలో దూషింపకుఁడు. ఇదియె మీచరణసేవకుని విన్నపము.

శ్రీస్కాందపురాణము.

విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారు.

భాషావిషయమునం బరిశ్రమ మొనర్చువారికి స్కాందపురాణమునం దలి విషయజాతము నెల్ల నెఱింగియుండు టెంతయు నుపకారకము కావున నావిషయమై నాచేత నైనంతసంక్షేపముగ నిట వివరింతును.

స్కాందపురాణము మహాపురాణ మనియు నుపపురాణ మనియు రెండువిధములుగాం బ్రసిద్ధి నొందియున్నది. దానిలో మహాపురాణాష్టాదశ కాంతర్భూత మగుస్కాందంబున మాహేశ్వరము, వైష్ణవము, బ్రాహ్మము కాశ్యము, ఆవంత్యము, నాగరము, ప్రాభాసికము ననునేడుఖండములుగలవు. ఈయేడుఖండములును నెనుబదియొక్కవేయు నూఱుశ్లోకములు గలిగి యున్నవి. ఈసంఖ్యగలదియే మహాపురాణము గాని యితరము గాదు. దానికి వలయు ప్రమాణము లీక్రిందం గననగును.

బ్రహ్మవైవర్త కృష్ణజన్మఖండము 132 అధ్యాయమున, "ఏకాశీతి సహస్రంచ పరమేవ శతాధికమ్। పరం స్కాందపురాణంచ సద్భి రేవం నిరూపితమ్" అనియు బృహన్నారదీయపురాణమున "శృణు వక్ష్యే మరీచేచ పురాణం స్కాందసంజ్ఞితమ్। యస్మిన్ ప్రతిపదం సాక్షాన్మహాదేవో వ్యవస్థితః॥ స్కాందాహ్వయ స్సప్తఖండా స్సప్తైవ పరికీర్తితాః। ఏకాశీతి సహస్రంచ స్కాందం సర్వాఘకృంతనమ్" అనియు, ఈస్కాందపురాణముననే ప్రభాసఖండమున నలుబదవయధ్యాయమున ద్వారకాప్రస్తావమున "మండితం సప్తభిః ఖండైః స్కాందం యః శృణుయాన్నరః" అనియు తత్పురుషకల్పోక్తమయిన యీసప్తఖండాత్మకమే మహాపురాణ మని క్రాంద అభియుక్తులు "మాహేశ్వరో వైష్ణవ బ్రాహ్మ కాశ్య స్త్వావంతికా నాగర మత్రషష్ఠమ్। ప్రాభాసికో విప్రవరేణ ఖండా స్స్కాందే పురాణే కథితా స్సుపుణ్యాః" అనియు నీస్కాందముననే ప్రభాసఖండద్వితీయాధ్యాయమున "స్కాందంతు సప్తధాభిన్నం వేదవ్యాసేన ధీమతా ఏకాశీతి సహస్రాణి శతంచైకం చ సంఖ్యయా॥ తస్మాదాద్యో విభాగస్తు స్కాందమాహాత్మ్య సూచకః। మాహేశ్వర స్సమాఖ్యాతో ద్వితీయో వైష్ణవః స్మృతః। తృతీయో బ్రాహ్మణః ప్రోక్త స్సృష్టిసంక్షేపసూచకః। కాశీమాహాత్మ్యసంయుక్త శ్చతుర్థః పరిపఠ్యతే। రేవాయాః పంచమో భాగ స్సోజ్జయిన్యాః ప్రకీర్తి

తః షష్ఠః కల్పో నాగరశ్చ తీర్థమాహాత్మ్య సూచకః సప్తమోయం విభాగోయం స్మృతః ప్రాభాసికో ద్విజాః॥ సర్వే ద్వాదశసాహస్రాః విభాగాః పరికీర్తితాః॥ అనియును జెప్పఁబడినది. ఇంతియ కాక బృహన్నారదీయ మహాపురాణమున సర్వపురాణములయు సంఖ్యాపరిగణనపూర్వక మగుపరిగణనము గలదు. ఆప్రస్తావమున నీపైని జెప్పఁబడిన రీతిగలదియే మహాపురాణ మని ఘంటాఘోషముగా వర్ణింపఁబడినది.

ఇంతియుకాక, సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణిచ। వంశానుచరితం చైవ పురాణం పంచలక్షణమ్॥ అని వైష్ణవబ్రహ్మాండపురాణములయందు పురాణలక్షణము వర్ణింపఁబడినది. స్కాందము ప్రభాసఖండ ద్వితీయాధ్యాయమున, బ్రహ్మవిష్ణ్వర్క రుద్రాణాం మాహాత్మ్యం భువనస్య చ। సంహారశ్చ ప్రదృశ్యేత పురాణా పంచలక్షణమ్॥ అనియుఁ బురాణలక్షణము రెండువిధములుగాఁ జెప్పఁబడినది. ఈరెండులక్షణములందును మొదటిలక్షణము దీనియందు యథాక్రమముగ సంబంధింపకున్న నుత్తరలక్షణము మాత్రము సరిగా సంబంధించిన దనియుఁ గావున నీసప్తఖండాత్మకమే మహాస్కాందపురాణ మనియుఁ దెలియనగును. బృహన్నారదీయపురాణమున నీమహాస్కాందముయొక్క సప్తఖండములయందలి విషయములును యథానుక్రమముగా విషయవివేచనసహితముగా నిరూపింపఁబడినవి. దానింబట్టి యిదియే అష్టాదశమహాపురాణాంతర్గత మగుస్కాందపురాణ మనియు దీనికంటె నితర ముపపురాణ మనియు నెఱుంగనగును. ఇంక నుపపురాణ మగుస్కాందమును గూర్చి యించుక పరిశీలింపుదము.

లక్షగ్రంథమును నాలు సంహితలును గలది యుపపురాణ మని నిశ్చయముగా నెఱుంగవలయును. (ఈయుపపురాణము లక్షగ్రంథాత్మిక మని చెప్పఁబడినను నక్కడక్కడ వేఱువేఱుగా నగపడుచున్న తదీయాంవాంతరాంతఃపాతిఖండములయొక్క గ్రంథములు లెక్కించినచో నది మూఁడునాలుగు లక్షలగ్రంథమయిన నుండును గావున నిది యనేకప్రక్షిప్తభాగములతోఁ గూడి "స్కాందపురాణమునఁ గూడ నీకల్ల లేదు." అనుసామెతకు విషయమై యున్నదని సహృదయు లంగీకరింపక తప్పదు.)

స్కాందోపపురాణమునందలి యాలుసంహితలలో మూఁడవ దగు శంకరసంహితయందు హాలాస్యమాహాత్మ్యవర్ణనావసరమున, "స్కాంద మ

ద్యాపి వక్ష్యామి పురాణం శ్రుతిసారజమ్। షడ్విధం సంహితాభేదైః పంచాశత్ఖండమండితమ్। ఆద్యా సనత్కుమారో... శాంకరీ ప్రోక్తా చతుర్థీ వైష్ణవీ తథా। పంచమీ సంహితా బ్రాహ్మీ షష్ఠీ సౌరసంహితా॥ అని వర్ణింపఁబడి యీక్రిందివిధమున శ్లోకసంఖ్య చెప్పఁబడినది.

సనత్కుమారసంహిత 36000, సూతసంహిత 6000, శంకరసంహిత 30000, వైష్ణవసంహిత 5000, బ్రాహ్మసంహిత 3000, సౌరసంహిత 1000, మొత్తము 81000.

అని యెనుబదియొక్కవేయి గ్రంథములు గల వని యొకమతము. కాశీఖండమునఁ జెప్పఁబడినట్లు లక్షగ్రంథములు గల వని మఱియొకతావునఁగలదు. "స్కాంద మేత ల్లక్షమానం స్కందో యత్కథయత్పురా॥ (కాశీఖండము.) ఈమతభేదముచేతనే యీగ్రంథమునందలి యధ్యాయాంతములందు "ఏకాశీతిసాహస్రికాయాం సంహితాయాం" అనియు "శతసాహస్రికాయాం సంహితాయాం" అనియుఁ బాఠభేదము లగపడుచున్నవి. ఇంకను మానస హింగులాది వైశ్యపురాణాద్యనేకఖండము లసంఖ్యముగా ఉపపురాణముగాఁ బరిగణింపఁబడిన స్కాందముయొక్క ఖండానుక్రమణికలో నగపడకున్నవి కావున నవి యింకను వేఱే కల వని యూహింపనగును. ఇట్టివాని నన్నింటిని లెక్కించినచో గ్రంథసంఖ్య మూఁడులక్షలకుఁ గూడ మించియుండుటకు సందేహము లేదు. ఉపపురాణము లందలిస్కాందము లక్షసంఖ్యాత్మకము గాను మతాంతరమున నేకాశీతిసహస్రాత్మకము గాను పంచాశత్ఖండమండితము గాను సంహితాషట్కవిశిష్టము గాను నుపపురాణములందుఁ గ్రమమున మూఁడవదిగాను దెలియనగును. మహాపురాణాంతర్గతమన్ననో సప్తఖండాత్మకము నేకాశీతిసహస్రసంఖ్యాతము మహాపురాణములందుఁ బదుమూఁడవదియు ననియు నెఱుంగవలయును. ఆర్యులారా! పైని వ్రాసినదానివలన నేదిస్కాందపురాణమో యేది యుపపురాణమో యనువిషయము స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నదిగదా?

ఇంకను నుపపురాణమందున్న భాగము లేవియో దేనియందును లేక యిప్పుడిపుడుఁ గూడ రచింపఁబడుచు స్కాందమునఁ గలియుచున్నభాగము లేవియో తెలియుటకై ముందుగా నుపపురాణముయొక్క యనుక్రమము నిట వివరించెదను.

౧ సనత్కుమారసంహిత- 50000 గ్రంథములు. 25 ఖండములు. 1 క్షేత్రఖండము. 2 తీర్థఖండము. 3 కాశీఖండము. 4 సహ్యాద్రిఖండము. 5 హేమాద్రిఖండము. 6 మలయాద్రిఖండము. 7 వింధ్యాద్రిఖండము. 8 మోక్షఖండము. 9 ప్రభాసఖండము. 10 పుష్కరఖండము. 11 నాగరఖండము. 12 నర్మదాఖండము. 13 శ్రీశైలఖండము. 14 అవంతీఖండము. 15 గౌరీఖండము. 16 కురుక్షేత్రఖండము. 17 కేదారఖండము. 18 హరిద్వారఖండము 19 సేతుమాహాత్మ్యఖండము. 20 కాలికాఖండము. 21 తత్త్వోపాఖ్యానఖండము. 22 నదీఖండము. 23 ధర్మఖండము. 24 దేశఖండము. 25 వర్షఖండము.

౨ సూతసంహిత 4 ఖండములు. అధ్యా. 67 గ్రం. 6 వేలు.

(1) శివమాహాత్మ్యఖండము (2) జ్ఞానయోగఖండము (3) ముక్తిఖండము (4) యంత్రవైభవఖండము.

3. శంకరసంహిత. 21. ఖండ. 30 వేల గ్రంథములు అధ్యాయములు 2 వేలు-పూర్వార్థమున-

సంభవఖండము, అసురఖండము, వీరభద్రఖండము, దేవకాండము, యుద్ధఖండము, దక్షకాండము, ఉపదేశకాండము, (ఉత్తరార్థమున,) ఉపవీతఖండము, స్వరఖండము, గంగాసాగరఖండము, సాగరఖండము, వేదసారఖండము, సిద్ధఖండము, ప్రమేయఖండము. ఉమాఖండము, నాగరఖండము, ప్రాయశ్చిత్తఖండము, విపాకఖండము, దానప్రశంసాఖండము, కల్యాణఖండము, అగస్త్యఖండము.

౪ వైష్ణవసంహిత. గ్రం. 10 వేలు. 300 అధ్యా. ౫ బ్రహ్మసంహిత. గ్రం. 3 వేలు. (దీనియం దుత్తరభాగమునకు బ్రహ్మోత్తరఖండ మనిపేరు.) ౬ సౌరసంహిత. 1 వేయిగ్రం.

అనియీవిధముగానాఱుసంహితలును లక్షగ్రంథములును నేఁబదిఖండములును గాలీఖండమున వివరింపఁబడినవి. వీనిని బరిశీలించినచో నీయుపపురాణస్కాందమువిషయమై యనేకసంశయము లుదయించుచున్నవి.

ఈపురాణముయొక్క గ్రంథసంఖ్య యీపురాణమునందే సనత్కుమారశంకరసంహిత ఒకదానియందు ఎనుబదియొక్కవేయి యనియు రెండవదానియందు లక్షయనియుఁ జెప్పఁబడియున్నదిగదా ? ఇందేది వాస్తవము? రెండును వాస్తవములు గానేరవుగదా? మొదటి లెక్కకంటె రెండవ

లెక్క యందు 19 వేలగ్రంథము లధికముగా నున్నవి. ఈ విభేదము సర్దుటెట్లు? శంకరసంహితావాక్యము ప్రమాణమే యైన లక్షాత్మకగ్రంథమునందు 19 వేలశ్లోకములు ప్రక్షిప్తములు కాకతీరదు. కాశీఖండవాక్యమే ప్రమాణమైనచో ఏకాశీతికగ్రంథమున 19 వేలశ్లోకములు క్లుప్తములు కావలసి వచ్చును? ఇందు దేనిని మనము ప్రమాణముగా నంగీకరింపవలయునో తెలియదు. బాగుగ విమర్శించినచో దీనియందలి పరిమాణము మూఁడులక్షలకుఁగూడ మించియుండు నని యిదివఱకే వివరింపఁబడెను. లక్షకుఁగాని యెనుబది యొకవేయికిఁ గాని సరిపడు గ్రంథముల నుంచి మిగిలినవానిని బరిహరింతమన్నచోఁ దేనిని బరిహరింపవలయునో యెవరు నిర్ణయింపఁగలరు? ఉన్నకథలన్నియు వాని శైల్యాది కవితాధోరణు లన్నిభాగములయందు నొకరీతిగానే యున్నవి. విషయానుక్రమణిక ననుసరించి నిర్ణయింతమన్న శంకరసంహితలో నదిలేదు. కాశీఖండమున నున్నను అదియే ప్రక్షిప్తమగునెడ దానికిఁ బ్రామాణ్య మెట్లేయగును? కావున నీవిషయమున నిదమిత్థమని నిర్ణయించుట కిసుమంతయు నామదికి సాహసము కలుగకున్నది? ఎవ రైనఁ బండితమూర్ధన్యు లీపనియొనరించిన లోకమున కత్యంతోపకార మగును.

ఇంతియ కాక మహాపురాణమునం దున్నఖండముల పేరులు గొన్ని యుపపురాణమునందుఁ గూడ నగపడుచున్నవి. చిత్తగింపుఁడు.

కాశీఖండము, ప్రభాసఖండము, నాగరఖండము, అవంతీఖండము, అనునాలుగుఖండములు మహాపురాణమునందును ఉపపురాణీయసనత్కుమారసంహితయందును గలవు. ఇంక మహాపురాణమున మిగిలిన మూఁడుఖండములు వైష్ణవమాహేశ్వరబ్రాహ్మములు ఉపపురాణమందు లేవని యగపడుచున్నది. ఉపపురాణమందు త్రిమూర్తులనామములతో మూఁడుసంహితలు ప్రధానములుగా నున్నవి. వానినే ఖండములుగాఁ బరిగణించినచో మహాపురాణమునందలి ఖండసప్తక ముపపురాణమందుఁ గల దని తేలును. ఈమూఁడుసంహితలను ఖండములుగాఁ గూడ వ్యవహరించిన ట్లాధారములు గలవు. ఇంతియకాక వీనియం దున్నకథలు గూడఁ జాలవఱ కేకముగానే యున్నవి. మతాంతరమున నుపపురాణము లక్షగ్రంథపరిమిత మయినను ఏకాశీతిసహస్రాత్మక మనుమతమున రెంటింటికి గ్రంథసంఖ్య కూడ సరిపడుచునే యున్నది. అట్లైనచో నీరెండింటికిని భేద మేమి కలదు? రెంటియందు

ను గనంబడు కథాంశముల నెక్కడఁ జేర్చి కూర్చినచో నించుమించుగా నెనుబదియొక్కవేయి గ్రంథభాగములు సమముగ నగును. ఇంకవిడిపోయిన కథాంశములు న్యాయముచే నీరెంటియందలివియుఁ గావు.

సామాన్యముగ నుపపురాణములు నుత్తరపురాణములును ప్రాచీనములుగా నగపడవు. అర్వాచీనులు దమతమబుద్ధివైభవము ననుసరించి తమ కాలమునం దేర్పడిన క్షేత్రములనో వ్రతములనో యధికరించి కొంతగ్రంథము వ్రాసి పురాణములకంటఁగట్టుటచే నీయుపపురాణము లుద్భవించుచున్నవి. మచ్చున కొకటిరెండు చిత్తగింపుఁడు. "వైశ్యపురాణము" ఇయ్యది బ్రహ్మమార్కండేయస్కాందపురాణములందలి యుత్తరఖండములందలిది యట:-

ఈపురాణము మహాపురాణమూ కాదు. ఉపపురాణమూ కాదు. ఉపోపపురాణము గావలయును. అయిన నిది మూఁడు మహాపురాణములందుండుట కేమి హేతువు? ఇందలి కథ రాజరాజనరేంద్రునినాఁటి దంట! అది కేవలము చరిత్రవిరుద్ధమే? పోని, యన్నింటిలోను వాస్తవములగు గ్రంథభాగములందలిది కాక యెందు నెఱుఁగని యుత్తరభాగములందలి దంట. అట్లున్నను నెక్కటి రెండుపేరులు దక్కఁ జాలవఱకు నందలిపురుషుల నామములును ననేకకథాంశములును భిన్నభిన్నములుగా నున్నవి. వీనిని బట్టి యిది కల్పిత మనుట తేలదా? మార్కండేయోత్తర ఖండమునందలి యుత్తరఖండ మీనడుమనే మదరాసు ప్రభుత్వపు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాగారమునకు లభించినది. దానియందు వర్ణింపఁబడిన విషయములు ఆంధ్రదేశమందలి క్షత్రియుల వంశావళులును వారిచరిత్రమునే యైయున్నది. పెద్దాపురము వత్సవాయివారు విజయనగరము పూసపాటివారు వీరికుపుర బంధువు లగు కలిదిండి, కాకర్లపూఁడి, మందపాటి, చింతలపాటి, మొదలగునింటిపేర్లు గల క్షత్రియకుటుంబము లనేకము లందు వర్ణింపఁబడినవి. విజయనగరము ప్రభువగు విజయరామగజపతిగారికిని ఈష్టిండియా కంపెనీవారికిని పద్మనాభముకడ జరిగిన యుద్ధముఁకూడ నందు వర్ణింపఁబడినది. ఇఁక నీపురాణమున కెంతప్రామాణ్య మీయవచ్చునో యెంతప్రాచీనమో యూహింపనగును. ఇంక నిట్టివే మల్లపురాణము గాంగక్షత్రియపురాణము మొదలగునవి యనేకము లీకాలమున దృగ్గోచరము లగుచున్నవి.

వీని నన్నింటినిం జూడఁ జూడ నివి కేవలము నూతనకల్పితము ల

ని యెట్టివారికైనను దోఁపక మానదు.

కాని మనస్కాందోపపురాణము మాత్ర మిట్టిపుక్కిటిపురాణ మన వీలులేదు. మనయాంధ్రకవు లనేకులు స్కాందోపపురాణము నాంధ్రీకరించియున్నారు. కాని వారు దాని నుపపురాణముగా మాత్రము పరిగణింపక మహాపురాణముగా గణించి యున్నారు. వాస్తవముగ వారు తెనిఁగించిన భాగము లుపపురాణాంతర్గతములే. శ్రీనాథమహాకవి తాను దెనింగించిన కాశీఖండము మహాపురాణాంతర్గతమే యని చెప్పియున్నాఁడు.

«కథలతో నేకలక్షగ్రంథపరిమాణకలితమై శ్రీమహాస్కాందమొప్పు నమ్మహాస్కాందమునకు సారాంశమైన» «గరిమకందంబు నకు మహాస్కాందమునకు» "ఇమ్మహాస్కాందంబునకు నవయవంబు లాఱు సంహితలు» అని యిట్లు కాశీఖండము ప్రస్తావనమునఁ జేర్కొనినాఁడు. దీనినిబట్టి చూడ నీ యుపపురాణమే మహాపురాణముగా మన కవు లంగీకరించిరా యనిసంశయము దోఁచుచున్నది. సూతసంహిత మొదలగు కొన్ని సంహిత లాయాకవులచే నాంధ్రీకరింపఁబడి యున్నవి. కావున స్కాందోపపురాణము మాత్రము కొంత ప్రాచీనమే యనకతీఱదు. అయినను నితరోపపురాణోత్తరఖండములందు వలెనే దీనియందు ననేకవ్రతక్షేత్రనదీదానాదిమాహాత్మ్యములం దెల్పు గ్రంథభాగము లనంతముగాఁ జేరియున్నవి. ఇంకను జేరుచున్నవి. కావుననే «స్కాందాబ్ధి, స్కందపురాణనీరనిధి" మొదలగు మనవారివ్యవహార మన్వర్థ మగుచున్నది.

సహృదయులారా! నే నేదియోకొంచెము పరిశ్రమించి నాకుఁ దోఁచినరీతి నిందు వ్రాసియున్నాఁడను, నా యుద్దేశము మొదట స్కాందద్వయము గలదనియు నిది మహాపురాణ మిదియుపపురాణ మనియుఁ దెలుపుటయే. ప్రసక్తానుప్రసక్తముగా ననేకవిషయము లిందు దొరలినవి. నాకుఁ దోఁచినసంశయములను బ్రకటించితినే కాని మీ రివియే సిద్ధాంతము లని గ్రహింపరాదు. మీరు మీకుం దోఁచిన నిర్ణయముల జేసికొనుఁడు. నా వ్రాఁతయందుఁ దప్పులున్న వానిని మన్నించి పరిహరింపుఁడు. ఇప్పటి కొదవిన యవకాశము ననుసరించి యీవ్యాసము వ్రాసినాఁడ. వీలువెంట నింక నధికపరిశ్రమ మొనరించి పురాణముల చిక్కు సడలింపనున్నాఁడను. ఈకార్యమే యితరు లెవరేని జేసిన మిక్కిలిఁ గృతజ్ఞుఁడ.

శ్రీకృష్ణభూపతితారావళీ ప్రశంస.

అడిదము రామారావుగారు.

కృతిపతి:—శ్రీకృష్ణభూపతితారావళి యనుపేరఁ బరఁగు నీచాటుకావ్యమునకుఁ గృతినాయకుఁడు శ్రీకృష్ణభూపతిమహారాజు. విశాఖపట్టన మండలములోని మాడుగులసంస్థానము నితఁడు క్రీ. శ. 1834-1876వఱకుఁ బాలించెను. ఈనృపవరుఁడు మహాదాత. విద్యాభిమాని అనేకు లగుపండితులను గవులను బోషించి వన్నెకెక్కినవాఁడు. మంచిరసజ్ఞుఁడు. తెలుఁగు కవిత నెక్కువగా నాదరించి యభినవకృష్ణరాయలనికీర్తిగన్న రాజోత్తముఁడు. 19వశతాబ్దపు ఆంధ్రకవులలో నుత్తమకవి యని ప్రసిద్ధిగన్న మంత్రిప్రెగ్గడ ప్రకాశకవి యీమహారాజునొద్ద నాస్థానకవిగా నుండెను. ఇంద్రగంటి గోపాలశాస్త్రిప్రముఖపండితప్రవరు లీసభ నలంకరించియుండిరి. పండితకవి యగు శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, అల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవి, అడిదము బాలభాస్కరకవి (ఈతారావళికృతికర్త) మొదలగుకవు లీభూపాలుని సమ్మానమును బొంది వర్షాశన మనుభవించుచుండెడివారు. శ్రీకృష్ణభూపతిమహారాజు నెఱ మెచ్చులదాత యని చెప్పు నొకపద్య మిచట నుదాహరించుచున్నాను.

సీ. బొండుమల్లెకులసద్భూరిసౌగంధ్యంబు చెఱకుఁగోలకుసమంచితమధురిమ
కంఠీరవమున కుగ్రప్రభావసమృద్ధి యంచకుఁ బాలునీ రెంచునేర్పు
గండుఁగోయిలకుఁ జక్కని కలధ్వనిలీల ప్రహ్లాదునకు హరిభక్తినియతి
మలయానిలమునకు లలితశీతలవృత్తి వాణికిఁ బ్రాచుర్యవర్ణనంబు
నీకు వితరణశీలంబు లోకమెల్లఁ, బొగడుచుండఁగఁ దోడనె పుట్టెనౌర
మర్త్యకులదీప! దివ్యమన్మథసురూప, పరమగుణధామ కృష్ణభూపతిలలామ.

అల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవి.

మహనీయుఁ డగునీభూపాలాగ్రణి క్రీ. శ. 1875 సంవత్సరము డిసెంబరు 25వ తేదీని బరలోకగతుఁ డయ్యెను.

కృతికర్త:—ఈపద్యములను రచియించినది సుప్రసిద్ధాంధ్రకవిశేఖరుఁ డగుఅడిదము సూరకవిప్రపౌత్రుఁ డగు బాలభాస్కరకవి. ఈతఁడు క్రీ.శ.1808 సంవత్సరమున జననమొంది 1874 సంవత్సరములోఁ గీర్తిశేషుఁ డయ్యెను. ఇతనికాఁపురము విజయనగరమునకు సమీపముగ నున్న రెల్లివలసగ్రామము

ఇతఁడు తనతాతచంద్రులయొద్ద విద్యాభ్యాస మొనర్చినవాఁడు. సంస్కృతాంధ్రములయందు మంచివైదుష్యము గలవాఁడై మనోహరముగఁ గవిత్వము చెప్పి పండితులమెప్పును గాని యశస్సు నార్జించినధన్యుఁడు. తన ప్రపితామహుఁ డగుసూరకవివలెఁ గవితావృత్తిచే దేశాటనముఁ జేయుచుండువాఁడు. శ్రీకృష్ణభూపతిమహారాజుసభలో సమ్మానము నొందినవాఁడని తద్వాస్థానకవివరుని యీక్రిందిచాటుపద్యము చెప్పుచున్నది.

క. పాగాగలకవు లిద్దఱు, బాగొందిరి కృష్ణమూర్తిభాస్కరులు మహా
భోగులు గవ్యనురాగులు, గోగణపాలకులు మాడుగులసభలోనన్.

(మంత్రిప్రెగడ ప్రకాశకవి.)

బాలభాస్కరకవి శ్రీవేంకటేశ్వరశతకము, జానకీరామశతకము, భోగలింగశతకము, సింహశైలనృసింహశతకము మొదలగు కొన్నిశతకములను, పదములు పద్యములు గలపెక్కుచాటుకృతులను జెప్పెను. చిత్రబంధకవిత్వములయందుఁ గూడ నీతనికి మంచిసామర్థ్యము గలదు.

శ్రీకృష్ణభూపతితారావళి.

క. శ్రీమన్మృగరా"జాశ్విని", సోమకళాభరణగౌరి శుంభద్విభవ
స్తోమ మిడు నీకు శ్రితనుర, భూమిజ మత్స్యకులకృష్ణభూపలలామా.

క. సిరియును నాయువు తేజము, నిరుపమరథమదగ "జాశ్విని"చయము లెలమిన్
గరుడాశ్వినీకునీవ్రుత, సరసాగ్రణి కృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. వరరత్నాంచితవలయా, "భరణి"తకరుఁడ వగునిన్నుఁ బ్రస్తుతి సేయం
దరమా సత్కవివరులకు, సరసాగ్రణి కృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. "కృత్తిక"మనీయవానుఁడు మత్తగజాందోళికలనుమహి నీకుఁ గృపా
యత్తమతి నొసఁగు నృపకుల, సత్తమ శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. చారుశరీరమరాళా, శ్యా"రోహిణి", నీయశోమహత్త్వము గని గం
భీరత చెడి బెగడొందెను, దారత శ్రీకృష్ణభూప దర్పకరూపా.

క. నట్టడవిని "మృగశిర"ముం, గొట్టినరఘురామకరణిఁ గుటిలారితతిం
గొట్టఁగ నెట్టితపము తొలి, పుట్టునఁ జేసితివొ కృష్ణభూపలలామా.

క. అనుపమపండితకవులకు, మునుకొని కరుణార్ద్రభావమున ముత్యసరాల్
ఘనమగు గుణాలనొసఁగెద, వనఘా శ్రీకృష్ణభూప యంగజరూపా.

క. హరిభవదాగారములను, గరుణఁ "బునర్వసు" రథాశ్వగజవాహనసం
భరితములు చేయఁగావుత, సరసాగ్రణి కృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. ఘన "పుష్యమి" హితుఁడవు సజ్జనులకుఁ గుజనులకు గ్రీష్మసవితృఁడవంచుం
వినుతింతురు నిను సతతము, విను మనహితకృష్ణభూప విభవోద్దీపా.

క. నీమృదువా "గాశ్లేషలు," కామారికినైన నెన్నఁగా వశమె గుణ
స్తోమా రిపుభీమా రవి, ధామా శ్రీకృష్ణభూప దర్పకరూపా.

క. శత "మఘ" విభవస్ఫురణన్, వితతమహాభోగమహిమ వెలసితివి కళా
శతధృతి బుధనుతి వాచ, స్పతిమతి శ్రీకృష్ణభూప భావజరూపా.

క. పలుమఱు నల "పుబ్బ"గమగు, వలుగని మఱుఁడనుచు నిన్నుఁ బలుకుదురుతమిం
గులపావన ఖలవిదళన, విలసద్యశ కృష్ణభూప విభవోద్దీపా.

క. లో "కోత్తర" చారిత్రా, ప్రాకటకవిపద్మమిత్ర వరశుభగాత్రా
శ్రీకర సుగుణాకర రిపు, భీకర శ్రీకృష్ణభూప విభవోద్దీపా.

క. నరశంఖచక్రతోమర, సరసిజకులిశాంకుశాది చారుతరశుభా
కరరేఖాంకిత "హస్తాం," బురుహా మత్స్యకుల కృష్ణభూపలలామా.

క. "చిత్ర" తరముగ లగునీచా, రిత్రము లెన్నంగ హరిగిరీశులవశమా
గోత్రారివిభవ రణహత, శాత్రవ శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. "స్వాతి"శయ మొదవు రిపుసం, ఘాతంబుల పొంకమణఁచి ఘనతరవరవి
ఖ్యాతిని భాసిల్లితి వౌ, భూతలి మత్స్యకులకృష్ణభూపలలామా.

క. ధరణి "విశాఖా" త్మజసుర, ధరణీరుహసదృశకీర్తిఁ దనరితివి మహా
భరణా వరకరుణా కవి, శరణా శ్రీకృష్ణభూపస్మరనిభరూపా.

క. అనిశ "మనూరాధా"వర, వనజేక్షణ కృష్ణభక్తవత్సల యనుచున్
మనమున శ్రీహరిదలఁచెదు, జననుత శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. ధరణిసుర "జ్యేష్ఠా"దులు, నిరతము వర్ణింప లేని నీసద్గుణముల్
వెర వమర నాకుఁ బొగడఁగఁ, దరమా శ్రీకృష్ణభూప దర్పకరూపా.

క. సుగుణములకెల్ల "మూల"ము, జగతిం దాతృత్వమనుచు సంతసమొప్పం
దగినట్లర్థుల కొసఁగుచుఁ, బొగడొందితి వయ్య కృష్ణభూపతివర్యా.

క. "పూర్వాషాఢ"పునెల డవిఁ, బర్వినజీమూతకాంతి భాసిలు హరి మి
మ్మర్వి న్నొప్పుత రిపుమద, గర్వాపహ కృష్ణభూప కాయజరూపా.

క. అరిజనకువలయసముదయ, హరణంబొనరించు "నుత్తరాషాఢ" దివా
కరమూర్తికరణి వెలిఁగెదు, సరసాగ్రణి కృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. హరిచరిత"శ్రవణం"బన, వరతము గావించుచుండి పరఁగితివి బుధా
దరణా రిపుహరణా శ్రిత, శరణా శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. వారిజభవాదు లైనను, నేరరుగద నీనుబో"ధనిష్ఠ"లు శ్రితమం
దారా రణశూరా సువి, చారా శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. కలుషగద"శతభిష"క్కని, పలుకందగు హరినిఁ గొలిచి భాసిలు నినుని
చ్చలు మెచ్చుఁగ నాతరమా, సలలిత శ్రీకృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. ఆదిత్య"పూర్వభాద్రా", పాదక వసుదేవపుత్ర పాహియటంచున్
మోదమునఁ దలఁచుచుందువు, శ్రీదయితునిఁ గృష్ణభూప చిత్తజరూపా.

క. ధరణీశో"త్తర! భాద్రా" కర! రక్షింపుమను శత్రుగణముల నెల్లం
గరుణించి బ్రోచుచుందువు, సరసాగ్రణి కృష్ణభూప స్మరనిభరూపా.

క. "రేవతి"యనుకామినితను, సేవింపఁగఁదలఁచు సుగుణశీలికి ననుజుం
డైవిలసిల్లెడు వానిన్, భావించెదు కృష్ణభూప భావజరూపా.

క. తారావళి యనుకావ్యము, తారావళికరణిఁ గూర్చితనరఁగ నీకుం
జేసుగనొసఁగితినిదిగొని, భూరికృపం బ్రోవుకృష్ణభూపతివర్యా.

కావ్యగుణములు.

నర్సుల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు.

విచక్షణులారా !

సువర్ణపుగుణములను బరీక్షించుటకు నికషోపలమునవలెఁ గావ్యవాఙ్మయమునందలి గుణదోషములను బరిశీలించుట కలంకారశాస్త్ర మత్యంతావశ్యకమై యున్నది. అలంకారశాస్త్రము కావ్యవాఙ్మయమునందలి గుణదోషములను విమర్శించి యుత్తమమార్గములను జూపుచు నుత్తమకావ్యముల యభివృద్ధికిఁ బ్రధానసాధనము కానోపునని చెప్పుటకు సందేహము లేదు.

అట్టి యలంకారశాస్త్ర మాంధ్రవాఙ్మయమునకు లేనిలోటంతను దీర్పనెంచి కొందఱాంధ్రకవులు సంస్కృతవాఙ్మయస్థ మగునలంకారశాస్త్రమును మూలముగాఁ గొని యాంధ్రభాషలో వ్రాయ సమకట్టినందులకు వారియెడల నాంధ్రలోకము కృతజ్ఞతను జూపవలసియున్నది.

అట్లాంధ్రమున నలంకారశాస్త్రగ్రంథములను రచించినవారిలోఁ గావ్యాలంకారచూడామణికర్త యగువిన్నకోట పెద్దనార్యుఁడును, నరసభూపాలీయకర్త యగుప్రబంధాంకము మూర్తికవియుఁ బ్రధానులై యున్నారు. వీ రిద్దఱును నాంధ్రుఁడే యగువిద్యానాథుఁడు కాకతివంశీయుఁ డగుద్వితీయప్రతాపరుద్రున కంకితముగా రచించిన కావ్యాలంకారసంగ్రహ మను నామాంతరము గలప్రతాపరుద్రీయమును జూచి తమతమప్రభువుల కంకితములుగా నట్టిగ్రంథముల రచించిన ట్లగపడుచున్నది. మూర్తికవివలె నొక్కయలంకారశాస్త్రరచనముతోడనే తృప్తినొందక పెద్దిరాజు తనగ్రంథమున ఛందోవ్యాకరణవిషయములనుగూడఁ జేర్చియున్నాఁడు.

పెద్దిరాజు తనగ్రంథమును జాళుక్యవిశ్వేశ్వరరాజున కంకితముగ రచించినను విద్యానాథునివలెఁ దనప్రభువుపేరితోఁ దనగ్రంథమునకు విశ్వభూపాలీయ మని నామకరణము చేయలేదు. మూర్తికవి యట్లుగాక నరసభూపాలీయ మని తనగ్రంథమునకుఁ బేరిడుటయే గాక విద్యానాథునిమార్గమునే యనుసరించి కావ్యాలంకారసంగ్రహ మనికూడ దానికిఁ బేరుపెట్టెను.

శ్లో॥ చిరేణ చరితార్థో భూత్కావ్యాలంకారసంగ్రహః। ప్రతాపరుద్రదేవస్య కీర్తి ర్యేన ప్రకాశ్యతే. (ప్రతాపరుద్రీయము 1 ప్ర. 3 శ్లో)

మ. అని యూహించి మదీయసంఘటితకావ్యాలంక్రియాసంగ్రహం
బనఘం బై వెలుఁగొంద కున్న రవివంశాధీశ్వరుండౌ నృసిం
హ ప్రాపాలాగ్రణికీర్తివర్ణనముచే నాశాంతవిశ్రాంతపా
వన మౌఁ గావున నందు నాయకమహావంశంబు వర్ణించెదన్. (నర.1ఆ)

ప్రతాపరుద్రీయములో ననేకస్థలములయందు లోపము లున్నవి. మూర్తికవియును బెద్దిరాజును గొన్ని సందర్భములందుఁ బ్రతాపరుద్రీయ భాగము నుపేక్షించి గ్రంథాంతరములలోని విషయములను దమగ్రంథము లందు నిల్పియున్నారు. కాని యట్లు మార్చినను నాలోపములు చక్కఁబడ కుండుటచే వా రచట విద్యానాథునిలోపములను గ్రహించి సవరించుకొన యత్నింపలేదనియు, గ్రంథసంక్షేపముం గోరి యాయాసందర్భములందుఁ గావ్యాదర్శములలోని విషయములను సంగ్రహించి రనియుఁ దోఁచుచున్నది. మఱియు వీరు మతాంతరముల ననాలోచితముగ మేళగించుటవలన మూలభూతప్రతాపరుద్రీయములోని లోపములే గాక మఱికొన్ని స్వయంకృతాపరాధములకుఁ గూడఁ బాల్పడవలసి వచ్చెను. ముఖ్యముగఁ బ్రతాపరుద్రీయములోని గుణప్రకరణమున విరోధము లధికముగ నగపడుచుండుటం జేసి యావిషయము నిట విమర్శించుచున్నాను.

"శబ్దార్థౌ మూర్తిరాఖ్యాతౌ జీవితం వ్యంగ్యవైభవం । హారాదివదలంకారా స్తత్రస్యు రుపమాదయః॥ శ్లేషాదయో గుణాస్తత్ర శౌర్యాదయ ఇవస్థితాః । ఆత్మోత్కర్షావహా స్తత్ర స్వభావా ఇవ రీతయః । శోభామాహార్యకీం ప్రాప్తా వృత్తయో వృత్తయో యథా । పదానుగుణ్యవిశ్రాంతి శయ్యా శయ్యేవ సమ్మతా । రసాస్వాదప్రభేదా స్స్యుః పాకాః పాకా ఇవ స్థితాః । ప్రఖ్యాతా లోకవ దియం సామగ్రీ కావ్యసంపదః॥" (ప్రతాపరుద్రీయము 2 ప్రకరణము 2 శ్లో)

క. తను వగు శబ్దార్థంబులు, ధ్వని జీవ మలంక్రియావితానము సొమ్ముల్
తనరు గుణంబులు గుణములు,ఘనవృత్తులు వృత్తు లౌర కావ్యేందిరకున్
(నరస-2ఆ-5క)

పాలకోసము ఱాలు మోసినట్లు లోకసామగ్రితోఁ దౌల్యమును నిరూపించుటకై యిట్లు కావ్యసామగ్రి పెంచి వ్రాయఁబడెనే గాని విమర్శించి చూచినచోఁ బైని బేర్కొనఁబడిన విషయముల కంతగాఁ బరస్పరభేదమే

కనఁబడుచున్నది. ఈసందర్భమునఁ బ్రతాపరుద్రీయములో నుదాహరింపఁబడిన యిరువదినాల్గుగుణముల విషయమునందును ననేకము లగువిప్రతిపత్తులు తోఁచుచున్నవి.

"మిథ స్సంశ్లిష్టపదతా శ్లేష ఇత్యభిధీయతే" (5ప్రక-4శ్లో) "యా పృథక్పదతా వాక్యే తన్మాధుర్యం ప్రకీర్త్యతే" (5ప్ర-7శ్లో) ఇందువలన శ్లేషమాధుర్యగుణములు పరస్పరవిరుద్ధము లని తెలుచున్నది. అట్టియెడల నీరెండింటికి సంగతియే లే దనవలసివచ్చును గదా? మఱియు వాక్యస్థపదములు విడివిడిగా నున్నను గలిసియున్నను గుణమే యగు నపు డెట్లున్నను క్షతి లేదు గదా? వీనిని బ్రత్యేకించి పేర్కొ నసేల? ఇంతియకాక యేక పదమువలెఁ దోఁచునట్లు పదములు సంధించుట శ్లేష మనులక్షణమునకు లక్షణకర్తృరచితలక్ష్యములె గాని వేఱె వాఙ్మయమున లక్ష్యములు దొరకుట దుర్లభము గదా! కావున వాఙ్మయస్థ లక్ష్యపరంపరలను బట్టి దండ్యాచార్యుఁడు చెప్పినట్లు పదబంధమున విసర్గవ్యంజనాదులమూలమున శైథిల్యము లేకుండుట శ్లేష మనులక్షణమె యుక్తతర మని గ్రహింపవలయును.

"సుకుమారాక్షరప్రాయం సౌకుమార్యం త దుచ్యతే" (5ప్రక-8శ్లో) "వికటాక్షరబంధత్వ మార్యైరౌదార్య ముచ్యతే" (5ప్రక-11శ్లో) అనులక్షణములచొప్పున, వికటాక్షరము లున్నను సుకుమారాక్షరము లున్నను గుణమే యగునపు డింకనెట్లున్నను సరేగదా? వీనిని బ్రత్యేకించి చెప్పనేల? ఈగుణము లిరువదినాల్గును బాటించునపుడు వీనిచే నిరాకృతము లగుచున్న (చూడు-ప్రతాప-5ప్రక-2శ్లో) క్లిష్టప్రక్రమభంగక్రమతిదుష్టాపుష్టార్థాశ్లీలగ్రామ్యానుచితార్థచ్యుతసంస్కార పరుషవిసంధిన్యూనాధికపదాశ్లీలపతత్ప్రకర్షాది దోషములను మరల వేఱ యీతఁడు దోషప్రకరణమున నేల చెప్పవలయునో తెలియరాకున్నయది. ఇంతియ కాక కేవలశబ్దధర్మము లగుశ్లేషసుకుమారతౌదార్యాదిగుణములను ఆత్మధర్మభూతశౌర్యాదులతో నుపమించుట యెట్లు పొసఁగునో తెలియరాకున్నది.

పైరీతిని విద్యానాథుఁడు దండ్యాచార్యాదులు చెప్పినగుణముల లక్షణములను జాలవఱకు మార్చివేసినను నీతఁ డంగీకరించినచొప్పున నైతము మీఁదికావ్యసామగ్రి యెల్ల గుణాంతర్భూతమె యగుచున్నది.

"ధ్వనిమత్తాతు గాంభీర్యమ్" (ప్రతాప 6 ప్రక 19 శ్లో) అను లక్షణము గలగాంభీర్యమును నిర్వహించునపుడు కావ్యజీవితభూతవ్యంగ్యావై

భవము సిద్ధమె యగును. గుణీకృతము కాని వ్యంగ్య మెల్ల ధ్వనియే యగుట చేతను, రసభావాదులు ధ్వన్యంతర్భూతము లగుటచేతను గావ్యజీవితము వ్యంగ్యవైభవ మన్నను ధ్వనియన్నను రసమన్నను నవి గాంభీర్యగుణమున సిద్ధింపక తీరదుకదా!

'ఉదాత్తత, ప్రేయము, విస్తరము, సమాధి' అనుగుణములమాట యటుండఁగా "ప్రౌఢి రుక్తేః పరీపాక ఇతి కావ్యవిదో విదుః" విదగ్ధభణితి ర్యా స్యా దుక్తిం తాం కవయో విదుః" (ప్రతాప 6 ప్రక 22, 23 శ్లో) అనులక్షణములు గల ప్రౌఢియు నుక్తియు ననుగుణములను నిర్వహించునవుడలంకారరూపసామగ్రి సిద్ధింపక తీరదు. "ప్రాచా మాచార్యాణాం మతేన సంఘటనాశ్రయత్వమేవ గుణానాం తదుక్త మలంకారసర్వస్వే సంఘటనా ధర్మత్వేన శబ్దార్థధర్మత్వేనచ గుణాలంకారాణాం నిరూపితస్స్వరూపభేదః అన్యథా స్వరూపభేదస్య దుర్నిరూపత్వాత్" (ప్రతాప 6 ప్రక 227 పుట) అని యిట్లు గుణాలంకారములకు భేదమును నిరూపించుటకు విద్యానాథుఁడు యత్నించెను. కాని గుణములు సంఘటనాశ్రయము లనఁగా వాక్యరచనామార్గనిరూపకము లని కదా యర్థము. అట్టిమెడ వాక్యరచనావిషయమున విదగ్ధభణితులును, నుక్తిపరిపాకమును నత్యావశ్యకము లని తాను జెప్పినవు డట్టివాక్యములం దలంకారములు సుఘటములు గాక మానవు గదా! మఱియు అలంకారేణ రహితం నిరలంకార ముచ్యతే. (ప్రతాప. 5 ప్ర. 51) అని చెప్పినఁ గావ్యవాక్యరచనము నిరలంకృతికమై యుండనే యుండరాదు గదా!

"రీతిర్నామ గుణాశ్లిష్టపదసంఘటనా మతా" (ప్రతాప. 2 ప్రక. 20 శ్లో.) అను లక్షణముగల రీతులు గుణములకంటె భిన్నములు కానేరవని యాతని రీతిలక్షణమె యుద్ఘోషించుచున్నది. వైదర్భ్యాదిరీతీనాం శబ్దగుణాశ్రితానా మర్థవిశేషనిరపేక్షతయా కేవలసందర్భసౌకుమార్యప్రౌఢత్వమాత్రవిషయత్వాత్ కైశిక్యాదిభ్యో భేదః (ప్రతాప.2 ప్రక. 33 పుట) అనుచెప్పిన రీతులవంటివే యగువృత్తులు సైతము గుణాత్మకములే యగుచున్నవి. అనఁగా వైదర్భీరీతియుఁ గైశికీవృత్తియు మాధుర్యసుకుమారతాదిగుణములచేతను, ఆరభటీవృత్తియు గౌడీరీతియు నోజఃకాంతిగుణముల చేతను, గతార్థములు కాకతీర దని గ్రహింపవలెను. ఇంక రీతులకన్న వృత్తు

లకు రసానుకూలరచనాత్మకత్వరూపభేదము గలదని చెప్పుట యెంతమాత్రమును యుక్తము కాదు. కావ్యస్థవాక్యములయందలి పదసంఘటనము రసానుగుణమె యయి యుండక తీరదు. అట్లుండనిచో "రసానను గుణా రీతి,ర్వృత్తారీతి తముచ్యతే." (ప్రతా. 4 ప్రక. 28 శ్లోక) అను లక్షణము గల యరీతిక మను దోషము దుర్నివార మగును. విద్యానాథుఁడు చెప్పి నట్లు వృత్తిరీతులకు భేదము నంగీకరించినచో శుద్ధరీతి లక్ష్యము లాతనిమతమున నియతముగ నరీతికతాదోషమునకు లక్ష్యములై యుండక తప్పదు.

పయిరీతిని ప్రతాపరుద్రీయములోని గుణసందర్భ మనేకదోషములకవకాశ మిచ్చుచున్నది. మూర్తికవియుఁ బెద్దిరాజును నీసందర్భమునఁ బ్రతాపరుద్రీయములోని గుణసందర్భము నుపేక్షించి కావ్యాదర్శాదులలోని గుణసందర్భమును జాలవఱకు గ్రహించియున్నారు. కాని వీరు పైదోషములను గ్రహించి వానిని జక్కఁజేసికొనుటకై యిట్లు గ్రంథాంతరవిషయములను స్వీకరించిన ట్లగపడదు. వీరు గ్రహించిన కావ్యాదర్శాదులలోని గుణములకుఁ గూడ వెదకి నుదాహరించిన కావ్యసామగ్రి యెల్ల భిన్నము కానేరదు.

ప్రతాపరుద్రీయమతమున నంగిభూతరస మలంకార్యము ఉపమాదు లలంకారములు కావ్యాదర్శమునుతమున నన్ననో యంగభూత మగు ననఁగా గుణీభూతమగు రసమువలెనే యంగిభూతరసము కూడ నలంకారమే యగును. ఇఁకఁ దన్మతమునఁ గావ్యమె యలంకార్యము. కావుననె కావ్యాదర్శమున రసములు ననుప్రాసాదులును మాధుర్యగుణమున నంతర్భూతముగ నంగీకరింపఁబడినవి.

"మధురం రసవద్వాచి వస్తున్యపి రసస్థితిః యేనమాద్యంతి ధీమంతో మధునేవ మధువ్రతాః॥ యయా కయాచిత్ శ్రుత్యా యత్సమాన మనుభూయతే। తద్రూపాహిపదాసత్తిఃసానుప్రాసా రసావహా॥ (కావ్యా 1 ప. 51, 52) ఆవృత్తిం వర్ణసంఘాతగోచరాం యమకం విదుః తత్తు నైకాంతమధుర మతః పశ్చాద్విధాస్యతే॥ కామం సర్వోప్యలంకారో రస మర్థే నిషించతి. (1 ప్ర61, 62) అని యిట్లు మాధుర్యగుణసందర్భమున దండ్యాచార్యుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. మఱియును గుణములకును నలంకారములకును దండ్యాచార్యుఁడు భేదము నంగీకరింపనే లేదు. కావ్యశోభాకరధర్మ

ము లెల్ల నలంకారములె యగుటచేత "శ్లేషః ప్రసాద స్సమతా మాధుర్యం సుకుమారతా అర్థవ్యక్తి రుదారత్వ మోజఃకాంతిసమాధయః" అను గుణములెల్ల నలంకారములే యనియు నింకను గావ్యమునకు శోభ కల్గునట్లుగాఁ గవి కల్పించెడి కథావస్తుచమత్కృతి పాత్రౌచిత్యాదులు పాత్రల ప్రసంగములు నుచితవర్ణనములు మున్నగున వెల్ల నలంకారములే యని యాతఁ డంగీకరించియున్నాఁడు. "కావ్యశోభాకరాన్ ధర్మా నలంకారాన్ ప్రచక్షతే......కాశ్చి న్మార్గవిభాగార్థ ముక్తాః ప్రాగ ప్యలంక్రియాః సాధారణ మలంకారజాత మన్య త్ప్రదర్శ్యతే (కావ్యా. 2 ప్రక. 1.3.) తద్భావిక మితి ప్రాహుః ప్రబంధవిషయం గుణమ్ భావః కవే రభిప్రాయః కావ్యే ష్వాసిద్ధి సంస్థితః పరస్పరోపకారిత్వం సర్వేషాం వస్తుపర్వణాం। విశేషణానాం వ్యర్థానా మక్రియాస్థానవర్ణనా ఉక్తిః క్రమబలా ద్వ్యక్తి ర్గంభీరస్యాపి వస్తునః। భావాయత్త మిదం సర్వ మితి తద్భావికం విదుః। యత్తు సంధ్యంగ వృత్త్యంగ లక్షణా ద్యాగమాంతరే వ్యావర్ణిత మిదం చేష్ట మలంకారతయైవ నః (కావ్యా. 2 ప్రక. 364-67 శ్లో.)

ఇట్టిస్థితిలోఁ గావ్యమున ధ్వని జీవ మనియు నలంకార్య మనియు, నుపమాదు లలంకారము లనియు శ్లేషప్రసాదాదిగుణములు జీవాత్మధర్మము లగుశౌర్యాదిగుణములను బోలఁదగు ననియుఁ బ్రతాపరుద్రీయానుసారముగాఁ జెప్పెడి మూర్తికవి పెద్దిరాజుల కట్టి కావ్యాదర్శగుణప్రకరణము మాత్ర మెట్లు సందర్భపడును.

వీ రిట్లు తమకు బాధింపుస్థలములందు సవరించికొని నైన నున్నట్లగపడదు. ఇరువురును వంచిచెప్పిన దొప్పునే మాధుర్యగుణమునకు లక్షణమును జెప్పియున్నారు.

"మధురం రసవద్వాచి వస్తున్యపి రసస్థితిః। (కావ్యా 1-ప్రక 1-51 కారిక) కం. పటుబంధంబులు మృదుల। స్ఫుటవిన్యస్తాక్షరములుఁ బూరితరస సం। ఘటితపదార్థంబులు నై। చ్చట నగు మాధుర్య మనఁగఁ జను నది కృతులన్॥ (కావ్యాలంకారచూడామణి 1-4 ఉల్లాసము-84 పద్యము.)

కం. సరసము లగువాక్యంబులు। వరుసను వేర్వేఱ మించువగ మాధుర్యంబు

(సరసభూపాలీయము 4 ఆశ్వాసము,60)

అయిఁకను నిచ్చటఁ బ్రతాపరుద్రీయమార్గమును విడిచినందునఁ గొ

తాళన్యాయమున వీరికిఁ గొన్నిలోపములు తప్పిపోక పోలేదు. వీరు బుద్ధిపూర్వకముగా ననరించికొనఁదలంపనందున మీఁద నుదాహరించినరీతిని గొన్నిదోషములు తప్పినవికావు.

ఈసందర్భమునఁ గావ్యాలంకారచూడామణిమార్గము బొత్తిగాఁ గలుషితమైయున్నది. ఈపెద్దనార్యుఁ డాకరిమార్గమునఁ బోక రీతులవిషయమున వామనసూత్రములవారిని గుణాలంకారవిషయమునఁ గావ్యాదర్శమార్గమునను నడపియున్నాఁడు. మఱియు నిందు స్వకపోలకల్పితములను గూడఁ జేర్చియున్నాఁడు. ఇట్లె మూర్తికవియు నుదారతా కాంతిగుణములను నిరుపయోగముగా దండిమార్గమును దప్పి మార్చియున్నాఁడు. పైకారణములచేత వీరియీభాగములు కేవలము కలుషితములై యున్నవి.

వేయేల? వీరిరువురును నాంధ్రవాఙ్మయమున కలంకారశాస్త్రమును రచించుచున్నా మనువిషయమును మఱచినవారుపోలెఁ దమగ్రంథముల నాంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనోపయోగులుగా రచియింపక చాలవఱకు మక్కికి మక్కిగా సంస్కృతగ్రంథములనే యనుసరించుచువచ్చిరి. ప్రాచీనకవులకు గలదండ్యాచార్యనిరూపితగౌడీరీతి లాలసత్వముచేతను ముఖ్యముగ నాంధ్రభాషకుఁ గలయతిప్రాసములనిర్బంధముచేతను సాహిత్యసంపత్తిచాలని యసమర్థులకుఁ గూడఁ గావ్యరచనోత్సాహము వెల్లివిరియుచుండుటచేతను దండ్యాచార్యుఁడు చెప్పినభావికాలంకారమును బాటింపక కథావస్తువును నడపుచు శ్లేషయమకప్రధానముగఁ గవిత్వమును జెప్పునభిలాష మాంధ్రకవుల కుద్రేకించుటచేతను నష్టాదశవర్ణనములను నెట్లైనఁ జేయకతప్ప దనువింతయభిప్రాయముతో నస్థానవర్ణనములను ననుచితవర్ణనములను జేయుటకు వెనుదీయనికవులు బయల్వెడలుచుండుటచేతను నాంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ గల్గుచున్న ముప్పును వీరు విమర్శింపనేలేదు. అట్లె ప్రాచీనాధునాతనాంధ్రమహాకవులకవిత్వములలోని గుణపరంపరలను శ్లాఘింపనులేదు. వేయేల! సంస్కృతమున శ్లోకములందు యతినియమముండుటచే నది తప్పినచో యతిభంగదోష మగు నని సంస్కృతాలంకారికులు చెప్పఁగా వీరును దమగ్రంథములలో యతిభంగదోషమును మాత్రమే చెప్పిరి గాని యాంధ్రభాషలో విశేషించియున్న ప్రాసనియమము దప్పినయెడలఁ బ్రాసభంగదోష మగునను సామాన్యమగువిషయమును గూడఁ జేర్చియుండలే

దు. కాని వీరిధర్మమా యని యతిభంగము నుదాహరించునపుడు సంస్కృతమునందువలెనే పదచ్ఛేదరూపయతిభంగము నుదాహరింపక యాంధ్రవాఙ్మయమునకు సరిగావర్ణసాజాత్యరూపయతిభంగము నుదాహరించిరి. అప్రసక్తమని యీవిషయమున విస్తరింపలేదు గాని యిట్టిలోపములు పెక్కువీరిగ్రంథములం దగపడుచున్నవి.

పైరీతిని గొన్నిలోపము లున్నను వీరాంధ్రవాఙ్మయమున కలంకారశాస్త్రమును రచించుటలోఁ దీక్షకరులవంటివా రగుటంజేసి ప్రశంసనీయులును నాంధ్రలోకమునకుఁ గృతజ్ఞతాపాత్రులును నయియున్నారు. అకారణమున వీరిగ్రంథములందలి లోపములను జూపుటయెల్ల నాంధ్రవాఙ్మయపురోభివృద్ధిని గోరుతలంపుననే గాక వేఱుకారణమునఁ గాదని విమర్శకులు గ్రహింతురుగాక !

పైకారణములచే నాంధ్రవాఙ్మయమునకు శుద్ధమును సర్వాంకషమును నగునలంకారశాస్త్రగ్రంథరాజమును రచింపించుభార మాంధ్రభాషావాఙ్మయాభివృద్ధికై బద్ధకంకణులై యున్నయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిపై నున్న దని విన్నవించుచున్నాను.

అహోబలపతి.

జయంతి రామయ్య పంతులుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

ఈతఁడు "అహోబలపండితీయ" మనునామాంతరము గలకవిశిరోభూషణ మనునాంధ్రవ్యాకరణగ్రంథమును సంస్కృతభాషలో రచియించిన మహావిద్వాంసుఁడు. ఈతని పేరు "అహోబలపండితుఁ"డని వాడుకలో నున్నది గాని యీతనిచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములలో "అహోబలపతి" యనియే యున్నది. కవిశిరోభూషణముగాక, యీతఁడు "కాళిందీకన్యాపరిణయ" మనునాశ్వాసముల యాంధ్రప్రబంధమునుగూడ రచియించి శ్రీరామచంద్రున కంకితము చేసెను. ఈప్రబంధ మచ్చుపడలేదు. వ్రాఁతప్రతి యొకటి నాయొద్ద నున్నది.

కవిశిరోభూషణ మాంధ్రశబ్దచింతామణికి వ్యాఖ్య. ఇందు, కాకునూరి అప్పకవిమత మచ్చటచ్చట ఖండింపఁబడినది. ఈగ్రంథము రచియించుటచేతనే "అభినవనన్నయభట్టారక" బిరుదమును అహోబలపతి తనకుం బెట్టుకొనియెను. ఈబిరుదము కాళిందీకన్యాపరిణయాంతగద్యమునందుఁ గూడ నుండుటచేతఁ దొలుతఁ గవిశిరోభూషణమును బిదపఁ గాళిందీకన్యాపరిణయమును రచియింపఁబడినట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

కవిశిరోభూషణమం దచ్చటచ్చట సందర్భోచితముగా నథర్వణకారికలనువ్యాకరణసూత్రము లుదాహరింపఁబడుటయే కాక యాకారికలను వేఱుగాఁ జదువ నక్కఱలే దనునర్థ మిచ్చునట్లు—

యస్సారో థర్వణగ్రంథే సో ప్యత్రైవ విధీయతే
తేన తత్ఫక్కికాలోకలోలతా త్యజ్యతాం బుధైః.

అని చెప్పఁబడి యున్నది. ఇటీవలివా రొకరిద్ద రీకారికలకుఁ డీక రచియించినారు. ఎవరికైనను అహోబలపతిపాఠమే శరణ్యమైనది. అంతకంటెఁ బ్రాచీనపాఠ మెవ్వరికిని దొరకకుండుటచేతను అహోబలపతియే యాకారికల రచియించి యథర్వణునిపేరఁ బ్రకటించెనని కొందఱందురు. అట్లనుట సరికా దని కొందఱయభిప్రాయము. సత్య మేదియైనను ఆంధ్రశబ్దచింతామణికి బాలసరస్వతియు హరికారికలకు శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారునువలె నథర్వణకారికల కహోబలుఁడే ప్రథమప్రకాశకుఁ డనుట స్పష్టము.

అహోబలపతి యాఱువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఇంటిపేరు గాలివారు. ఈయన మొదటిపేరు సరసరాజు. గ్రంథములం దింటిపేరు ప్రభంజ

నమువా రనియుఁ బే రహోబలపతి యనియు మార్పఁబడెను. ఈకుటుంబమువా రిప్పుడు గుంటూరుమండలమునందలి వినుకొండతాలూకాలోని ముప్పాళ్ళ డివర గ్రామమం దున్నారు. వీరు సాధారణ వైదికాచారమునే యవలంబించి తమపేళ్ళచివర శాస్త్రి యనుబిరుదముఁ జేర్చుకొనుచుందురు.

ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగా వర్ణింపఁబడి యుండలేదు. కాని అప్పకవికిఁ దరువాతివాఁ డనుట స్పష్టము. అప్పకవీయరచనము ౧౫౭౮వ శకసంవత్సరములోఁ బ్రారంభింపఁబడిన ట్లాగ్రంథములో నున్నది. అహోబలుఁడు దీనికి రమారమి నూఱేం డ్లిటీవలివాఁ డనుకొన్నచో నిప్పటి కించుమించుగా నూటయిఱువదియేండ్లు పూర్వపువాఁ డగును. అంతర మింతకంటెఁ దక్కువగా నుండిన నుండవచ్చును.

పోలూరి మాధవసోమయాజి తనకు గురు వైనట్లును, అతఁడు మహావిద్వాంసుఁ డైనట్లును దన రెండుగ్రంథములందు నీతఁడు విస్తరించి చెప్పెను. ఆపద్యములను గ్రంథాంతములందలి గద్యముల నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాఁడను. మాధవసోమయాజిం గూర్చి చెప్పిన పద్యములు—

(క) కవిశిరోభూషణమునుండి—

క. పోషించి మాధవార్యుఁడు, నీషి ననున్ సంస్కృతాదినిర్మలభాషా
భాషి నొనర్చి త్రిలింగజ, భాషాసామ్రాజ్యపట్టభద్రునిఁ జేసెన్.

(చ) కాళిందీకన్యాపరిణయమునుండి—

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నతఁ, పాదకణచరజైమినివ్యాసమౌని
కపిలఫణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభినుతింతు.

చ. కొదవ దెలుంగ కెప్పుడు నకుంఠమహోదయవైభవంబు వే
పొదలఁగ భూరిసత్కళలు పూని తమోహతి సేక యార్జవం
బొదవఁ గళంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁ గొను మద్గురుం దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్వచంద్రమున్.

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశప్రస్తరమండలంబున జిక్కబండ లాడి
గురుభట్టవాగ్గుంభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహారంబు చేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారదీర్ఘిక లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి

చెలఁగుయఙ్ఞ్రదసనాభామయలంతమాంలి, యతని శ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజసన్నుతు సుగుణపాళి, నభినుతించెద మాధవయజ్వమౌళి.

శా. మోహాంబార హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొల్చెదన్
మోహాదిప్రతిషిద్ధదోషగుణసమ్యఙ్మార్గభిన్నిరాసక్రియా
సాహిత్యప్రతిపన్నచిద్రసరఘుశ్రీసంబంధకృన్మానసున్
సాహిత్రీరమ్యతాసతామితివచస్సంపాదితశ్రీయుతు
న్సాహిత్యాంబుధిపారగు న్సకలశాస్త్రజ్ఞున్......మాధవున్.

గీ. ఎవ్వనియశంబుజగమెల్ల నెనసిచుట్టు, గాండయవ్వలితమమెల్లఁ గొదవపఱుప
నల్పమాథేయమనిపల్కు దధికభూష, యతనిఁగానరింతునతిమాధవార్యమణికి.

గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుపూర్వ, పక్షలాలితిగొనుఁగళల్ పదియునాఱుఁ
వాలచ్ఛశశినవ్యనుతచతుర్దశకళైక, వారిఁ బ్రార్థింతు మాధవయజ్వచంద్రు.

క. కవివాక్పతులై యెవ్వని, సవిధస్థితులైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం జేసెను, రవురా నుతియింతు నతని నస్మత్స్వామిన్.

—♦ గ్రంథాంతగద్యములు ♦—

(క) కవిశిరోభూషణాంతస్థగద్యము—

ఇతి శ్రీమత్సీతారామచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణేన శ్రీమత్పో
లూరి మాధవయజ్వపండితాఖండల సముజ్జ్వలత్కృపారససముత్థితప్రకటాభా
సాదితపాండిత్యాభరణేన ప్రభంజనవంశముక్తామణినా నిరంతరారాధితసం
ఖ్యావమ్మణినా భినవనన్నయభట్టాచార్యేణాహోబలపత్యాచార్యేణ విరచి
తాయా మాంధ్రశబ్దచింతామణివ్యాఖ్యాయాం కవిశిరోభూషణాఖ్యాయాం
పంచమః క్రియాపరిచ్ఛేదః.

(చ) కాళిందీకన్యాపరిణయాంతగద్యము—

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధ
వయజ్వసముజ్జ్వలత్కృపోత్థిప్రకటాభాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టారక
అహోబలపత్యాహ్వయకవిమహోపాధ్యాయభట్టారకరచితం బైన కాళిందీక
న్యాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందు షష్ఠాశ్వాసము.

మంజువాణీముద్రాక్షరశాలలో నచ్చుపడిన యహోబలపండితీయము
నందుఁ బీఠికాశ్లోకములు కొన్ని లేవు. పరిషత్పుస్తకభాండాగారములోని 871

సంఖ్యగల గ్రంథములో నున్నవానిని బాలకులయుపయోగార్థము నేనీక్రిందఁ జేర్చుచున్నాఁడను. ఈపద్యములఁబట్టి మాధవసోమయాజులు అహోబలునకు మేనమామ యయినట్లు కనఁబడుచున్నది.

శ్రీమద్భూమిసుతాలోచనచకోరానందకృత్పూర్ణిమా
స్వాయత్తీకరణైకనిర్భరగుణస్తోమాభిరామాకృతిః
భక్తత్రాతమనోవ్యథాపనయనక్షీరాబ్ధిరాకాశశీ
రామ స్సర్వజగంతి పాతు సతతం కారుణ్యపాథోనిధిః. ౧
తాపం నో హరతాద్ధరోజ్జ్వలశిరోలంకారపాదాంచితో
గాఢోన్నిద్రకలావిలాసవసతిః పద్మాసుహృద్ద్యోతనః
జీవాతు స్సతతం సమస్తసుమనోబృందస్య మాచ్యుత్తమో
భేదీ శీతలగోవిభాతి రమలః శ్రీరామచంద్రో విభుః. ౨
మిత్రత్రాణపరోహి సాధ్వసహృతి ష్యగ్రోరుతేజాః సరి
న్నాథౌద్ధత్యనివారిమంజులకరస్సర్వజ్ఞసంఘాశ్రయః
నిర్దోషోంబుజభూహితోదయయుతో మందోదరీహృద్వల
ద్భోగేచ్ఛాహరణాకృతి ర్దిశతునః శ్రీరామచంద్రస్సుఖమ్. ౩
నిష్పిష్టోత్క్షీణకాంతి స్సతతముదయవా న్సర్వదానిష్కళంకో
నిర్దోష స్సర్వవర్తీ ప్రచురతరరుచిః పోషితాశేషలోకః
స్వాధీనో రక్తభాసః ప్రథితకుటిలతాదోషసూన్యశ్చ నిత్యం
మిత్రశ్రీదానశౌండో భవతు సుఖకరో రామచంద్రో నవీనః ౪
నానాజాండఫలాన్వితోద్భుతయశః సౌరభ్యవిభ్రాజిత
స్వచ్ఛామేయగుణప్రసూనమహితః సర్వేష్టదానక్షమః
శుద్ధస్వాంతమునీంద్రహృన్మధుకరై ర్నిత్యం సమాలింగితో
నిర్బీజో రఘురామకల్పకతరు ర్భూతోన్నవతాన్న స్సదా. ౫
యత్పాదాంబుజజం రజో మునివరం త్రేతాగ్నిపూజాక్రియా
కర్తారం ప్రచకార యత్కరపయోజాతోజ్జ్వలో మార్గణః
పౌలస్త్యాంబుజలోచనామృదులదృక్సంసారపాటచ్చరో
జాత స్తం ప్రణమామి మామకమనఃపంకేజగేహం విభుమ్. ౬
సీతే తేకుచచక్రవాకయుగళం పశ్యాధునా త్వద్భుతం
ప్రాప్తం నోఖలు రామచంద్రకరసంస్పర్శాద్వియోగం నిశి

ఖిన్నం నై వపుపోష కాంతి మధికా మిత్యాలపన్ జానకీ
వక్షోజౌ పరిమర్దయన్ రఘుపతి ర్మహ్యాం ప్రదిశ్యా త్సుఖమ్. ౭
యన్నామామృతపానవైభవవశా ద్గౌరీకురంగేక్షణా
ప్రాణేశః కటుకాలకూటగళనే దక్షస్సనోవ్యాత్ ప్రభుః
రామః శ్యామలకోమలాంబుదరుచిస్తోమాభిరామః కృపా
రామో మైథిలినందనేందువదనారామో విరామోంహసః. ౮
సంసారనీలవిషభృత్పరివష్టవష్టసా .....ష్ఖంజనత్తో భవదిగ్ధసారః। భక్తప్ర
జప్తదఖిలామరసేవ్యమానం రామాభిధానపరమామృతమాశ్రయామః.
లోకేంజనం ద్యోతయితుం జనానాం శృంగారనాథత్వ మివాలినీలమ్
వందారువాచం(యమ)పారిజాతం వందేనిశం లక్ష్మణపూర్వజాతమ్ ౧౦
లంకాయాం య దుదారవిక్రమయశస్సారప్రకాశక్రియా
దక్షోద్యాపివిభీషణాకృతిజయస్తంభ శ్చరన్నద్భుతః
రూఢో రాజతి రాజతాచలసభాహాంకారనిర్వాపణ
ప్రోద్యత్కీర్తిధురంధరం త మనిశం సేవే రఘూణాంపతిమ్. ౧౧
వసంత మంతరే నిత్యం పరప్రకృతిజీవయోః
వందే ఘనాఘనశ్యామం పరాత్మానం మహాశ్రయమ్. ౧౨
పూ(జ్యాహి) పరశివాంతాః స్యు ర్బ్రహ్మాద్యా యదభేదతః
దేవా స్తదేకం రామాఖ్యం బ్రహ్మానందామృతం నుమః. ౧౩
యామాయాశబలా ప్రపంచజననత్రాణక్షయాకారణం
మాయా యాం ప్రతిబింబితా వసతిచ క్షేత్రేషు సర్వేషు యా
సత్యా తత్త్వమసీతివాక్య మపరిచ్ఛిన్నాంచ యాం లక్షతే
వేద్యాన్యాం హృది సంస్మరామి నిరతం రామాభిధాంతాంచితమ్. ౧౪
మారారీంద్రాబ్జనాతిప్రముఖసురశిరఃస్వర్ణకోటీరకోటి
స్ఫాయన్మాణిక్యబాలద్యుమణిఘనరుచిస్మేరపాదాంబుజాతాన్
సాపేక్షాలేశమాత్రప్రసరణపృషితప్రాణినో దూషణాగే
ర్దారా స్థితా నుదారాన్ ప్రథితగుణమణీచారుహారాన్ భజేహమ్. ౧౫
దృగ్భృంగీ బాహుశాఖా కుచఫలసహితా హారపుష్పాళియుక్తా
హస్తాంచత్పల్లవాంకా స్ఫురితపరిమళా సత్కృపా పుష్పవారిః
సర్వాభీష్టప్రదాత్రీ నిఖిలభువనగా స్వర్గహేతు ర్నవీనా
శ్రీసీతాకల్పవల్లీ వసతు మనసి మే సర్వదా సుప్రసాదా. ౧౬

ఓమ్వర్ణరూపిణీం వందే షడ్వర్ణప్రకృతిం సతీమ్
శ్రీరామవామపార్శ్వస్థాం ఘోరాసురశిరోపహామ్. ౧౭

యన్మూలం రామదేవస్య తాటస్థ్యం ప్రతిపాదితమ్
వాక్యై ర్వేదశిఖామూర్ధ్ని స్థాం జగజ్జననీం భజే. ౧౮

అసంసార్యపి సంసారీ యన్మహిమ్నా పరాత్పరః
తామాలంబే సదాలంబాం మదంబా మంబికార్చితామ్. ౧౯

యాం వినా తారకాధ్యక్షః స్పందితుం నాపి శక్నుయాత్
సా మాన్యా భూమికన్యా మే మానసే రమతాం సదా. ౨౦

మందస్మితద్యోతజితోడుకాంతా మిందిందిరీబృందసమాలకాంతామ్
బృందారకీవందితపాదుకాంతాం వందేతికాంతాం రఘురామకాంతామ్.

హరినాభీసరోజాతే వసంతం భ్రమరం భజే
వేదనాదనినాదం తం చతుర్వదన మద్భుతమ్. ౨౧

యత్సౌందర్యాతిరేకః వహతి కమనతాం జన్మకర్తుర్విధాతుః
సర్వబ్రహ్మాండజాగ్ర న్నిఖిలకమలదృఙ్మండల స్యాతిదూరమ్
వందే తా మిందురేఖాభరణభరణకృత్కేశహస్తాగ్రదేశా
మాశాధీశాలికేశాగణగణితవిభామానితాంగీం నతాంగీమ్. ౨౩

సుధాకరప్రధాహారిస్ఫురద్దేహాన్ విధేర్గృహాన్
సుధాధారాధరా న్వందే సుధాకరకళాధరాన్. ౨౪

విద్యాసంగీతనామా మృదురపి కుచతాం ప్రాప్యతే ప్రావతీవ్రం
కాఠిన్యం తే స్వభావః కఠిన ఇతివదన్ జాతకోపాం విధిర్యామ్
దోర్భ్యా మాలింగ్య చక్రే వదనపవనమహాప్రస్ఫురన్మందహాసాం
సా దేవీ మే ముఖాబ్జే నివసతు నకులీశారదా పారదాభా. ౨౫

నీలాభం కేశపాశం సవిధతలగతా యానకేళీమరాళీ
దృష్ట్వా భీత్యా ప్రయాయా త్సజలఘన ఇతి భ్రాంతిలీఢాంతరంగా
వాహిత్వం మే కథం స్యా దితి విధి రనిశం యాం ముఖాబ్జే వ్యభార్షీత్
సాహాయ్యాయాయతాక్షీ రుచివిజితశరన్నీరదా శారదా మామ్. ౨౬

యద్వీణాభరదచ్ఛనామృతరసం వేధాః పిబన్నాననై
రుత్తృష్ణైః క్రమశ శ్చతుర్భి రధికం స్వీయాననానాం త్రయమ్

త్యక్త్వం వా చతురాననాబ్జసహితాం యాం వా విధాతుంస్ఫుర
త్కామ స్వానకులీ ముదా వసతు మే చిత్తాంబుజాతేనిశమ్ ౨౮
పంచాక్షరీమనుశిరోమణితారవర్ణైః సంబోధ్యతే సగుణనిర్గుణరూపయుగ్యైః
వందేతమిందుకలికాభరణాభిరామంరామాభిషిక్తవరదేశికసార్వభౌమమ్.
విద్యాసముద్వతీచంద్రరేఖాం విద్యాంగనామణిమ్
నీలకంఠమనస్తోష వర్షాకాదంబినీం భజే. ౨౯
యద్దేహామృతబిందుసంగమవశాత్త్యాజనాగాధిపః
కంఠేభూతవతేర్వపన్ విషధరప్రఖ్యాభవం దుర్యశః
కించ బ్రహ్మకపాలపాళిరనిశం వేదాన్ సమాభాషతే
వందే తాం మదవిందసుందరముఖీం కాంతాంగసౌధాలయామ్. ౩౦
అత్యంతశీతలసుధారసదీపితాంగీ మామ్నాయదివ్యసరసీరుహచారుభృంగీమ్
హ్రీంకారసౌధతలమంగళదీపరేఖాం విద్యాం భజామి పరమామృతరూ
(పరేఖామ్. ౩౧
యా వేదాంతసరోజినీమధుకరీ యా భక్తచిత్తవ్యథా
గాఢధ్వాంతనివారణద్యుమణిరుగ్యాలోకసమ్మోహినీ
యామృత్యుంజయహృత్కరీంద్రబలవద్వారీ దయాసారిణీ
వందే తాం పురవాసినీం సుజఘనాం హ్రీంకారసింహాసనామ్. ౩౨
యా గంగాధరదేహపంజరశుకీ యా సాధకవ్రాతహృ
జ్జలాంభోరుహకౌముదీ సురసతీ సంకల్పితస్వర్గవీ
యా వారణ్యకముండకామ్యపనిషజ్జాలాంబుజాతాకర
క్రీడచ్ఛ్వేతపతత్రిణీ గిరిసుతా సా పాతు మామన్వహమ్. ౩౩
ఓం హ్రీం దుం బీజసంపన్నమనురాజాధిదేవతామ్
పోషితాశేషసద్వర్గాం వనదుర్గాముపాస్మహే. ౩౪
నానాదర్శనమర్మభేదనమహామేధాలసద్వల్లికా
బీజం మంత్రిసహస్రలోచనమనోభీష్టార్థచింతామణిః
నానా స్త్రీపురుషాంతరంగవశతానిర్వాహసిద్ధిక్రియా
విద్యా[illegible]మపదారవిందయుగళీసేవైవ మే జీవనమ్. ౩౫
యద్వ్యాకరణవైద్యేన హృతా లోకావవాగ్రుజా
విద్వత్సహస్రసన్నేత్రం తం దాక్షిసూనుముపాస్మహే. ౩౬

ఉత్పాదితప్రాకృతలక్షణోపి యో నిర్దారితప్రాకృతలక్షణోభవత్

తం కావ్యకల్పద్రుమకుంభవారిధిం ప్రశస్తౌమి వల్మీకసుతం సతాంవరమ్.

నిర్వికారమనస్కాయా వికృతేః కారణే అపి

తౌ వందే కవితామూలకందవాగనుశాసనౌ. ౩౮

సిద్ధాం దదృష్టచర మశ్రుతపూర్వ మేతం

గ్రంథం సమాప పిశదం చ చకార వాచ్యమ్

యోగాఢగూఢ మపి బాలసరస్వతీసా

నుత్యాకథం ను నభవే దేవకూచివంశ్యా. ౩౯

షడ్దర్శనీలాభరతా మునీంద్రాః షడ్దర్శనీజన్మభువో వితంద్రాః

యన్మూర్తిమీయుస్తముదారవిద్యాధుర్యంప్రపద్యేహృదిమాధవార్యమ్

యత్కీర్తి స్ఫారదీప్త్యా గతపతి నిఖిలేచిత్రవర్ణే ప్రపంచే

శ్వైత్యం కంజాతజాతో వికృతినిజకృతిప్రేక్షణే లజ్జితస్సన్

నాభౌ విష్ణో ర్విలీన స్తమిహబుధమణిః స్తోతుముర్వ్యాం క్షమఃస్యా

త్కోవా శ్రీమాధవార్యం మధురగుణమణీసింధుమార్యౌఘబంధుమ్. ౪౧

యత్కీర్తిరోచిచ్ఛురితా (ఖనద్యాః) ప్రస్పర్ధినీమూర్ద్యభవాబభూవ

తం పోలురీవంశపయోధిచంద్రం వందామహే మాధవవిద్వదింద్రమ్. ౪౨

వాణీ కాననదేశసంతతగతేః ప్రాప్తాంగఖేదాధువం

యాతా తత్రపరాఙ్ముఖీ పతికృతస్వాస్వేషణాశంకినీ

యన్మూర్త్యా పరివర్ధితాంతికజనాజాగర్తి సర్వాంకషః

సోయం మాధవపండితో విజయతే సత్యస్య నిత్యాలయః. ౪౩

యత్పాండిత్యాధిపత్యశ్రవణపరిణతాశ్చర్యతాధూతమస్తే

శస్తే చక్షుశ్శ్రవస్సౌ శ్రవణవిఘటనాజ్ఞాతతచ్ఛింజితాంకే

భద్రం నిద్రాత్యనిద్రః కలశజలనిధేః శ్రీనిధిస్త్రీవ్రఘోషా

త్తం శక్తః కః ప్రణోతుం యదిభవతి మతిః సాహసేష్వైవమూలమ్ ౪౪

లోకాలోకధరాధరచ్ఛది వృతే విశ్వంభరావాలకే

యత్కీర్తిస్ఫుటకల్పభూజలతికా నిర్బాధ ముజ్జృంభతే

రారాజత్సుమనోమనఃప్రమదకృత్సౌరభ్యవిభ్రాజితా

వందేహం త మనింద్యసద్గుణగణాధారం గురుం మాధవమ్. ౪౫

మూకాః సద్రభసుమమాల్యమనోజ్ఞచూడా
వంధ్యాసుతాః పదవియోజితవాక్ప్రసారాః
నీలచ్ఛవిచ్ఛురిత దేవధునీ .....త్వం తే
నిందంతి మాధవగురో రయశఃకదంబమ్. ౪౬

యద్వాచామధురిమ్ణి ధూతసదృశే ప్రద్యోతమానేధికం
జీవాతు ర్ద్వివిమద్గణస్య సతతం సంఖ్యావదభ్యర్హితమ్
ప్రాయా త్క్షల్వమృతం క్షయా మితి ముదం ప్రాప్నో త్యవేలాంతమ
స్త్వా త్వాప్త్వా విధురం కథంను నభవే ద్వర్ణ్యోగురు ర్మాధవః. ౪౭

దాక్షీపుత్రకణాదగౌతమఫణిప్రాగ్ర్యాదిసంఖ్యావతో
ద్రష్టుం యేఖిలమంతి పండితజనా స్తేపూర్ణకామాస్ఫుటమ్
యత్సందర్శనతో నిదర్శితకలావైశద్యదాతానత
స్వాంతాత్యంతతమోబలం తమతులం ధ్యాయామి మన్మాతులమ్. ౪౮

నిష్పంకా వీతభంగా సతత మతిశితా సర్వతో నిర్వికారా
నిర్వేలాక్లిష్టదేశా నిఖిలవిబుధరాట్కర్ణభాగైకవేద్యా
సర్వశ్లాఘానుగమ్యా సకలసుజననిర్హారిగంధానుబంధా
పాయా న్మాం మాధవాఖ్యా మధుర బుధమణేః కీర్తిగంగా స్రవంతీ. ౪౯

ఘన్నే స్వప్రాణభర్తు ర్భవతి శశభృతో బింబసర్వస్వభావే
గాఢం గాఢావగాఢాఖిలవచనతతే ర్మద్గురోస్ఫీతకీర్త్యా
సందేహాందోళితాంతఃకరణకలుషితానంతరం హస్తయోగ
ప్రాప్తాంకప్రత్యభిజ్ఞా భజతి హృది ముదం రోహిణీమోహనాంగీ. ౫౦

శ్రీమన్మాధవయజ్వమౌళివిలసత్కీర్త్యిందునా కః సమ
స్తుల్యశ్శారదపూర్ణిమా హిమకరస్తుల్యః కళంకీకథమ్
తాదృశోఽపి కథం న సర్వమమునా వ్యాప్తం జగత్తత్కథమ్
జాగర్తి ప్రతికూలభావవిమషాం నీలః కళంకో మహాన్. ౫౧

విశ్వత్రపకాండగణనాకృతిభిః ప్రయుక్తో
యద్వాచి పండితపదాదవధారణేము ?
సం తం సుధీహృది సతీర్థ్యవనీవసంతం
ప్రణౌమి సతతం మమ మాతులం తమ్. ? ౫౨

ధీతాయత, సకలవేదశిఖావతంసా
యాఖ్యాత్తథా వ్యసులరామపదైకవాచ్యా

సాచి? ర్యదీయహృదయాంబురుహాలయో భూ
ద్రామాభిషి(ష)క్త మణిరస్తు గురు ర్మదేసః. ౫౩

అన్యేన నాన్వయం యాతి వినా నస్వయభూషణమ్
యన్మతిప్రవణా వాచో యస్తారం తం గురుం నుమః. ౫౪

యః ప్రేమాపండితాగ్రేసరపరిగణితాఖండవద్దర్శినీవా
త్పాండిత్యోదారలీలాచతురిమకలనాదక్షిణామూర్తి దేవే
పుత్రే తన్నామ్ని తస్మాదపి గురు రుదభూ ద్యస్యమయ్యాత్తభాగ్యే
మన్మాతుర్భ్రాతరం తం సకలగుణనిధిం మాధవం భావయామః ౫౫

యేషాం సుధీకృతఘటాంతరసత్పదార్థా
జీవాతవోలసతి నేతరి మూకతైవ
తత్ స్నేహసౌఖ్యమతినైవ ముదావహం స్యా
త్తేషాం హి దుష్కవిశునా మిహానప్రసంగః. ౫౬

నిర్నిమిత్తకృపాధారమానసానాం సుధీమతామ్
ధర్మపుత్రే మయి కథం కరుణా సార్గళా భవేత్. ౫౭

దోషోఽపిగుణతాం యాతి పండితానా మనుగ్రహాత్
అయస్సువర్ణతా మేతి సంస్పర్శాత్స్పర్శవేధినః. ౫౮

దోషోమహీయా నణుతాం గుణోత్యల్పోప్యనల్పతామ్
యన్మహిమ్నా భవేత్తస్య బుధస్యాంఘ్రావహాం లవః. ౫౯

యేషాం మతి స్సకలశాస్త్రరహస్యభేత్రీ
యేషాంక్రియా నిగమవాఙ్మహిమానుయాత్రీ
యేషాం భవేత్ప్రకృతిరేవ గుణప్రమాత్రీ
తేభ్యోనమో నమ ఇదంబుధతల్లజేభ్యః. ౬౦

గ్రంథేస్మి న్వర్తతే నైవ దుష్టశంకాపిశాచికా
పండితానుగ్రహోదగ్రదివ్యరక్షాభిరక్షితే. ౬౧

యజ్జ్ఞానధుర్య ధియఏవ సుధీవతంసా
నిర్ధూమణాంధ్రకవితాభరణా భవంతి
సోయం సుధీజనశిరోమణి రంధ్రశబ్ద
చింతామణి ర్విజయతే ఖిలగూఢభావః. ౬౨

సేయంకృతి ర్వేములవాడభీమ ప్రబంధకర్త్రాహితమత్సరేణ

గోదాజలే నాశమవాపితాభూ దిత్యద్గతాసీ ద్భువి కింవదంతీ. ౬౩

శబ్దానుశాసనకృతాదిమపర్వముఖ్య
పర్వత్రయేఽకథితం పదమేవ యోగ్యమ్
నాన్యత్ప్రయోగసరణా వనుశాస్త్రదృష్టే
రేవంకృతోఽపి నియమః కవిరాక్షసేన. ౬౪

శ్రీతిక్కయజ్వప్రముఖవిచక్షణసుధాంశవః
తదభ్యుపగమాయత్తచేతసః కవనేరతాః ౬౫

వాచానుశాసనాదూర్ధ్వమితోఽక వాచానుశాసనాత్
నిర్మాణకాలపర్యేయం గ్రంథం జగ్రాహ బుద్ధిమాన్. ౬౬

రాజరాజతనూజాతః సారంగధరబాలకః
సత్కృతః పాణిపాదేన రహితోఽజని హేతునా. ౬౭

మత్స్యేంద్రనామసిద్ధేంద్రమహిమ్నా సిద్ధతాం గతః
జగ్రాహ వ్యాకృతిం తస్మాత్కవి ర్బాలసరస్వతిః. ౬౮

ఎలకూచిసుధాంబోధిశరద్రాకానిశాకరః
సమస్తకవితాదయో వత్సరే కీలకాహ్వయే. ౬౯

తత్రపంచపరిచ్ఛేదాః శబ్దశాస్త్రే నియంత్రితాః
ఆర్యాఖ్యపద్యై స్తత్సంఖ్యా సంమితాస్యాద్గజేంద్రజైః ౭౦

మతంగశైలవిప్రేంద్రా దన్యద్వ్యాకృతిపుస్తకమ్
తాకుమార్యప్పకవినా గృహీతం తత్రషడ్గతాః ౭౧

పాఠభేదాస్తు బహవో దృశ్యంతే పుస్తకద్వయే
మయాప్రాయః సరస్వత్యాః పుస్తకం పరిగృహ్యతే. ౭౨

అప్పార్యపుస్తకారూఢ పాఠభేదా ద్యదుత్థితమ్
మయాసంగృహ్యతే రూపం తదప్యథర్వణోక్తితః ౭౩

నియామకత్వమారూఢా నూత్నదండిముఖాః కథమ్
పూజ్యాథర్వేయు రాచార్యసరణే రతిదూరగాః. ౭౪

ప్రసిద్ధసారంగధరేణటీకా మపి స్ఫుటీకర్తు మతీవహర్షాత్
వాతూలవంశైవతతారభూయః శ్రీనన్నవిద్వా నహమేవ సోస్మి ౭౫

టీకా బాలసరస్వతీకవికృతా శుద్ధాంధ్రవాగ్గుంభితా
మాత్రప్రోతపదార్థమాత్రకథనప్రత్యూనశక్తిస్తుతః

కస్తుష్యేద్బుధపండితః కవివరః కిం చాంధ్రపద్యైర్మితో
గ్రంథోప్యప్యకవే ర్మదం దిశతు నో విద్వత్కవీనాం ఘనామ్, ౨౫
కామం సంతు పరశ్శతా స్సుకవయో గంభీరవాగ్గుంభనా
రంభోజ్జృంభితవైభవా మదుదితం వాక్యం శ్రుణుధ్వం పరమ్ ౨౬
విద్వాంసః కవయో స్త్వహోబలపతేః కో వాంధ్రభాషామణి
ర్విజ్ఞానే నృశో విచక్షణమణిః సర్వానవీమాడతే. ౨౭
యస్మాన్నాస్తి కవితామూలకందవాగనుశాసనా
జాగృతోహోబలపతి రాజతే సవిచక్షణః. ౨౮
శ్రీమత్పెంచరినూథవార్యకరుణాప్రాప్తష్టభాషాస్ఫుర
త్సారశ్శాస్త్రవివర్చితాఖిలబుధో వాతూలవంశాగ్రణీః
సర్వానందనవాగహోబలపతి ర్వ్యాఖ్యాం కరోతిస్ఫుటం
శ్రీమన్నన్నయభట్టసూత్రవితతేః శ్రీరామకారుణ్యతః. ౨౯
వ్యాఖ్యా మదీయాద్యవచోనిబద్ధా శబ్దార్థతాత్పర్యవివేచకీయమ్
మోదాయభూయాద్విదుషాంహి సీతారామాంఘ్రిపంకేరుహయోరధీనా
యస్సారోధర్వణాగ్రంథే సోప్యత్రైవ విధీయతే
తేనతత్ఫక్కికాలోకలాలసా త్యజ్యతాం బుధైః. ౩౦
ఏతా మాంధ్రపదాంకితాం సుకవితాం నిందంతి కేచిజ్జనా
గాఢాజ్ఞానవిజృంభితా సహితత్తో న్యూనత్వ మస్యాథవేత్
శైలూషేవ సభాసదో విరచయ త్యానందపూర్ణాన్ సత,
సర్వా నంగ్రమఖా సువాగ్బహువిధా తత్రప్రసామోదినీ. ౩౧
సీతాం పద్మకరాం స్వవామతలగాం విద్యుత్ప్రకాశాం ముదా
పశ్యన్నీలపయోదసన్నిభతనుర్విజ్ఞానముద్రాన్వితః
జానున్యస్తకరః సభూషణగణో మచ్చిత్తసింహాసనే
నిత్యం ప్రస్ఫురతాత్కృపాజలనిధి ర్మత్పుణ్యరాశేః ఫలమ్. ౩౨
భాషాకావ్యమనర్హ మన్యవిషయం నోచేత్స్వభాషాం వినా
గీర్వాణోక్తిపురాణమాత్రపఠనా న్నార్థావబోధో నృణామ్
వ్యాసాద్యాశ్చ కథం కథావిరచనే వ్యర్థప్రయాసా నతే
కో భేదోస్తి పురాణవిత్కవివరవ్యాఖ్యానతత్కావ్యయోః. ౩౩
కావ్యే బమ్మెరపోతరాజసుకవే రాంధ్రే కృతీశః స్వయం

కించిత్తస్య సుదుష్కరం రచితవాన్ సర్వజ్ఞచూడామణిః
లక్ష్మీశః స్వరహస్య మాదరభరా త్తద్వ్యాతిహృద్యే పదై
ర్యస్యాజ్ఞాబలతో వివేకచతురా లోకే భవేయుర్జనాః ౮౫
శాపానుగ్రహదక్షతా వసతయో భీమాదయో విశ్రుతాః
కృత్యర్థం భృశమర్థితా నృపవరై స్తైశ్చక్రయజ్వాదయః
చక్రుర్దిగ్విజయం వశీకృతనృపాః శ్రీనాథభట్టాదయో
నాంధ్రాణా మిహ శక్యతే హి మహిమా స్తోతుం కవీనాంబుధైః ౮౬
వ్యుత్పత్తి ర్జలవర్ణపంక్తి సదృశీ శ్రోతుస్త్వరాద్యై గ్రధనం
దోషాస్స్యుః సుధియోపి వక్తురుచితా నోవర్ణనా భూయసీ
ఛందోలక్షణశోభితా నరచనా పౌరాణికోక్తి క్షితౌ
భాషాకావ్య ఇమాని సత్కవికృతే నైపుణతా న్యంచితే. ౮౭
జ్ఞాత్వార్థం వ్యథయత్రతవాక్యరచనా వ్యుత్పత్తి రాకర్ణనే
నేత్రాణాంచ పురాదివర్ణనమపి శ్రేయఃప్రదత్వం తథా
శ్లాఘ్యత్వం భగవద్గుణాదికథనే తద్వర్జనే శ్లాఘ్యతా
తద్భేదో నపురాణనవ్యకవిరాడ్జల్పాంధ్రసత్కావ్యయోః. ౮౮

పరిషత్కార్యాలయమున వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

1.	విప్రనారాయణచరిత్రము—చదలువాడ మల్లయకవి	రు 0	8	0
2.	కవిజనాశ్రయము—వేములవాడ భీమకవి	0	10	0
3.	చంపూరామాయణము—ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి	1	0	0
4.	నీతిసీసపద్యశతకము—తాళ్లపాక పెదతిరుమలార్యుడు	0	2	0
5.	జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము—శ్రీమాన్ కపిస్థలము కృష్ణమాచార్యులుగారు బి. ఏ., యల్. టి.	0	8	0
6.	జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము—శిష్టు సర్వశాస్త్రికవి......	0	2	0
7.	సర్వేశ్వరశతకము—యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారు	0	3	0
8.	యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము—జ. రామయ్యపంతులు గారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.	0	8	0
9.	కావ్యాలంకారచూడామణి—విన్నకోట పెద్దయకవి	0	8	0
10.	చంద్రభానుచరిత్రము—తరిగొప్పుల మల్లనకవి	1	0	0
11.	అకారాద్యముద్రిత గ్రంథసూచిక	0	8	0
12.	ప్రాకృతభాషోత్పత్తి—శ్రీమాన్ మానవల్లి వేంకటరమణాచార్యులు గారు	0	12	0
13.	శివతత్త్వసారము—మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు	0	12	0
14.	Defence of literary Telugu జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.	0	8	0
15.	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము—శ్రీనాథమహాకవి	0	12	0
16.	ఆర్యభాషావిభాగము—శ్రీమాన్ మానవల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	0	8	0
17.	ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికకు చందా సం॥ కు	3	0	0
18.	Drawidian Lexicography	0	4	0
19.	ప్రాస్వరంగములు—క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు	0	8	0

Printed by P. Brahmananda Row at the Sujanaranjani Printing Works, Cocanada and published by K. Suria Row, at the Telugu Academy Office, Cocanada.